Salâh Birsel

Dört Köşeli Üçgen

SEL

Siz hiç kapana tutulmuş aslan gördünüz mü?
Ben gördüm.
Ne ki, bu gördüğüm şeyin aslan olduğunu
hiçbir türlü ileri süremem.
Kapanın kendine özgü bir biçimleme yordamı
vardı. Onun içine girdikten sonra, bir canlının
daha önceki durumuyla bir ilgisi olabileceğini
sanmıyorum.
Hani, bunların caneviyle bağları kaldığı da
pek söylenemez.
Bunu siz, bir deneyle anlayabilirsiniz.
Meydanlarda dört yıldızlı söylevleri çeken
insanları, sözlerinin en tangolu anlarında tutup
bir kafes altına sokun, bunların zıngadak
durakladıklarını, şabanlaştıklarını,
ağa tutulmuş balık gibi renk değiştirdiklerini
görürsünüz.
Ama bir meydan söylevcisini tutup kafese
koymak kimselerin aklına gelmez.
Gelmediği için de kafes ruhbilimi üzerine
kimsenin doğru dürüst bir düşüncesi yoktur.

Birinci Baskı : 1961

İkinci Baskı : Mayıs 1980

Hilâl Matbaacılık Koli. Şii. Telefon: 22 91 78 - İstanbul

DÖRT KÖŞELİ ÜÇGEN

Salâh Birsel

DÖRT KÖŞELİ ÜÇGEN

ROMAN

I

BİR GÖZLEMCİ

Ben bir gözlemciyim, uluslararası bir gözlemci.

Gece uyurken bile gözlemcilik görevimi elden bırakmam.

Gazinoda oturanlar, işportacılar, memurlar, müdürler, satınalma kurulu üyeleri, şoförler, karaborsacılar, önemli derneklerin genelyazmanları, orospular, hırsızlar, aydınlar hep benim gözlemim altındadır.

Ben, bu gözlemciliğe, çalıştığım Tütün Yaprakevi'nin deposunda alıştım.

İşimin, günün yirmi dört saatinde etrafı kolaçan etmek olması beni, ister istemez, kimi gerçeklere varmağa, gerçeklerin öteki yanlarını, üçüncü yanını, dördüncü yanını, beşinci. 0n **beşinci, otuz beşinci yanını görmeğe götürüyordu.**

Benim bu görevimi çokları anlamamıştır.

Gözlem gücümü depodaki işlere açık tutuşumun, tütünlerin havalandırılması gerektiğini şeflerime haber verişimin ö/el bir anlamı olduğuna kulak asmayanlar:

— Ulan, şuna açıkça bekçiyim desene, diye bana çıkışmış-Inrdır.

Kimileri daha da ileri gitti:

— Sen bir gözlemci isen bizim dostumuz değilsin. Dost, hiçbir arka düşüncesi olmıyan kişidir.

Bana içerliyenlerin yanıldıkları nokta burasıdır sanırım.

Gözlemciliğin arka düşünceyle biç mi hiç ilgisi yoktur. Gözlemcilikte bütün düşünceler öndedir. Vitrinlerdedir. Bunları istediğiniz zaman avucunuza alabilir, istediğiniz biçimde bıçağınızı yüreğine saplayabilirsiniz.

Hem ne var, birçoklan bu arka düşünceyi gözlemci olmadan taşıyorlar.

Bence, insanların bütün eksikliği gözlemciliğe el uzatmamalarından geliyor, insanların hepsi gözlemci olduğu yada tütün depolarına bekçi

yazıldıkları gün bu dünyanın yüzü rcıık değiştirecektir.

Durun, hemen de gülmeye kalkmayın, utuz yıl tütün depolarında gözlemde bulunmuş bir profesörün vereceği felsefe dersi ile kitaplar arasında bunalmış bir profesörün vereceği ders arasında büyük ayrılıklar vardır.

Gerçi, bir kitap kurdunun bildiği şeyleri kimselerin bilebilmesine olanak yoktur ama, üzerine tütiin, deri yada buğday kokusu sinmiş bir kişinin söyleyeceği sözü do hiçbir bilge, hiçbir filozof söyleyemez.

Kimileri de bana acıyordu :

— Bir kıyıya çekilip insanların nasıl yürüdüklerini, nasıl yemek yediklerini, nasıl çocuklarını okula götürdüklerini, nasıl kendilerini sekiz katlı apartmanlardan aşağı attıklarını, nasıl otomobil satmaldıklarını seyredeceğine, atıl, çalış, kendini göster, zenginliklerini ortaya koy!

Ben. bu gibilerin sözlerine bana mısın demiyordum,

Benim gözlemciliğini çorap gibi istenildiği zaman çıkarılıp karyolanın altına fırlatılacak şeylerden değildi. İnsan, kolundan, bacağından nasıl geçemezse, ben de gözlemciliğimden sil tünemiyordum.

Hem, "kendini göster" sözü de öyle sağlam temele otur tulmuş deyişlerden sayılamazdı. Tütün deposunda işler öylesine düzenlenmişti ki, ben, 5000 mumluk elektrik ampulü al tında dursam bile kimseler beni göremezdi.

Doğrusu ya, ben, istiften aşağı yuvarlanmış bir tütün yaprağını aıp yerine koyar, vasistaslardan içeri giren hava ıın nemini ölçmek için elimin ve yüzümün derisini havayı dinlemeye bırakırken kendimi yeter derecede gösterdiğime inanıyordum.

Bunu, ensemi kaşır, cigara içer, dahası, bağışlayın, ayak yoluna giderken bile belli ettiğimi sanırım.

Nedir, benim gözlemciliğime sinirlenen büyüklerim bende dişe gelir bir yön bulamıyorlardı da, pazara sürülecek hiç bir malı olmayan asansörcü İsmail'e zeki, çalışkan, anlayışlı, dünya güzelliklerine açık bir kişi görüyle bakıyorlardı.

İsmail'in çalışkanlığına ben de kalıbımı basanın.

Bir asansörcümin çalışkan olmaktan başka yapabileceği bir şey yoktur. Ama zeki, anlayışlı sözlerinin İsmail'le bir alış verişi olabileceğini düşünemiyordum.

Zaten, uzağa gitmeyin, şu dünyada kaç kişi belli bir zekâya ulaşmıştır? Kaç kişi anlayışlıdır? Kaç kişi dünya güzelliklerine açıktır?

İsmail'i kesseler, bir daınla kanı akmazdı.

Bunu biliyordum.

Ama bunu, sadece ben biliyordum.

Ötekiler, tütün işçileri, memurlar, şefler, patron, patronun karısı, öyle ya patronun karısı, İsmail'in çalışkan bir dolap beygirinden başka bir şey olmadığı düşüncesini gülünç buluyorlardı.

Hoş, ilk zamanlar, bunu pek belli etmediler. Ama. sonradan, bir vaz giinü, patronun karısı, kendi gibi yarı giyinik üç bayanla depoyu gezmeğe geldikleri vakiL işler karıştı.

y

Patronun karısı önde yürüyor, yanındakilere çok şeyler bildiğini yada kocasının çok önemli bir işi olduğunu anlatmak için ellerini, kollarını sallayarak açıklamalarda bulunuyordu.

Kadınlar da ona gereğince saygı gösteriyormuş gibi davranıyorlar, siislü bayanlara özgü dinleme yöntemlerine uyarak, hareket etmekten kapanan göğüslerini, sık sık, eski durumlarına getiriyorlardı.

Bütün bunlar iyiydi.

Patronun karısı konuklarıyla, benim çalıştığım depoyu gezip de öteki katlardaki depoları da görmek için asansöre yaklaştığı vakte kadar da bu kadınca düzen süreit oldu.

Ama patronun karısı asansörün düğmesine basıp, gerekli Zaman sonunda, asansörün gelmediğini görünce bana döndü:

— Bu asansöre de ne oldu. ışık yandığı hakle gelmiyor?

— Öyle katırları asansörde çalıştırırlarsa böyle olur.

Amanın, ortalık o an bulandı.

Sağdan sola, önden arkaya doğru havayı boşlukta tutan binlerce, milyarlarca iplik bir saniyede kopuverdi.

— O da ne demek?

Bunun ne demek olduğu birkaç saat sonra meydana çıktı.

Panon, benim görüşüme katılmadığını belli etmek için. İsmail'i tuttı benim başıma buyruk etti.

O güıı. bugün, İsmail bana da. öteki bekçilere de deste-başılık ediyor.

Önceleri buna kızmak istedim. Sonra düşündüm ki, benim görevim başkadır. Benim görevim İsmail'e kızmak değil, sinirlenmemek, heyecanlanmamak, duygulanmamaktır.

Evet, işten anlayanlar tanığımdır. İsmail’e hiçbir türlü öfkelenmedim.

Ama ondan da, patrondan da, patronun karısından da bunun acısını çıkardım.

Eskiden günde 24 saat gözlem yaparken, o günden sonra gözlemciliğimi 48 saate yükselttim.

Bunun da nasıl olduğunu sırası gelince anlatırım.

SİLİNDİR-ŞAPKA İÇİNDEKİ SİNEK

Uzun /-aman odamın neden dört köşe olduğu üzerinde kafa yordum.

insanlar oturdukları yerleri hop dörtgen biçiminde yapıyorlardı da neden bunları üçgen, beşgen, ongen, yirırugen içine oturtmayı istemiyorlardı.

Bunu şairlerin, kendi aklını beğenmişlerin, kadınların vır zenginlerin de düşünmediğini kabul etmek doğru olmasa gerek.

Kimi zaman, suratla burada rastlanan yusyuvarlak bir kule, bir burç, bir kümbet insanların bu düşüncelere pek yabancı olmadıklarını ortaya koymağa yelebilir.

Nedir, bu işin garip bi yanı da var

Kişioğullan savaşmak, dövüşmek, düşmanlarının kalbine dum-dum kurşununu .yollayıp kendi derilerini kurtarabilmek için yusyuvarlak yapılar yükseltiyorlardı da oturmak, uyumak, sevişmek için lıep dört köşe odalar, sofalar, salonlar yapıyorlardı.

Demek ölmek, savaşmak için bir kasnak, bir çember ic;i-

ne girmek, konuşmak, radyo dinlemek için de ille dört köşeli odalarda bulunmak- gerekiyordu.

Hani, balomu bir odada, insanın düşünceye dalınası, konuşmasını derleyip toplayabilmesi, şiir düzmesi dc oldukça güç bir işlir.

Balonsu bir odanın ne sağı, ne de solu bellidir.

Sağı solu belli olmıyan bir yerde de kimseden ortaya bir şeyler koyması bcklcnilmemelidir.

Böylesine bir odada bir sineğin uçması bile düşünülemez.

Uçmak için bir yolun kendi üzerine dönüşmemesi, yolun bir başı ve sonu olması gerekir. Oysa, bir kasnak, bir kümbet, bir külhan, bir

silindir-şapka içinde hiçbir yere, çıkış noktası adı korıdurulamaz.

Hadi, böyle bir şey oldu diyelim, bir kümbetin, bir şilindir-şapkanın herhangi bir noktasından havalanan bir sinek bir süre sonra aynı noktaya gelip konar ki, bu da o noktanın bir çıkış noktası sayılmasının bütün koşullarını ortadan kaldırmış olur.

Bu açmaz karşısında, kimilerinin yolun başıyla sonunun bir olduğuna yada sineğin hiç yer değiştirmediğine inanması beklenebilir. Ama bunun da, hareket eden sinek ve yol kavramlarıyla bağdaşabilmesine mantık bakımından olanak yoktur.

Doğrusu, karpuz gibi bir odada ağı erimiş bir pantolonun öyle haftalarca duvara asılması da düşünülmemelidir. Asılsın, odadaki insanın durduğu yere göre pantolon boyuna yer değiştirecektir.

Bövlc bir odada ki lapların, divanın, gramofonun bulunması da gariptir. Hole gramofonun üsiüne birkaç plak atıver-menin, pencerelere basma perdeler sarkıtmanın hiçbir anlamı bulunamaz.

Odanın içindeki gözlemci yerinden kıpırdamasa, başını sağa sola döndürmese iş bir dereceye kadar kolaylaşabilir. Ama gözlemcinin küçük bir bükülüşü karşısında kitap, pan-lolon, divan, gramofon, plak ve perde kendilerini boyuna kendi üzerine dönen bir hızlılığa kaptırmış olurlar.

Tutun ki, bunun da ilk ağızda, insanı şaşırtacak bir yönü bulunmasın.

A noktasındaki bir eşyanın biraz sonra B noktasında, bira/. sonra C noktasında, biraz sonra I) noktasında olması fizik bilgisi bakımından, bal gibi, eşyanın yer değiştirdiğini gösterir. Ama bu eşya B, C, D. E, F noktalarında iken A noktasından da ayrılmamışsa artık buna fizik bilginleri de bir şey yapamaz.

İşin zorluğu şurda ki. bu şaşırtıcı durum sadece balonsu odalarda kendini belli etmiyordu.

Dışarda, okullarda, vapurda, pazarlarda, mağazalarda, meyhanelerde, plajlarda da sık sık ortaya çıkıyor, en umulmadık bir anda insanları Asya gribi gibi yakalarından yakalayıp onları yumak yumak olmuş sayıklama inlerine savuruyordu.

Ne dersiniz deyin, 850 gramlık Çengel armudunu yada Kavak incirini terazinin biri 1 kilo gösteriyorsa, bir başkası 975, bir öbürü 1050, bir dördüncüsü de 1125 gram olarak tartıyordu.

Gerçi ortada, ortadan kaldınlamıyacak bir gerçek vardı: 850 gramlık Çengel armudunu yada Kavak incirini hangi tartıya vurursanız vurun hep 850 gramdan fazla geliyordu. Şimdiye kadar yapılan deneyler şıınu açıkça belirtmişti ki, İstanbul'da olsun, Haydar-Abad, Tumbuktu, Oucbcc'te olsun 850 gram Çengel armudu yada 850 gram Kavak inciri hiç mi hiç 850 gramdan aşağı düşmüyordu.

Ama, 850 gramlık armudun yada incirin hiçbir zaman 850 gramdan aşağı inmediği gerçeği tartılan meyvanın gerçek ağırlığının anlaşılmasına da elvermiyordu.

Bir defasında da, bir sinemada, başıma oldukça karışık şeyler geldi.

Salona girmiş, biletimin numarasını taşıyan koltuğa oturmuştum.

Biraz sonra, bir başka adam belirdi. O da benim oturduğum koltuğa oturacaktı.

Biletinin numarası benimkinin ayniydi.

Programcı kız benim daha önce geldiğim için orada olur mam gerektiğini açıkladı.

Adamın buna bir şey dediği yoktu.

Ben, gerçekten, erken geldiğim için orada oturuyordum.

Ne var, bileti olduğu halde ayakta kalmaya adamın aklı yatmıyordu.

Ben durumu aydınlatmak istedim :

— Daha önce gelseydiniz, siz otururdunuz. Ben daha önce geldim, ben oturdum.

— Sizin biletinizin numarasına göre oturmanız kadar doğru bir şey olamaz. Ama ben de biletimin gösterdiği kolluğa oturmak isterim. Bunu hiç değilse, biletinin gösterdiği koltuğa oturma özgürlüğü adına isterim.

Evet, sizin bu işte tastamam hakkınız var. Ama bu yer, görüyorsunuz, sizden önce bana satılmış.

— Bu yerin size daha önce satıldığını, buraya benden önce gelmiş olmanızdan çıkarıyorsanız yanılıyorsunuz. Ben bu yeri 4 gün önce ayırttım. Sizinse bu bileti 5 gün önce almadığınızı umarını.

— Olabilir. Ama bir yer aynı zaman parçası içinde iki kişinin olamayacağına göre, siz artık bu konu üzerinde durmamalısınız..

Adamı yatıştırmak isteyen programcı kız da :

— Size, dedi, bir iskemle vereyim.

Adam :

— Sen benim kim olduğumu biliyor musun? Ha, benim kim olduğumu biliyor musun?

tikin beş on kişilik bir çevrenin duyma sınırları içinde geçen sızlanma solosu yavaş yavaş biitüıı seyircilerin dikkatini çekmeğe başlamıştı. Adam, bu son sözünü o kadar yüksek sesle söyledi ki ikinci balkondan biri :

— Vur! diye bağırdı.

Buna öteki seyirciler de katılmakta gecikmediler.

Doğrusu, adam gürültüye pabuç bırakacak biri değildi -

— Ben, biletimin gösterdiği numaraya oturmalıyım.

Seyircilerin bir bölüğü adamın sözleriyle eğleniyorlardı.

Bir bölüğü de rahatsız edilmekten öfkelenmeğe başlamışlardı. Sonunda birisi:

— Kes be moruk!

Bu söz, beni yerimden kaldırmak isteyen adamı bütün bütüne çileden çıkarttı.

— Nasıl, nasıl .sen beni yerime oturmaktan ıııı alakoymak istiyorsun? ü halde sen de kalk bakalım oradan.

Biraz evvelki sözü söyleyen kişi de bıçkın birine benziyordu :

— Hadi, hadi, fazla zart-zurt etme!

Beriki adam buna yeniden karşılık yetiştirmek üzereydi ki, sinema müdürlüğünden gürültüyü duyan iki kişi salona girip, gürültü uzmanını götürmeğe çalıştılar.

Adam, ilkin, karşı koymak istedi. Ama sinemacılardan biri tam bir Çoban Mehmet'ti. Adamı kolundan tuttuğu gibi dışarı çekiverdi.

Bu olay, haftalarca aklımı çekeledr.

Ayn açılara göre beliren bu iki gerçeği kavrayacak, bağdaştıracak daha başka bir gerçek vardı herhalde. Ama, insan aklı, o ünlü Alman filozofuna hak verdirtecek biçimde, bu gibi gerçekleri kavramak üzere yaratılmış değildi.

Bu denli karışıklıklar, bütün yaşantım boyunca, her zaman ve her peşrevde karşıma çıktı, iler zaman ve her peşrevde de, gözlemcilik görevimde, beni çuvaldız gibi soktu.

Ama, daha onları deşmeyelim.

DÜŞÜNCELERİ OKUMAK

Bir pencere arkasından, bir dürbün, bir duvar, bir sokak kenarından derlediğim ilk gözlemler bana insanların çokluk karınlarından konuştuklarını öğretti.

İnsanlar en sevinçli yada cn kızgın anlarında, şarkı söyler, dikiş diker, kumar oynar, balık tutar, demir döver, bisiklete binerken karınlarından bir takım sesler geliyordu.

Ama, bu işin farkında olan kimseler pek azdı. İnsanların çoğu bu gurultuların boğazdan geldiğini sanıyor, söylenenleri daha iyi anlayabilmek için kulaklarını boş yere kar-şılarııdakilerin ağızlarına yaklaştırıyorlardı.

Bir aşığın sevgilisine söylediği "Seni ölünceye kadar seveceğim'' sözünde, bir personel müdürünün iş arayan birine verdiği "Si/, adresinizi bize bırakın, biz ilk yer boşalmasında size yazarız" karşılığında, bir politikacının seçim söylevinde, bir lutbol maçı seyircisinin oyunculara yuha çekmesinde, bir otobüs biletçisinin yolculara bağırmasında hep karnından kopan deyiş biçimleri seziliyordu, tasanlar karınlarından konuşmakla hem düşüncelerini

mantıklarının baskısı altında tutmak gibi bir rahatsızlıktan kendilerini sıyırmış oluyorlar, hem de dünyanın mantıkla yo-netilebileceği üzerinde direnen felsefe bezirganlarına kesin sonuçlu bir protesto çekmiş bulunuyorlardı.

Karından düşünmek kişioğluna dünyanın bütün nimetlerini açıyor, yağmayan yağmurlan yağdırıyor, geceleri gündüze çeviriyor, doğuşla ortaya çıkan yaratılış ayrımlılığını gi dererek vurdumduymaz bir adamın, bilgili, görgü i ü kişilerle bir tutulmasını sağlıyordu.

Dahası, kimi zaman, çok ileri de gidiyor, bir bunağı, bir andavallıyı, bir sado- mazoistt aydınların buyurucusu katma çıkarıveriyordu.

Doğrusu, bu durumdan, bilginler, profesörler, yazarlar da pek memnundular. Onlar da kitaplarını çabucak, bir gecede, bir saatte, bir dakikada kara layı veriyorlar, ünlerini, zenginliklerini hemencecik arttırma mutluluğuna erişiyorlardı

Bu gerçeğe vardıktan sonra, insanların düşüncelerini anlamak içitı kulağımı karınlarına dayayıp içerden gelen gurultuları dinlemeğe başladım.

İlk çalışmalarım için tütüncü kızları gözüme kestirdim.

Kızlar, bu düşünceleri okuma deneylerimden çokça hoşlanıyorlar, benim, elimle kalçaiannı sıvazlayıp kafamı karılılarına yapıştırmama zekice düzenlenmiş bir oyun adını veriyorlardı.

Kızlann gurultuları çok değişikti.

Sabahleyin işitilen gurultularla öğleyin yada akşamleyin işitilen gurultular arasında dağlar kadar ayrılık vardı.

Kimi zaman, deneyin başındaki gurultularla, sonundaki gu mİ tular da birbirini tutmuyordu.

Bu, herhalde onların düşüncelerinin de sık sık değişmesinden böyle oluyordu.

Yirmi yaşındaki bir kızın gurultularıyla, evde kalmış bir kız kurusunun yada duJ bir kadının gurultuları arasında do uçurumlar vardı.

Genç kızların karınlarından çok sesli ve uzun bağırtılar işitilirken, dulların, içi geçmiş kızların karınlan kısık, kısık gonıldamaktaydı.

Gerçi, kimi dulların genç kızlan bastırdığı da uluyordu. Aııa bu. bindcbir olan islerdendi.

Düşünceleri okuma deneylerim, az zamanda, bütün Tütün Yaprakevi’nde duyuldu.

Yirmi beşinden aşayı olan kızlar, deneyler karşısında ürkek davranıyorlarsa da dullar, yaşı ileriemişleı. deneyler için bana kendiliklerinden başvuruyorlardı.

Gerçi, hiç belli olmuyor, kimi zaman 18. 16 yaşındaki bıı kız da hiç akla gelmiyen bir anda depodaki odamın kapısını açıveriyor, karnını istediğim incelemeye açık tutmak için bulun uysallığım takıp takıştınyordu.

Öte yandan, deneylerimin gerçek anlamını kavrayamamış kimi dullar ise evlenmeden önce böyle bir işe girişemiyecek-lerini, çünkü, dış görünüşlerin tam tersine, kendilerinin namuslu birer kadın olduklarım söylüyorlardı.

Gün geldi, çalışma alanımı tülün deposunun dışına taşırdım.

Artık, kadın erkek ayırmıyor, herkesin kamını dinliyordum.

Hani, erkekler de. kadınlar gibi, birbirlerine hiç benzemiyorlardı. Bir memurun karnından, üzüm çuvalları arasına sıkışmış bir sıçan sesine benzeyen cızırtılar sızarken, bir hurda denır tüccarının, bir genel müdürün karın güm güm ötü vordıı.

Me yazık ki, bu deneyler çok uzun sürmedi. Düşüncelerini merak etmediğim için karınlarını deneyden geçirmediğim üç beş kaknem kadın ortalıyı biribirine kattı. Bunlara, öğle paydoslarında hep tütün istiflerinin arkasında rastladığım birkaç delikanlı da katıldı.

Delikanlılar deneylerimi boyuna kadınlara uygulamama sinirleniyorlar, beni iyi niyetli bir deneyci olmamakla suçluyorlardı.

Tütün Yaprakevi'ndcki öteki erkek işçiler gerçi benden yana çıkıyorlar, bunun bir erkek için olağan işlerden olduğunu söylüyorlardı ama, bunlar da düşünceleri okumak için bir insanın karnının dinlenmesini bir türlü anlayamıyorlardı.

Bir gün, yanıma bir işçi sokuldu, İçişler Şefi Bav Hida-yet'in beni çağırdığını haber verdi.

Ben, ilkin, bu çağrının, bekçiliğimle ilgili bir nedene dayandığını düşünerek pek umursamadım.

Ama Şefin odasına girip de orada, öyle paydoslarını kuytu köşelerde geçiren delikanlılardan biri ile asansörcü İsmail'i görünce işlerin sarpa sardığını sezinler gibi oldum.

İsmail her uğursuz işe burnunu sokmaktan geri kalmı-van tiplerdendi. Birinin bacağının kırıldığını yada evinin yandığım haber alıp da yıkıma uğrayanın yanına koştuğunuzda, İsmail'in sizden önce oraya gelip azıail gibi acılı kişinin baş ucuna dikilmiş olduğunu görürdünüz.

Bay Hidayetin odasında geçen konuşmaları bugün işitmiş gibi hatırlarım.

Gerçi, bunlar hiç. de önemli şeyler değildi. Ama bir gözlemci, İler şeyi, her zaman ve her yerde hatırlamasını bilmelidir.

Hatırlamadıktan sonra, bir insanın gözlemci olmasına ne gerek var?

Şef:

— Sen bir takım haltlar karıştırmışsın.

— Ne gibi efendim?

— Sen bilirsin. Kadınları odana alıyormu.şsun.

— Bunda hiç fenalık yok ki Bay Hidayet. Netekim siz de odanıza...

— Güzel konuş.

Ben fena bir şey demiyorum ki.. Si/, de odanıza..

Bay Hidayet ayağa kalktı :

— Ulan kovulmak mı istiyorsun?

— Neden efendim, ben yanlış bir şey söylemedim ki..

— Ulan şefinle bu türlii mü konuşursun sen? İlikle önünü.

Önümü ilikledim.

Şef lafını sürdürdü:

— Burada böyle şeyler istemem.

— Ne gibi şeyler efendim?

— Bir de bilmezlikten geliyor! Bak oğlum, burada böyle işler sökmez. Kadınlara sarkıntılık yapacaksan git dişarda yap. Burada böyle şeyler olmaz.

Şef hem konuşuyor, hem de burnunun üst tarafından beni dikizliyordu.

— Ben kadınlara sarkıntılık yapmadım. Sadece onların karınlanın dinledim.

Bunu o kadar rahat, o kadar kaygısız bir biçimde söylemiştim ki Şef bir an durakladı.

— Ben sadece kadınların karınlarını dinledim, diye sözümü perçinledim.

— O da ne demek, doktor musını şen?

— Doktor değilim ama insanlann düşüncelerini anlamak istiyorum.

— Bak oğlum, bu düpedüz benimle alay etmektir. Bilirim beni sarakaya almak aklından geçmez. Ama bu, düpedüz benimle alay etmektir.

A sansürcüye döndü :

— Sen ne dersin buna İsmail?

— Haklısınız efendim, bu, düpedüz sizinle alay etmektir.

İsmail'in üzerine atılmamak için kendimi zor tuttum.

— Hayır efendim, bu, olsa olsa kadınlarla alay etmektir.

İçişler Şefi bıaz gevşemişti.

Bir iki defa da kamından güldü :

— Kadınlarla alay etmek ha? Güzel, güzel. Kadınlarla alay etmek!

Sonra yeniden kaşlarını çaıtı :

— Sen daha gençsin, ekmeğinle oynamak istemem, ama bir daha kadınlara yaklaştığını isitirsenı, kendini kovulmuş bil.

Şeften zılgıt yediğim günden sonra tütün deposundaki deneylerime son verdim.

Du, /.amanla, beni dışaıdaki deneylerden de soğuttu.

İnsanlar bilimlere karşı, hele bu denli yepyeni bilimlere karşı kendilerini kapalı, sımsıkı kapalı tutuyorlardı.

Zaten, daha sonraları, iyi bir gözlemci olabilmek için deney ■ ılific sapmamak gerektiğini de anladım.

Deneycilik, kişioğlıınu, gerçekleri bütünüyle kavramaktan alakoyuyordu.

EVLER VE KADINLAR

Öğleden önceki zamanlarda, saat on sularında, kuşluk vak-ünde sokaklarda dolaşmasını çok seviyordum

Bu sıralarda kocalar işlerinde, masalarının önlerine eğilmiş yada müşterileriyle içinden çıkılmaz pazarlıklara girişmiş olurlardı.

Kadınlarsa en güzel anlatımlaydılar.

Mevsime bakmazlar, japone, göğüslerinin bütün türküsünü ortaya koyan entariler giyerler, pencere önüne, ya bir gezici bahçıvanı

çağırmak, ya kilim silkelemek, yada köşe ba^ tındaki manava seslenmek için yaklaşırlardı.

Kimi zaman sabahlıkla kaldıkları da olurdu.

işte o saatler, sabahlıklarını hiç kavuşturmazlar, evde yalnız oldukları için kimse tarafından görülmek korkusu yokmuşçasına odanın içinde peripembe gider gelirlerdi.

Gerçi kimilerinin, bir kopçayla, bir kuşakla sabahlıklarının iki kanadını birbiri üstüne kavuşturdukları da görülürdü una, bunlar da evli kadınlara özgü cömertliği hiç aksaklığa uğratmazlar, ev içi yolculukları pencere önüne rastladığı va*

kit, daha iyi örtünmek istiyormuş duygusunu uyandıracak biçimde, sabahlıklarım ilkin iki yana, bütün bütüne açarlar, sonra ödevini yapmış bir öğrenci memnunluğuyla onu, yeniden, eski kapanık haline getirirlerdi.

Evlerden bu saatlerde, dışa riya doğru, bir büyü, bir sarhoşluk, bir manolya kokusu, bir sakı/ macunu sessizliği fırlatılırdı.

Bir gözlemci ise, kafasının içine oturtulmuş merceğin daha iyi parıldadığını, sinemaskop sisteminin alıcıları gibi nesnelerin ön ve arka planlarını ayni netlikle kavradığım duyar gibi olurdu.

Gerçi kadınların ön ve arka planlarını ayni açıklıkla yakalamak oldukça güç bir işti. Ön planda bilgili, ateşli, hamarat ve uysal görünen bir kadının yüzüne arka planda bir şirretlik, bir anlayışsızlık, bir bönlük, bir miskinlik gölgesi vuruyordu.

Hoş, kadınlar ön planlarıyla arka planlarındaki bu iki liği gizlemek için kolay ve yüzdeyuz sonuçlu bir çare bulmakta gecikmiş değillerdi.

Bu yüzden kocalarına boyuna eksik bilgi veriyorlar, onlarca geçerli sayılmayan bir yere gittikleri vakit, konuşmalarına, haşarılıklarını saklayacak bir biçim katmağı unutmuyorlardı.

Kocaları onlara .şöyle soruyordu :

— Bugün öğleden sonra ilerdeydin?

— Arkadaşıma gittim.

— Giiner’c mi?

— Senin istemediğin yere gider miyim?

— Peki nerdeydin?

— Ncrdc olacak Fatma’da.

Bu konuşma gerçeğe tamıtaınına uygundu.

Kocasına öğle sonrasını nerde geçirdiğini söyleyen kadın büyıik bir doğrulukla doğru söylüyordu.

Kocalar, ya öğleden önec ne yapım diye sorsalar, kanlan onun da karşılığını vereceklerdi.

Ama kocalar, gerçeğin bir parçasını ele geçirdikten sonnı öteki parçalannı merak etmiyorlar, böyle bir şey sormağa yanaşmıyorlardı.

Kadınlar da sorulmamış sorulan yanıtlamakla işleri yokuşa .sürmeği çıkarlanna uygun bulmuyorlardı.

Burada, büıün suç kocalardaydı.

Kocalar kanlarını soru yağmuruna tutuyorlar, ama ası! su-ıulması gereken soruyu kes üremiyorlardı.

Zaten, birçoklan karılarının eksik bilgi vermek yoluyla dii /.enledikleri bu yalanlara pek tutkundular. Kanlan doğruyu söyleyip de, günlerini âşıklannın yanında geçirdiklerini açık-ladıklan zaman küplere biniyorlar, bağırıyor çağırıyorlar, ya mahkemelere koşuyorlar ya da çocuklarım pataklıyorlardı.

Tersine, kendilerine doğruyu söylem iyen eşlerini ise bin uzmanlık göstererek bağırlarına basıyorlar, onlan elmasa, pırlantaya, incik - boncuğa boğuyorlardı.

Ortada, kadınlan küçük düşürecek bir durum da yoktu hani. Onlar sadece eksik bilgi veriyorlar, bunu da kocalan bundan hoşlanıyor diye yapıyorlardı.

Kadınlar, bir dc, sevgililerini kocalarına tanıtmağa büyük bir önem veriyorlardı.

Kocalara gelince, onlar da tanıdıkları aşıkları, tanımadıklarına yeğ tutuyorlardı. Karısının sevgilisini bilmek erkeklerin gururunu okşuyor, onlan bilmeden aldatılmak korkularından kurtarıyordu.

Bilmek, bildiğini sanmak, bilir gibi olmak, bir parçasını bilmek her çatışmayı ortadan kaldırıyordu.

Ama, bütün bunlar belki de gerekli, yararlı bir yaşama biçimi, bir üslubuydu.

Yaşam ancak kimi şeyleri bilmek, kimi şeyleri de bilmemekle ayakta durabiliyordu belki.

Anlaşılan, kadınlar olsun, kocalar olsun mutluluklarını an* cak bu yarı bilmek, yarı bilmemek alam içinde yuvarlanmakla uzatabiliyorlardı,

Evlerin, apartımanlarm içini gözetlemek bana çok şeyler öğretti.

Günlerden bir gün, karanlık ve ıcnba bir sokakta durmuş yine apar'limanlardan birinin içersini incelerken, bir kadın., ayna önünde, kendisini bütün çıplaklığıyla seyreder buldum.

Kadın elleriyle göğsünü kabartıyor, .sağa sola dönerek vii . udunun kıvrımlarını gözden geçiriyor, en özel yerinin ayna daki uslu, terbiyeli ve uykulu duruşunu seyrediyordu.

Bu manzara beni çok duygulandırdı.

Bir kadını, böylesine içten, böylesine kendini dinler bir çerçeve içinde ilk kez görüyordum.

0 güne kadar tanıdığım kadınlar karşıma hep bir taraflarını saklamağa çalışan yönleriyle çıkmışlardı.

Neyse ki, bu şaşkınlığım çok sürmedi.

Gözlemciliğimin daha sonraki günlerinde böyle manzaralara sık sık rastlayışım bu konu üzerindeki merakımı, heyecanımı az zamanda dağıttı.

Kadınlar bir aynayla başbaşa kaldıkları vakit hemen soyu-nuveriyorlar, elleriyle kolıukalılarını, kalçaların:, göbeklerini sıvazlıyorlardı.

Ama pimpirik ve dul kadınlar bu işlere daha düşkündü ler. Onlar kapı çalındığı zaman, örtünmek gerekmiyeceği sanılan yakın binleri gelmişeesine, ayna önündeki halleriyle kapıyı açıyorlar, karşılarında bir yabancı, bir erkek gördükleri vakit de kapıyı hemencecik gelenin yüzüne kapamıyorlar, sadece içeri odaya kaçıyorlardı. Kaçarken de. içeri odaya giden yolun daha iyi görülmesini sağlamak, yola biraz ışık düşürmek amacıyla kapıyı ardına kadar açmayı da unutmuyorlardı.

Doğrusunu söylemek gerekirse, onların bu yaptıkları düpedüz bir incelikti.

Yaşamın girdisini çıktısını öğrenmiş, bir çok sofralarda, topluluklarda bulunmuş, et bıçağıyla balık bıçağını birbirinden ayırmağı bellemiş vc bir yığın erkeğin ortasında bir ba sına oturup viski içmiş bir bayandan beklenilen bundan başkası olamazdı hani.

Ama erkekler, kadınların davranışlarını, kendilerince yorumlamağa çokça hevesli olduklarından bu türlü davranışların gerçek anlamlarına yaklaşamıyorlardı.

Tohuma kaçmış kadınların birçok özellikleri vardı.

Ötekiler, gençler, toylar da hemen her ilgiye karşılık verir i erdi ama erkeklerin kendi huylarınca davranmalarını isterler, bunun üzerinde gereğinden çok dururlardı.

Yaşlı dullar, muşmula suratlılar ise erkeklerin ağızlarının içine bakar, iyi saatte olmalarını beklerlerdi. Bunun içiıı günlerce aylarca gık demeden bir kenarda durmağı bile güze alırlardı.

Bunlar, çokluk, kentlilerini uzun zaman sevip de sonradan bırakıp giden erkekleri göklere çıkarmaktan da geri kalmazlardı.

Bu gibilerin yaşantılarına kaç erkek karıştığı, her zaman için, övdükleri erkeklerin sayısından çıkarılabilirdi.

Bunların bir hoş yönü de her sözü doğrulamaları, bol bol açık saçık hikâyeler anlatmalarıydı.

Ne yalan söyleyeyim, gözlemcilik beni yaşlı kadınlara iyiden iyiye bağlamıştı.

Pörsük ve kavruk etlerine dudaklarımı yapıştırıyor, okyanuslardaki akıntıların tuzlu serinliğini andıran terleriyle yüzümü, yanaklarımı ıslayordum.

Gerçi, sonradan, her şey bitince, kendimden iğreniyor, kaimi bırakıp kaçıyor, ama günler haftalar geçince, yeniden, hem ile bu kez eski hevesimi bölgede bırakacak bir hızla o erkeklik gücü dağıtan kaynağa koşuyordum.

Ağzımla, ellerimle, ayaklarımla gözlem yapmağa alışmam da işte böyle başladı.

GERÇEĞİ ARAMAK

Öhö, öhö, öhö.. ö.. (j.

Yazlan, izin günlerimi plajlarda geçiriyordum.

Plajlarda insanlar başkalarının giysilerini siymekten, başkalarına kavuk sallamaktan, başkaları gibi düşünmekten kurtuluyorlardı.

Doğrusu ya, insanlar, kendi türlerine benzememeğe, herkesten başka bir adam olmağa pek çok değer veriyorlardı. Ama çevrelerinden kaçmak, çevrelerinin üstüne çıkmak için attık lan her adım onlan çevrelerine öykünmeye götürüyor, her davranış onlan bulundukları yere çiviliyordu.

İnsanlarda bir dışlamak korkusudur gidiyordu.

Kendi içlerinden dışan fırlamak, kendi kişiliklerini, kendi düşüncelerini başkalarına kabul ettirmek onlara Tanrı işlerine karışmanın korkusunu veriyordu.

Bu ürkme kişioğlunu sinmeğe, düşünmemeğe, bir duygu sığlığı içinde kâh kumların üstünde, kâh kumların altında yaşayan bir yengeç gibi ikili ve şaşkın bir yaşam sürmeğe de iteliyordu.

İnsanların tümü böyle olsa, dış yaşamın sürekliliğini sağlamak, iç dünya ile dış dünya arasında denge kurmak, yüzde-yüz olanaksız bir hal alabilirdi.

Bereket, aradabir, elli yılda, yüz yıldabir ortaya çıkan bir şair, bir bilge, bir politikacı insanlara birtakım düşünce hapları, birtakım güzellik formülleri, birtakım yaşama reçeteleri sunuyorlardı da insanlar bu haplar, bu formüller, bu reçeteler, bu muskalar yüzü suyuna daha bir yüzyıl yaşayabiliyorlardı.

Plaja gelip bedenini kumların kızgınlığı içine salan adam büti'm bunları düşünüyor, sezinliyor, biliyor ama paçasını sıyırmak için gerekli adımı atmağa yanaşmıyordu.

Tersine, kendi dış duruluğunun bozulmaması için kumların, denizin, plajın bütün kandırıcılığına, sinsiliğine, iki yüzlülüğüne karşı koyuyor, belki düşüncesi çclinir kuruntusuyla, denizden çıkar çıkmaz hemen duşların alıma koşarak, derisine yapışan tuzu üzerinden silkelemekte tezlik gösteriyordu.

Doğrusu, bir iç yaşam çölünden geçmek insanların hiç işine yaramıyor, onlan evsiz barksız koyuyor, öksüz, katıksız ve eğfcnccsiz bırakıyordu.

Öhö, öhö, öhö.. İİ..Ü

Gözlemlerimin belli bir zenginliğe erişmesi plajlar yüziin-dendir.

Şehirde olağan sıcaklıklarda elde ettiğim gözlemler, plajlarda kendini, kumlar yüzünden artan sıcaklığa kaptırmış gözlemlere hiç uymuyordu.

Dışaıda 20 derecede ortağının ense köküne bir miralay patlatmadan durumıyan kalantor bir lokantacı, burada 62 derecelik kumlar üstünde, hareket pekliğine uğramış bir mavu-na gibi, sırtüstü, kıpırdamadan, nefes aldığını bile belli etmeden saatlerce yatıyordu.

Kimileri ise, plaja, dışardaki nanemolla yaşamın alışkanlıklarından sıyrılamadan ■geliyorlardı.

Bunlar, yine, birbirlerine, dışardaki gibi silik, miskin, kurnaz bir yüz boyasıyla yaklaşıyorlar, birbirlerine, yine, makara yapmağa savaşıyorlardı.

Bu gibiler kimi zaman suratlarının korkunçluğunu saklamak için aile kabinelerine sığmıyorlar, denizde yarım saat duruyorlarsa, kabinelerde dört vaat kalıyorlardı.

Onları budak deliğinden seyretmeğe, insanların kapalı bü yerde bir başına oldukları vakit nasıl davrandıklarım öğrenmeğe can atıyordum.

Buna gözlemciliğim yüzünden carı atıyordum.

Ama bu, kolay bir iş değildi.

Kim: zaman güzüm hudak deliğine erişemiyor, kimi zaınaıı ise budak deliğinden hiçbir şey görülmüyor, sadece ince pedavra tahtalarının arasından insanların yalnızlık güzellemesi olan «inli, ınıı, ıhınnı» sesleri sızıyordu.

Kulak yoluyla yaptığım gözlemlerde, göz yoluyla yaptıklarımdan çok başarı sağlayışım hep bu plajdaki çalışmalarıma bağlıdır.

Ama aradabir de, plajdaki delikanlılardan biri kabinemin üst kısmından başını uzatıyor, beni iki büklüm, yada boyum biraz uzamış bir halde yüzümü yan duvarlardan birine yapışmış olarak yakalıyordu,

Gerçi kimisi, bunun üzerinde durmuyor, hcnıcn çekip gidiyor, ama kimisi kabinemin önüne dikilerek oradan ayrılmak bilmiyordu.

İşte o zaman ben, dışarı çıkmak, işin önemini azaltmak için uzun uzadıya kumlar üzerinde yaunak ve suçun yinelenmedi ğini belli etmek için de sık sık delikanlının gözüne gözükmek zorunda kalıyordum.

Öhö, öhö, öhö.. ö-ü

TLiıün Yaprakevi'nin İçişler Şefi Bay Hidayet ile asansör-cü İsmail'in kansı üzerine ilk gözlemim de plajda olmuşluı.

Denizde bir delikanlının genç bir kızın bacakları arasından süzülüp yüzme hünerleri göstermesinin gözlemini henüz bitirmiş, ıslak bedenimle gelip kumlar üstüne oturmuştum ki uzaktan, plajın kapısından doğru, bir kadınla bir erkeğin kol kola, yanaşık düzen yaklaştıklarını gördüm.

Erkek, ikidebir, başım kadının yüzüne eğiyor, ona bir şeyler söylemek istiyormuş yada söyltiyormuşcasına yanağım kadının yanağına değdirmeğe uğraşıyordu.

Bu denli davranışları kavrayan gözlemlerimin sayısı pek çoklu. Bu yüzden, başımı döndürüp gelen çiftle ilgilenmek is temedim.

Ne ki, kadınla erkek yanıma yaklaşınca, erkeğin İçişler Şefi Bay Hidayet olduğunu anladım.

Bay Hidayet üzerine yeni bir gözlem yapmak hani hiç de fena olmıyacaktı. Ama biraz daha dikkat edince, kadtnın da Tütün

Yaprakevi'nc sık sık kocasını aramağa gelen, asansör-cü İsmail'in karısı olduğunu çıkardım. Öhö, öhö.. ö..ö..

Böylesine iki yanlı, katmerli, okkalı gözlemler, bir gözlemcinin yaşantısında her zaman rastlanılır şeylerden değildi. Onun için, hemen olduğum yerden kalkarak gözlemimi geliştirmek ve bütünlemek için Bay llidayet'le asansörcünün karısına doğru seyirttim.

Bay Hidayet, bu hareketimi, ilkin bir yer değiştirme olayı sandıysa da, benim, kazık gibi önüne çakıldığımı, başka bi: vere kıpırdamak niyetinde olmadığımı sezinleyince, o da duı du bana dik dik bakmağa başladı.

Kumlan» ıslak ıslak uzandığım için bedenim simsiyah kumlara belenmiş, yüzüm tanınmayacak bir hâle gelmişti. Hoş. beni tanıyan dikkatli bir seyircinin beni seçememesine pek olanak yoktu.

Asansörcünün karısı da beni tanımakta gecikmedi ve iki eliyle yüzünü kapayarak bir "A a a.." çekti. Sonra da tersyüzü kaçmağa başladı.

Bay Hidayet de beni tammış, bu gereksiz karşılaşma üzerine basmama adamakıllı içerlemişri:

— Ne istiyorsun ulan?

Hiç istifimi bozmadım:

— Siz Kore mi dersiniz, Kora mı?

Bay Hidayet benden “Ne istiyorsun ulan?" sözünün karşılığını beklerken, böyle damdan düşercesine sorduğum "Siz Kore mi dersiniz. Kora mı?» sorusu karşısında bir an ne yapmak gcrckcccğini kestiremedi. Santurlu bir küfür savurarak İsmail'in karısının arkasından koştıı.

Ben de Şefin ardına takılarak büfenin önünde onlara yetiştim.

Bay Hidayet, yeniden :

Ne istiyorsun ulan?

Ben gene ciddiliği elden bırakmadım:

— Siz Kore mi dersiniz, Kora mı?

İçişler Şefi öfkeden küplere binecek duruma gelmişti:

— Yani ne olacak?

— Hiiiç.. Kimileri Kore, kimileri de Kora diyor da, doğrusunun ne olduğunu merak eiLirn.

Asansörcünün karısı olmasa Bay Hidayet üzerime atılacaktı. Kadın:

— Hadi, hadi gel arttk, diye İçişler Şefini sürükledi.

Bu kez arkalarından gitmedim, gitmediğimi belli etmek için dc ıslık çalarak denize doğru koştum.

Akşam, Tütün Yaprakevi'nin avlusunda asansörcüyü hayvanlar gibi gülerken buldum.

Yolda, plajda gördüklerimi asansörcüyc anlatmamağa karar vermiştim. Ama onu danalar gibi böğüriir görünce kararımı değiştirdim.

Gerçi, bunda gözlemlerimin de bir etkisi olmadı değil.

Yirmi dört saat gözlem derleyip dc bunları kullanmayan bir gözlcmciniıı hiçbir anlamı yoktu.

Gözlemciliğimin bir anlamı olduğuna kendimi inandırmak için İsmail'e gördüklerimi an lan nalıydı m.

Bakın, İsmail'i öyle hayvan gibi güler değii de. bir iskemle üstünde, başı önüne eğik, ezilmiş ve bitik bir durumda bul-saydım, gene de böyle bir işe atılmazdım.

Yemin ediyorum aulmazdım.

Hiç değilse kapıcı Arif, ahçı yamağı İbrahim'in yanından ayırır da söyleyeceğimi öyle söylerdim.

Ama gülmesi, her .şeyi bir anda bozuverdi:

— İsmail, dedim, buglin plajda senin bayan vardı.

— Varsa nc olmuş?

— Ama plajda Bay Hidayet de vardı.

Ne yapayım yaıı i?

— Ama senin bayan Bay Hidayetin yanındaydı.

— Ne deuıek istiyorsun?

Senin bayanla İçişler Şefi mercimeği fırına vermişler.

İsmail oturduğu yerden üzerime sıçradı:

— Alçak, yalan söylemeğe ulanmıyor musun?

Sag elimle İsmail'i ittim:

— Dur hele. Benim yalanım yok. Ne gördümse onu söyledim.

İsmail burnundan soluyarak.

— Ben senin ne mal olduğunu bilirim. Şimdi bir de namusuma çam kömürü mii süreceksin?

Arifle İbrahim araya girdi:

— Hadi, hadi, böyle şaka olmaz.

— Yemin ediyorum, şaka değil, işte .şu iki gözümle gördüm

İbrahim:

— Sen yanlış görmüşsün.

diye koluma girdi, beni oradan uzaklaştırdı.

İsmail ters ters arkamdan bakıyordu hâlâ.

İbrahim'e:

— Ne yapalım, dedim, gerçek, kendini görmek isteyene yüzünü gösterebilir ancak.

İbrahim suratını astı. Sözlerimden bir şey anlamamıştı.

Ertesi gün Bay Hidayet beni odasına çağırttı

— Bak oğlum, dedi, sen dalıa gençsin, ekmeğinle oynamak istemem, ama aklını başına toplamazsan lambana fena üt Icrim.

Yine ne oldu?

— Ne olacak, iş saatlerinde gazete okuvormuşsun

— Ama buna si/, izin vermiştiniz.

— Hayır ben hiçbir şeye izin vermedim. Bunu iyi belle. Öhö, öhö. öhö .öö. Öhö, öhö, öhö, ö... Bağışlayın gıcık

tuttu. Öhö, öhö. ölıö, *ö*.. Bu gıcık öhö, öhö, öhö, ü.. Bu, öhö, hö, öhö.. ö..

VI

YEDİ UYURLAR

Bir gözlemci için en önemli sorun manltk bakımından nerede bulunduğunu bilmektir.

Mantık bakımından nerede bulunduğunu kestiıemiyen bir gözlemciden gözlemlerini sıraya dizebilmesi, onları gönlünce istif etmesi beklenemez.

Ben, nerede bulunduğumu biliniyor, ama hangi dalgaya, hangi rüzgâra kapıldığımı sezinliyordum.

İsmail'in kamı üzerine yaptığım gözlemin iyi sonuç vermemesi beni adamakıllı şabanlaştırmıştı. Belki de. diyordum, ben gözlemlerimde yanılıyorum. Öyle ya, benim gözlem duyularımda, bal gibi bir bozukluk, bir tutukluk olabilirdi.

Bu, hiç de işime gelmiyen bir şeydi.

Gözlem duyularımda bir bozukluk olduğunu kabul etmek şimdiye kadar yaptığım hesa'pların yeniden başlaması, şimdiye kadar elde etLiğim gözlemlerin yeniden yinelenmesi, gözden geçirilmesi demekti.

Bunun için, bundan böyle gözlem yaparken daha dikkatli olmak, gözlemlerimi denetledikten sonra bellek dolaplarıma yerleştirmek kararını verdim.

Yanlış gözlem yapmak bana günah işlemişlerin korkusunu veriyor, bir şiire iyi oturmamış bir sözcük gibi ruhumu uzun uzadıya tedirgin ediyordu.

Bu yüzden, doğru gözlemlere varabilmek, gözlemlerimde yanılmamak için bütün uyanıklığımı gördüğüm vc duyduğum şeyler üzerinde toplamağa koyuldum.

Beri yandan, iyi bir gözlemci olabilmek, gözlem gücümü arttırabilnıek için boyuna Tanrıya yalvarıyor. Tanrının dileğime kulak kabartması için de, beş vakit namazımdan kalmamaya büyük bir titizlik gösteriyordum.

Ben gözlemciliğe, ilk zamanlar, birsvakit geçirme işi gözüyle bakıyordum. Sonraları bunun, böcek toplama, pul biriktirme gibi yaşamın içinde büyük bir yeri olnbilcccğini düşündüm.

Gözlemler gözlemleri kovaladıkça, bilgimin derinleştiğini, tembellik içgüdümün ortadan silindiğini, dünya ve insanlar üzerine kesin ve açık bir görüşe vardığımı duyuyordum.

Gerçi, zaman zaman, bu gözlemler iç duruluğumu altüst ediyor, düşüncelerimi bulandırıyor, beni kızdırıyor, sinirlendiriyor, parçalara bölüyordu ama, sonradan, bu öfkeler, bu köpürmeler çok işime yarıyor, gözlem gücümün kamçılanmasına vol açıyordu.

Zamanla, çalışmalarımı iki katına çıkarmanın yerinde olacağını da düşündüm.

Bu. biraz da, öfkelendiğim kişilerden hıııç çıkarmama, kinimi bir başka biçimde yatıştırmama yardım edecekti.

IIoş, şimdiye kadar, bir dakikamı bile boş geçirmemiş, yirmi dört saatte yirmi dört saat gözlem yapmıştım. Bu durumda, çalışmamı çoğaltmak, ilk bakışta, olanak dışı bir olay niteliğini taşıyordu.

Gelgeldim, mantık bakımından, bir işin, iki katına, üç ka-una. (lort katma çıkarılamayacağı düşünüleni iveceğine göre bu işe olma/, gözüyle bakmanın âlemi yoktu.

Yalnız, yirmi dört saatle aralıksız gözlem yapan bir adamın işini iki kalma çıkarması ancak 24 saatte kırk seki/, saat göz lem yapmakla sağlanabilirdi.

İlkin, bu bana saçma, temelsiz, mayışık bir şey gibi göründü. Ama bir işin iki katına çıkarılması olanağının su götürmekliği ve çürütülmc/.liği karşısında bunu kabullenmekten başka yapacak bir şey olmadığını anladım.

Böylece günde yirmi dört saat yerine, kırk sekiz saat, ne diyorum, yetmiş iki saat, doksan altı saat gözlem yapmağa başladım.

Bu arada uykularımı da azaltmanın gerekli olduğuna vardım.

Nöbetçi olmadığım geceler soğuğa bakmıyor, sabahlara katlar sokaklarda sürtüyor, evlerin içini gözetliyordum.

Gün ağarırken de, ancak o vakit, yorgun argın odama dönüyor, iki. üç saat ya uyuyor, ya .sayıklıyordum.

Kendimi uyku halinde görmek de beni duygulandırıyor, meraklandırıyor. uykuda kendi kendimi gözetlemeğe iteliyordu.

Tuhaf değil mi, insanlar, uykı: yolculuklarının içinden geçerken çok başkalaşıyorlardı.

Gerçi, kimilerinin uyku durumları, uyanık durumlarına da. benziyordu. Uykuda da. güııdüzleyin olduğu gibi, bir kenarda ıluruyormuşcasma yatıyorlar, kıpırdamıyorlar, kıvrılmıyorlar, nefes almıyorlar, ı i iremiyorlar, terlemiyorlar, nasıl yatmışlarsa öylece kalıyorlardı.

Kimileri ise, beş dakikada bir, .sağa sola dönüyor, homurdanıyor, kasılıyor, pufluyor, inliyor, bacaklarını makaslamasına karyoladan aşırıyorlardı.

Yatış biçimleri göz önünde tutulursa, erkeklerle kadınlar arasında çok büyük ayrılıklar görülürdü. Erkekler pijamalara, yorganlara sıkı sıkıya sarmalanırken kadınlar hep bol, geniş, açık saçık gecelikler giyiyorlardı.

Kimileri ise, geceliklerini, gömleklerini biie üstlerinden atı-vor, uykunun o büyülü ormanına en doğal biçimde dalıyorlardı.

Kadınların yatışlarından bir şiir, bir melodi çıkarılabilirdi. Kimileri bir keman gibi ipince uzanıyor, kimiler: bir ut. bir cümbüş gibi yalağın ortasına çörekleniyordu.

Gerçi, bunların içinde bir kontrbası, bir davulu andıranlar da eksik olmuyordu. Bereket, kimseler, bir gözlemciyi bövle-lerini uzun uzadıya gözlemlemeğe zorlamıyordu.

Erkeklerse, uykularda, çokluk, kadınlardan uzaklaşmak istiyorlardı. Bir başlarına kalmak, türkülerini yalnız, kendiler, ne saklamak hevesi onlar) iyice kavı ıyordı.

Gelin görün ki, kadınlar erkeklere sokuluyorlar, sürtünüyorlar. tutunuyorlar, onların göğüslerine, koltıkaltlarına sığınıyorlardı.

Bir şehre, bir köye, uzaktan, topluca bakıldığı vakit, insanların yüzyüze, sırı sırta yattıkları da görülüyordu.

Kimi zaman da birbirlerine dikme bir durumda uyuyorlardı.

Bu. belki de görünmüyor, ama öyle olduğuna inanılıyordu.

Bu durumlarıyla insanlar kavgası/., kinsiz, öfkesiz idiler.

Uyku insanları boğuşmaktan, didişmekten, birbirlerinin kü iiinü havaya uçurmaktan uzaklaştırıyor, onlara temizlik, lekesizlik, bilgelik, dostluk duygularını aşılıyordu.

Ne var. insanlar bu durumda çok kalmıyorlar, birdenbire, hiç beklenmedik bir anda uyanıyorlar, uyanmadan önce de her günkü asık suratlılıklarını yeniden elde etmek üzere bir düşler koridorundan geçiyorlardı.

îşte o zaman, aşı bozuluyor, kadınların erkeklere sokulması suya düşüyor, kinsiziik, kavgasızlık, ol'kesizlik geride, çok geride, Yedi Uyurların mağarasında, uykuların dokusu içinde kalıyordu.

KİMI.F.R GÖZLEMCİ OLABİLÎR?

Gözlemcilik b.uıa ü/gür bir insan olduğumu hatırlatıyor, Tüıüıı Yaprakevi'ndeki uçaklık görevimi kendi «/gür istemimle belirmiş bir iş katına çıkarıyordu.

Ama Tütün Yaprakevi kişilerinin çoğıı istem gücünden yok-sundu. Daha doğrusu, istemli idiler ama. başlarına biri dikil meden, kollarım oynatmıyorlardı.

Bunlar, benim, gözlemci olma özgürlüğü içinde yaşamama da akıl crdircmiyorlardı. Gözlemci olma özgürlüğü içinde yaşamak kendi başına buyruk olmayla sık: sıkıya bağlı görülü yor. işçileri çilliden çıkarıyordu.

Onlan uyarmak için yaptığım bütün açıklamalar, çabalar boşa gidiyordu.

Bir gün işçi yemekhanesinin kapısında karşılaştığım Kâtip Mahmut:

— Yani ne. dedi, sen l>u gözlemcilik ö/gürlüğüyle bir kilo çavuş üzünıü alabilir misin?

- Sayın Bay Kâtip, ben onunla bir kilo üzüm değil, beş

kuruşluk tekel kibriti bile alamam. Ama dünyada beş kuruşluk tekel kibritinden daha değerli şeyler vardır.

— Laf! Senin o gözlemcilik dediğin iş benim karnımı do-yurmah ki, ben o özgürlükten bir şey anlayayım.

— Peki, senin anlamadığın şey ne?

— Böyle özgürlük olur mu be? Sen nerdeyse su ivme özgürlüğünden, işeme özgürlüğünden bile laf açacaksın.

— Ha bak. onlar da özgürlük olmasına özgürlük. Ama sadece o işi yapan kişiyle ilgili. Gözlemcilik özgürlüğü ise bütün insanlık tarihini kuşatır.

— Sen aklım yanlış kay işliyorsun, insanlık tarihini nerdon çıkardın? Senin yaptığına düpedüz sarkıntılık derler.

— Sayın Bay Kâtip, .sarkıntılıkla, kadınların düşüncelerini anlamak için giriştiğim deneylere taş atmak istiyorsanız, ben artık deney meney yapmıyorum. Ama kişioğlunutı. özgürlüğünü bilmeden yaşamasını benim aklım almaz.

— Tul ki, insanlar özgürlüklerinin bilincinc vararak yasıyor. bu sana bir şey kazandırır mı?

Bana bir şey kazandırması gerekmez ki.. Kendileri kazansınlar yeter.

Kâtip beni kolumdan tutarak bir kenara çekti:

— Ben sana bir şey söyleyeyim mi?

— Söyle.

Sen bu gözlemciliği hiçbir baltaya sap olamadığın için uydurmadın mı?

Bütün sinirlerim ayaklanmıştı.

Kolumu kâtibin parmaklarından kurtararak:

Seninle konuşulmaz zaten!

Yemekhane duvarı boyunca yürüdüm.

Kâtip hâlâ arkamdan bakıyor, pis pis sırıtıyordu:

Ne o, kadınlar belâsına mı gidiyorsun?

Başımı çevirdim, ters ters bakarak:

— O seni ilgilendirmez.

Kâtip üstelemedi, yalnız yılışık yılışık gülmesini biraz daha uzattı, sonra da yemekhaneye daldı.

Kadınlar helasının tam önüne gelmiştim ki durdum. Kâtibin "Kadınlar helasına mı gidiyorsun?" sözü kafama zınk diye girip çakılmıştı.

Doğrusu, şimdiye kadar kadınlar belâsında gözlem yapmayı akıl etmeyişimi büyiik bir eksiklik olarak, karşıladım.

Vakit öğleye yaklaşıyordu.

Bu .şıralarda, ayakyolları tenha olurdu.

Kadınlar buralara çokluk öğle yemeklerinden sonra yada iş aralarında, o da eigara tellendirmek için gelirlerdi. Ama ei-gara için, daha ç-ok, iş süresini ikiye bölen bir saati seçerlerdi.

Bunları bildiğim için, hiç çekinmeden içeri daldım.

Karşıma gerçekten kimse çıkmadı. Ben de gö/.üme kestirdiğim bölmelerden birine kapandım.

Hesabıma göre, kadınların gelmesine daha çok vardı.

Vaktimi boş geçirmemek için bulunduğum yerin duvarları, sn tenekesi, su tenekesinin üstündeki tahtayla maşrapa, hela çukurundan yükselen amonyak kokusu üzerine birkaç gözlem yaptım.

Derken, bir ayak sesi işinim.

Biri geliyordu.

Geldi, ama iki yanımdaki bölmelerden birine girmediği için hiç işime yaramadı.

ün dakika ara ile gelip giden iki kişiden de bir şeyler çıkara maıhın.

Sonunda sağımdaki bölmeye birinin girdiğini işittim.

Avlarımı beklerken lahta bölmelere çakımla gözlem yapmamı kolaylaştıracak delikler açmıştım. Şimdi bu delikler den gelen kızın eteklerini kaldırdığını ve yere çöıneld iğini görüyordum.

Hani bu gözlem, diğer gözlemlerim yamıda özel bir değer taşıyordu.

Kadınların erkeklerden kaçırdıkları bölgelerini görenler çok olmuştur. Ne* var, böylesinc içten, böylesinc doğal, böyle-sine merak uyandırıcı durumlarını hiçbir gözlemcinin yaka layamadığıra inanıyordum.

İnsanlar yemek yerken kendilerini görünmekten sakmmı yarlardı. Tersine, yediklerini herkeslerin gözüne sokabilmek için şölenler çekiyorlar, düğünler, kokteyl partiler düzenli* vorlardı.

Ama yediklerini dışlamak gerekliği zaman, hemen de, dört bir yanı .sıkı sıkıya kapalı odacıklara kapanıyorlardı.

Çağımızın kitaplarında değil, yıllar, yıllar öncesinin kitaplarında bile insanların yiyecekleri dışlarken bir araya toplandıkları, ayakyolu eğlenceleri yaptıkları yazılı değildi.

Sağımdaki bölmeye giren genç kız işini şipşak bitirmiş, kü lut giymek ağırlığını üstünden atmak inceliğine ulaşmış biri olduğu için de, şıpınişi, eteklerini indirerek dışarı fırlamıştı.

Kızın gitmesinden sonra sağımdaki bölme bir süre boş kaklı.

Artık canım sıkılmağa başlıyordu ki, birden «olumdaki böl menin açıldığını duydum.

İçe:i yiyecek sıskası, kaknem, çopur bir kadın girmişti

Ben kadının belâ laşınm üzerine çıkmasını beklerken bu nun böyle olmadığını gördüm. Kadın içeri doğru bir adım atıklan sonra geri döndü, dışarı çıkacakmış gibi bir davranışta bulundu.

İnsanların ayakyollanna, bu denli işler için girip de, son radım, bundan vazgeçerek geri döndüklerini bildiğim için, çopur karının bıı davranışı, ilkin bana hiç. batmadı. Ama kadın kapıyı araladığı hakle, dışarı çıkmıyor, bir şeyler bekleyen insanların sinirliliği içinde duruyordu.

Bir dakika. İki dakika. Üç dakika. Birden kaknem karı yeniden geriye doğru bir adını altı. Onun gerilemesiyle beli ren boşluğa da Yüksel adındaki bir işçi kızın süklüm püklüm süzüldüğünü, arkasından da kapıyı sürmelediğîni büyük <.aş-kınlıklar içinde gördüm.

Arıa, yine de içimi bozmuyor, bu işle hir yanlışlık olabile eegini göz ününde bulunduruyordum. Nedir, az sonra, kaknem kadın Yahudi

sıtması tutmuş, dudaklarını Yüksel in yü zünde dolaştırmağa başlayınca İşin üçyiizünü çakar gibi oldım

Bu. eşine çok az raslanır gözlemlerden biriydi.

Bu yüzden, gözlemin en iyi, on belirli, en kusursuz biçimde gerçekleşmesini sağlamak yolunda bütün uyanıklığımı topladım. %

Doğrusu ya, çopur kadın da, bana değeri biçilmez bir gö/ lem sunmak için çalışıyora benziyordu.

Olayın ilginçliği karşısında, hiçbir ayrıntıyı kaçırmamak için çopur kadınla Yük.şel'i şöyle yukardan aşağı doğru gözlemlemek isteğine kapıldım.

Giirültü çıkmamasına çokça dikkat ederek su tenekesinir üstündeki tahtayla maşrapayı aldım, bir kenara yerleştirdim. Suyu çoktan tükenmiş tenekeyi de hemen tersine çevire re-; üstüne çıktım, İki bölmeyi birbirinden ayıran tahta perdenin yu karsından öte taralı daha rahat, daha canlı bir biçimde dikizlemece başladım.

Yerimden çok memnundum. Ama bu memnunluğu içime henüz sindirmiştim ki birden ters bir iş oldu. Çopur kadın başım yukarı kaldırınca beni tahta perdenin üstüne tünemiş bir durumda yakaladı.

Kadının şaşıracağını, ne yapacağını kes t i rem iveceğin i umuyordum. öyle olmadı.

Kartaloz kadın büyük bir soğukkanlılıkla kapının sürgti-• ünü çekti, Yükseli dışarı çıkardı, kızın oradan uzaklaşmasına yetecek zamanın geçmesini bekledikten sonra kendi de dışarı fırlayıp sesi çıktığı kadar:

— Yetişin helada erkek var!.

diye bas bas bağırmağa başladı.

Öyle bir durumda yakalanmıştım ki, ne etsem, ne yapsam para etmiyecekti. Onun için, hiç yerimden kıpırdamadım, kendimi olayların seyrine bıraktım.

Kadının "Yetişin helada erkek var" yaygarası üzerine ayak-yolunun önüne bir anda yirmi - otuz kadın, bir o kadar da erkek dolmuştu.

Ben hâlâ teneke üzerinde tünemiş bir durumda durduğun» için koridoru, dış kapıyı görüyor, olanlar-bitenler üzerine az çok bilgi topluyordum.

Erkekler geldiler, beni altı okka ederek içişler Şefinin karşısına çıkardılar.

içişler Şefi o plaj karşılaşmasından beri bana bir hayli diş biliyordu. Beni karga tulumba edilmiş görünce:

•- Yine mi sen, başımın belası?

Kollarımdan, bileklerimden tutanların ellerinden kurtulup üstümü başımı silkeledim.

Bu ara. işçiler görülmemiş diye adlandırdıkları olayı Bay Hidayet'c ballandıra ballandıra anlatmışlardı bile.

Bay Hidayei:

— Bak oğlum, sen arlık kendini kovulmuş bil.

— Ben hiçbir şey yapmadım sayın Bay Hidayet.

Daha ne yapacaksın? Kadınların boyunlarına mı asılacak rın?

— Kadınların boyunlarına asılmak için herhalde ayakyol-larmdan başka yerler de vardır.

— F.e. neydi oradaki işin?

işçilerden biri pişmiş kelle gibi sırıttı:

— Anneannesini arıyormuş.

İşçiye ters ters baktım:

— Sen her lafa maydanoz doğramasana!

Bay Hidayet bu kez de:

— Bak delikanlı! Durumunun ağırlığım kabul etmelisin. Tenekenin üzerine tünemiş olarak ya kal a nm asaydın bu işin

savunulacak bir vaıı olabilirdi.

•*

Bu işin savunulacak bir yanı var efendim?

— Nasıl, oraya yanlışlıkla girdiğini mi ileri süreceksin?

Hayır oranın kadınlar helası olduğunu biliyordum.

— Demek suçunu kabul ediyorsun.

—• Oranın kadınlar helası olduğunu kabul ediyorum, suçumu kabul etmiyorum.

Yani tenekenin üstünde yakalandığım inkâr mı edeceksin?

— Hayır, leneke üzerinde yakalandığımı da kabul ediyorum. Ama ıeneke üzerinde yakalanmanın bir suç olmadığını

söylüvorum.

« ••

Sen kaçığın tekisin!

Hiç karşılık vermedim.

Şef sesimi çıkarmadığımı görünce durakladı, gözlerini gözlerime dikti.

Peki söyle bakayım teneke üzerinde ne yapıyordun?

— Gözlem yapıyordum.

Bak delikanlı, soytarılıkla işin içinden sıyrılacağım sanıyorsan aldanıyorsun.

— Ben soytarı değilim sayın şefiıı. Benim teneke üzerinde gözlem yaptığım bir gerçektir.

— Oğlum, sen beni sarakaya alıyorsun. Sana daha önce de tembihlemiştim, sen beni sarakaya alamazsın.

— Ben sizi sarakaya almıyorum efendim.

— Senin beni sarakaya alıp almadığına karar verecek kişi benim. Sen beni açıkça sarakaya alıyorsun.

— Yanılıyorsunuz, ben sadece gözlem yaptığımı söyledim.

içişler Şefi adamakıllı içerlemişti. Odayı dolduran işçilere:

Bu kerata benimle alay ediyor mu, etmiyor mu?

İşçiler başlarını develer gibi iki yana cangıl cungul sallaya ıık Bay Hidayeti doğruladılar:

— EveL efendim, sizinle alay ettiği gün gibi belli.

Şef bu söz üzerine yeniden bana döndü:

— Gördün mü. bunlar da beni maytaba aldığını söylüyor.

— Onlar da yanılıyor.

— Ulan herkes yanılıyor <!a oir sen ini yanılmıyorsun?

Evel ben yanılmıyorum.

— Sen yanılmıyorsun ha?

— Bir düşünce* kendiliğinden ya doğrudur, ya değildir. Değilse **ona başkalarının katılması düşüncenin doğruluğunu göstermez.**

Bav Hidayet iyiden iyiye. zıvanadan çıkmıştı;

— Peki neyi gösterir?

— O düşünceye kal ilanların da yanıldıklarını.

Şef bana doğru iki adım daha attı,

— Bak oğlum, bu gözlemcilik martavallarınla seri ki m sev kandıramazsın. Bıgün cumartesi olduğu için patron burada değil. Ama pazartesi sabahı ilk işim, patrona çıkıp, seni bu radan kovdurmak olarak. Anladın im?

— Beni pazartesi sabahı kovduıabilirsiniz Bay Hidayet Dahası, isteseniz, şimdi de patrona adam gönderir beni kovdu ra bil ir siniz. Yalnız benim gözlem yapmama hiçbir biçimde engel olamazsınız.

— Alın bunu burdan. Bu adam beni katil yapacak.

İşçilerin bana dokunmalarına meydan vermeden dışarı fırladım.

Şef içerde homurdanıyordu daha. Bir ara kapıya kadar ge lerek arkamdan seslendi;

— Gözlemcilik de ne demek ulan? Gözlemcilik yapmak gerekirse ben yaparım. Sana ne oluyor?

VIII

KÖRLER ÇARŞISI

Bulaşıkçı İbrahim zarları parmakları arasında ezerek:

— Ben kahveye pul asmış adamım.

— Zarları iyi salla, diye karşılık verdim.

— Sallamıyor ınuyum?

— Sallamasına sallıyorsun ama sesi çıkmıyor.

Kıyaksın valla.

— Pullan da arabayla kaldırma, birer birer topla.

— Ayıp cttiıı, pul mu aşırıyoruz yani?

Yooo. Ama yavaş oynamak iyidir.

— Abi be, seri körler çarşısında ayna satıyorsun.

O da nesi?

Buıda seni kimse anlamıyor da.. Kaçığın biri diyorlar senin için.

— Beni kimsenin anlamasına çalışmıyorum ki.. Beni rahat bıraksınlar, yeter.

— Abi bunun adına mars derler, istersen bir oyun daha oynan*. Ama bu defa bir birincini alırım.

— Had! at zarları.

— Nasıl usta mıyım?

— At zarları.

— Hani seninkisi de akıl değil ya.

- Ne demek istiyorsun?

- Sen gözlemcilik oynayacaksın diye kadınlar sar.a ötesini berisini açar mı sanıyorsun?

— Ben bugüne kaçlar kimseye şuranı aç, buram kapa dedim mi?

— Dört cihar, ikiden iki. a! kapısını. Bak oyun da öğre-ı iyonız.

— Ben gördüğüm şeylerin gözlemini yapıyorum, İbrahim. Senin anlayacağın, yalnız attığım zarhın oynuyorum, almadıklarımı değil.

Desene, bu seninkisi de bir tavla oyunu?

— Tavla ama, bir başına oynanılan tavla.

— O da nasıl şey?

— Zarları hem kendin için atacaksın, hem de karşında ki içiıı.

— O /aman yürek pıtpıtı diye bir şey kalmaz abi.

— Yo, tam tersi, iki katlı heyecan duyarsın.

— Masıl olur, zarları sen atmıyor musun?

— Evet.

— Zarları şen attığına göre kendine hep düşeş, karşımla-kine ile dubara oturtursun.

— Ee sonra?

— Sonrası bu. Atacağın zarı bildikten sonra heyecan diye bir şey kalır mı?

— Yani kendi hesabıma hile mi yapanın diyorsun?

— Yapmayacak mısın?

— îyi ama, bu bir işe yaramaz ki.. Ben zar tutarsam, karşımdaki de zar tutar.

— Ama onun yerine oynayan da sensin.

— Olsun. Onun yerine oynuyorum ama, kendime karşı oynuyorum, düşünsene.

— iyi ya, kendine karşı oynıyorsun! Eline fırsat geçmişken, bas herife hep yeki, nc bekliyorsun?

— Sen beni açıkça hile yapmağa zorluyorsun İbrahim.

İbrahim son pulu da tavladan kaldırdı.

— Ay, sen hilesiz tavla oynanabileceğini mi sanıyorsun?

Tavlayı kapatıp ayağa kalktım:

— İki kişi oynandığı vakit tavlada hile yapılabilir ama tek başına oynandığı vakit tavla hilesiz bir oyundur.

Senin gözlemciliğinde hile yok mu sanki?

— Tek başına oynandığı için yoktur.

— Yavaş gel, dünyanın her şeyi hilelidir. Çemberlitaş'tan tut da. güzellik kraliçelerine, fotoğraf makinelerine, aşk türkülerine, içme sularına, nişan yüzüklerine kadar her şeye az çok hile karışmıştır.

Hafifçe omuzlarımı silkeleyip kapıya doğru yürüdüm.

İbrahim arkamdan yetişti:

— Kızma abi. hani ben de bir yol gözlem yapayım dedim.

- Hayır tbrahhn, sen gözlem yapmıyorsun. Gözlemlerden

sonuç çıkarıyorsun. Gözlemlerden sonuç çıkarmak ise tehlikelidir, çok tehlikelidir. Hele kendi gözlemlerinden sonuç çıkarmak, bu, bütün bütüne tehlikelidir. Ali Süavi Efendi de kendi gözlemlerinden sonuç çıkarmaya kalkıştığı için Yedi-Sekiz Haşan Paşanın sopası altında can vermiştir.

NEWTON VE MAU MAU'LAR

Bir teleskopla değil, çıplak gözle bakan bir insan bile benim şen, konuşkan, topluluksever biri olduğumu görebilirdi.

Nedir, gözlemcilik yolundaki ilerlemelerim hızlandıkça esenliğimin uçup gittiğini, içimin karardığını, yüiiik teknelerimin sığlıklarda lengerendaz olduğunu anlıyordum.

Gözlemler beni bir yalnızlığa, bir iç dünya çölüne, biı boşluğa doğru süriiklüvordu.

Güsıgünc, yaşama ipliklerim kopuyor, ayağımın altındaki toprak kayıyor, çabalarım tamuna gidiyordu.

Ama bir başına gözlemci olmaya boyun eğmenin bir derviş, bir evliya, bir peygamber işi olduğuna da inanıyor, güz Iemci olmak mutluluğuna mutlulukların en ulusu gözüyle bakıyordum.

Dahası var, gözlemlerimi çoğaltmakla mutluluğumu da arttırabileceğime inanıyordum. Gelgeldim, bir günde zaten *96.* saat gözlem yapmakta oluşum, gözlemlerimden saat Sayısı bakımından bir çoğalma beklemenin bütün olanaklarını ortadan kaldırıyordu.

Ama bir gece, bitik bir kaide odama döndüğüm zaman tuhaf bir şeyle karşılaştım.

Bunun, ilk anda, üzerinde durmadım.

Sonradan da durmadım.

Ama, ertesi giin, bir gece önceki gözlemlerimi sıraya dizerken. gözlemleri artırma işinde, bu, bana iyi bir uyarı oldu.

Odama girmiş, elektrik düğmesini çevirmiştim.

Çevremin aydınlanmasını beklerken, bunun böyle olmadığını. karanlığın, hiç istifini bozmadan, burun deliklerimin İçel'lerine kadar her yeri doldurduğunu gördüm.

İlkin buıııı, düğmenin görevini yapmadığına verdimse de ayni işi üç dört kez daha yineleyince elektrik akımındaki kesikliğin düğme dışında bir nedene dayandığını anladım.

Yorgun olmasaydım gidip sigortalan yoklayacaktım. Ne ki. ayakta bile duramıyacak kadar pcmperişaıı oluşum beni hemen soyunup yatağa girmeğe zorladı.

Kravatımı, gömleğimi, panialonumu bir köşeye fırlattım. Kunduramla çoraplarımı da çıkardıktan sonra alışkanlığımın beni itelediği yoldan geçerek yatağıma yaklaştım.

Yorganın altına henüz süzülmüştüm ki, yatağın içinde sı tak bir kımıltının yer değiştirdiğini hissettim.

İlkin bira/, korkar, hayır korkar dem iyeyim, şaşırır gibi oldum. Ama ayağımı, kımıltının üzerinde, bir iki kez gezdirince bunun Tekir olduğuna karar verdim.

Kalktım, yorganı açtım, Tekir'i ön bacaklarından yakalayarak dışarı çıkardım.

Bu küçük olay o an beıii hiç ilgilendirmedi. Gözlem zincirimi bozmamağa çokça önem verdiğim için de. yeniden ya lağa yatarak gece yolculuğunun gözlemlerine başladım.

Ertesi sabah kapımın önünde Tekir'e yine rastladım. Yumurcak kedi bana üç saat önce oynadığı oyundan haberi yokmuşçasına ayaklanma sürtünüyordu.

Kediyi kucağıma alarak başını ve sırtını okşamağa başladım:

— Kı/, dün «ece, yatağımda ne işin vardı? Beni göreceğin mi gelmişti? Ha, ha? Yippcc... Sevsinler seni. Kızdın mı bana? Söyle, söyle, seni dışarı attığıma içerledin mi? Yapmanı, bir daha yapmam. Ama dur, ben o karanlıkta senin Tekir olduğunu nasıl anladım? Anladım mı, anlamadım mı? Scndiıı değil mi? Söyle, bendim de şekerim. Bendim de, ama dur canım. Dur canım. Daha başka bir şey de var. Şenden daha

önemli hir şey var. Ben seni görmeden Tekir olduğunu nasıl anladım? Ha, rıe dersin? Ha? Yoksa, yoksa ben ayaklarımla da mı gözlem yapıyorum? Nasıl, ayakla gözlem yapılmaz mı? Yapılır şekerim, ayakla da burunla da gözlem yapılır. Anlamadım. Newton bu denli şeyler yapmadı mı dedin? Yaptı şekerim, o da kafasının tepesiyle gözlem yaptı. Hem ben Nevv-ton'urı bu denli gözlemler yaptığım ileri sürmedim ki.. Mır mırlanma. Ne\vton büyük adam olabilir. Ama onun da bilmediği bir sürü şey vardı. Nasıl, bilmediği yok muydu? İşte şimdi hol tel tın Bayan Tekir. Ne\vton’un Mau Maularm ayaklanacağım bildiğini .söyleyebilir misin bana? Haa, haa, söyli-vebilir inisin? Evet, evet, lamı cimi yok, ayaklarımla, baldırlarımla gözlem yapıyorum ben.

Tekir hâlâ hir şeyler mırıldanıyordu, yumurcağı yere bırakarak yürüdüm.

Yolda hem gözlemlerimi sürdürüyor, hem de düşünüyordum, Bedenimin öteki parçalarıyla da gözlem yapabildiğime göre bugüne değin bunıı savsaklamış olduğuma üzüldüm.

Artık gözlemlerimi artırma yolu, karşımda apaçık duruyordu.

O günden sonra burnumla, saçlarımla, yanaklarımla, omuzlarımla. göbeğimle, derimle, ayak tırnaklarımın uçlarıyla da gözlem yaptım.

Dahası, kimi zaman ellerimle yada gözlerimle gözlemlediğim bir nesneyi baldırımla, göbeğimle de gözleme alıyor, o nesne üzerinde daha derli toplu bir yargıya varmağa çalışıyordum,

Bedenimdi; gözlem yapan belki beş yüz nokta vardı. Bu beş yüz noktada her an yüzlerce gözlem yapılıyordu.

Ama bu denli gözlemler, ilk günler mutluluğuma mutluluk kattıysa da sonradan başıma hiç de lıoş sayılmayacak bir iş açtı.

Kadınlar helasındaki gözlemciliğim Tülün Yaprakevi'nden kovulmamı sağlayamamıştı ama dişlerimle, yumruklarımla elde ettiğim gözlemler çalıştığım yerden palas pandıras sepetlenmeme yol açtı.

Gerçi, olayları duygularının dışındaki ölçülerle kantara vuran bir kişi bu kovulmaya gözlemlerden sonuç çıkarmaya yeltenme işinin de önayak olduğunu söylemek isteyecektir.

Bana sorarsanız, gözlemlerden sonuç çıkarma işi olmadan da yumruklarımla topladığım gözlemler kapı dışarı edilmeme yetebilirdi.

Doğrusu, Tütün Yaprakevi’nden kovuluşum, sonraları, da-lıa rahat, daha çeşitli gözlem yapmama yol açmadı da değil.

Daha başka şeylere de yaradı.

Ama ben, bunlardan önce, size Tütın Yaprakevi’nden nasıl sepetlendiğimi anlatmalıyım.

Günlerden pazardı.

Tütün Ynprakevi'nde Çit yoktu.

İbrahimle, kapıcı Arifin kulübesine damladık.

— Bugün nöbetçi şef kim?

— Bay Hidayet.

— Tamam. Kaytarmanın yolu yok desene.

— Övle savılır.

İbrahim'e döndüm:

— Benden üttüğün birincilerden çıkar da birar tane tellendirelim.

— Buyur abi.

— Durun ben size Ycnice vereyim, dedi Arif.

— Ycnice rai, onu da nerden buldun?

— Asansörcünün karısı verdi.

Deme, karıyla aranı mı uydurdun?

— Ne arası canım, a/, (ince içeri geçti de, geçerken, senin cigaran bitmiştir al şu paketi diye yeniceyi elime sıkıştırdı.

İbrahim:

— İsmail bugün hurda değil ki.., Ne demeye gelmiş?

— Ne bileyim, geldi müdürlük binasına girdi.

Ne dersiniz çocuklar, bunda bir iş var mı?

— Var herhalde.

— İçişler Şefiyle mi?

Onunla herhalde.

— İsmail'i nasıl atlatmış be?

— İsmail'i atlatmak da iş mi?

— Vay köpoğlu karısı vay, bize boynuz yaldızlatacak.

— Boynuz yaldızlayacak değiliz, diye bağırdım. Arif:

— Yaldızlamayıp da ne bok yeriz, kovulmak mı isliyorsunuz?

— O pek kolay değii ya.. Siz. işin o yanını bana bırakın. Yalnız biri gidip İsmail'i buraya çağırsın.

— Ben kapıyı bırakamam.

İbrahim:

— Ben çağırırını.

— Koş, bir şey de çaktırma.

İsmail, Arifin kulübesine girer girmez surdu:

— Ne var bc, iki ayağımı bir pabuca soktunuz?

Arif:

— Hiç. seninki üzerine bir bildiğimiz var da. .

İsmail beni işaretle:

— Yine bu herif mi yumurtladı?

— Nasıl istersen öyle düşün, dedim. Karın şu anda yukarda. Ray Hidayet'lc halvetle.

- Karıma çamur atma, mendebur herif. Sabahleyin teyzesi gelip karımı aldı, Anadolukavağı'na götürdü.

— Tastamam, karın şimdi kavağa çıkmıştır.

- — Değil mi yani?
    - Dtşardakıler de fırının kapısını kırmış, içeri dol

— Değil mi yani?

— Sana karın yukarda Bay Hidayetle halvette diyorum. Ulan, bırak şu densizliği, namusumla oynama benim.

Ben yirmi yıl bu kuruma şerefiyle hizmet etmiş bir adamım.

— Bak İsmail, senin yirmi yıl bu kuruma şerefinle hizmet ettiğin bir gerçektir. Sen şerefli bir insansın.

-- Hah şöyle.

— Ama bu şeref karının yukarda Bay Hidayet'lc sevişmesine engel değil.

Arif lafa karıştı:

— Evet İsmail, karın yukarda, içişler Şefinin odasında.

— Yapmayın çocuklar, siz benim namusumla oynuyorsunuz.

İbrahim de bi/e arka çıktı:

— Dedikleri doğru, karın yukarda.

İsmail ağlayacak hale gelmişti.

— Offf.., konuşmadan iyice düşıınün. Bu, benim ölümüm

demektir. Ben şerefli bir adamım.

— Evet sen şerefli bir adamsın, diye yineledim, ama karın vu karda.

İsmail utanmasa ayaklanmı/a kapanacaktı:

— Çocuklar yapmayın, iyi gördünüz mü? Yanlışlık olmasın. Karımın, şu anda, burada olmasına olanak yok. Teyzesiyle...

— Senin sözüne inanıyoruz İsmail, karının Kavak’ta olduğundan hiçbir biçimde kuşkulanmıyoruz. Ama karının, şu anda, içişler Şefiyle başbaşa olduğu da bir gerçektir.

— Susun, yalvarırım böyle konuşmayın. Bunda benim hiçbir suçum yok.

— Evet, bütün kabahat bu iki gerçeğin birbirini (utmamasında.

İsmail'in yüzünde bir umut şavkı belirdi:

— Hah şöyle, iyi buldunuz, ben suçsuzum.

— Bütün suç gerçeklerdedir. Ama onların da kesin bir kusuru var denemez.

— Nasıl?

— Öyle ya, buradaki gerçekten Anadolukavağı'ndaki gerçeğin ıerden haberi olsun?

— 011, çocuklar beni öldürüyorsunuz.

— Bunun üzerinde durma İsmail. Gerçeklerin üzerinde çok durmağa gelmez. Haydi kendini topla da hep beraber yukarı çıkıp aşıkları bastıralım.

— Bunu yapamam, ne yüzle çıkarım onların karşısına?

— Sen onların değil, onlar senin karşına 11**e yüzle çıkacaklar?**

Hayır, hayır bunu yapamam, karımla yüzgöz olmak istemem.

— İsmail iyi diişün, Yirmi yıllık şerefin..

— Yoo, yo.. Benden böyle bir şey istemeyin. Yalandır bu. Benim kanm Aıadolnkavağı’nda.

— Ama buna düpedüz devyusluk derler İsmail. Sözlüklerdeki anlamına uygun olarak deyyusluk derler.

— Hayır hayır acıyın bana. Ben yirmi yıl şerefiyle..

— iyi ya senin kaşarlanmış şerefini kurtarmak istiyoruz biz.

- Sız benim ekmeğimle oynuyorsunuz, acıyın bana.

İsmail'i kolundan tuttum:

Kes artık, gel benimle.

İsmail eşekten düşmüş karpuza dönmüştü:

— Acıyın, acıyın!

Kolundan kavrayıp dışarı sürükledim:

Uzun etme. yürü.

Arifle İbrahim geride kalmışlardı, onlara da:

— Hadi ya!

Arif:

— Biliyorsun, ben kapıyı bırakamam.

— Peki İbrahim, sen gel.

İbrahim istemive istem iye sözümü dinledi.

Müdürlük binasının ilk kat merdivenlerini çıkıp İçişler Şefinin odasının önüne geldik. İsmail'e yavaşça:

— Hadi gir içeri.

İsmail bir kuyuya yuvarlanmış, üstüne kuyu çökmüş dc oradan scslcniyormuşçasına:

— Yapamam, yapamam!

— Gir ulan, deyyusluk etme!

diyerek bir elimle kapının tokmağını döndürdüm, bir elimle de İsmail'i içeri ittim.

Isııail hoş bir çuval gibi odanın ortalık yerine yıkıldı.

Arkama bakımı. İbrahim çoktan ctzlamı çekinişti.

Aldırmadım. İsmail'in arkasından vakit yitirmeden ben de içeri daldım.

İçişler Şefi koltuğuna oturmuştu,

İsmail'in karısı da ayakta göğsüne doğnı abanmış bir durumdaydı. üstünde de tenine yapışmış dar bir naylon kombinezondan başka bir şey yoktu.

Benim bütün korkum, asansörcünün karısını orada Inıla-mıyacağımızdandı. Onu orada, hem de uygunsuz bir kılıkta gürüncc sevindim.

Bay Hidayet ise hiç beklemediği biı anda. İsmail'le beni karşısına dikilmiş bulunca sasırdı.

Ama hu uzun sürmedi, kendini toplayarak ayağa kalktı, İs ma il'e:

Ne var ulan, ne geldiniz?

İsmail beni göstererek:

— Bu. bu. bu.. Beni zorla..

İsmail'in karısı da kocasının ü.stiinc yürüdü:

— Utanmıyor mısun sen. ne işin var senin hum da?

— Ben gelmedim, ben gelmedim. Bu., bu..

Şef bana döndü:

— Sen ne istiyorsun?

— Ben bir şey istemiyorum. İsmail şerefini kurtarmak istiyor.

— Ne olmuş İsmail'in şerefine?

— Ne olmuşu var mı, karısını odaya kapamışsın.

— Sen, sen, hep .sen. Ortalığı karıştırmaktan utanmıyor musun?

— Sen elâlcmin karısını odaya kapamaktan utanmıyor musun?

Bay Hidayet sert yapmanın pek para eimivcccğini anlar gibi olmuştu. Sesini yumuşatarak:

- Ne var bunda, bana vardım için geldi.

— Sana yardım ettiği yüzdeyüz, Ama sen bıı iş için kocasız birini seçmeliydin.

— Bak oğlum, yanlış düşüncelere kapılma. Bu kadın benim kâtibemdir, yeni kâtibem. Bu sabah işe başladı.

— Seıı bunu bana yurttıracağım sanıyorsan aldanıyorsun.

Oğlum çok yanlış düşünüyorsun. Kulağını iyi aç. bu kadın benim kâtibem.

Bayanı kombinezonla yakalamadaydık, bu dediğin doğı'ıı olabilirdi Bay Hidayet. Ama bu kılıkla onun kâtibcli&ine Sttn kimseyi inandıramazsın.

— Kılığında ne var. bir kadın istediği gibi givinemez mi? Sen nasıl gömlek, pantalon giyiyorsan, o da kombinezun giyiniş.

— İyi ama, benim gereksiz, bir yerim görünmüyor ki.

Asansörcünün karısı:

— Ben evde de böyle dolaşırım.

— Sayın bayan sizin evde de böyle dolaşuğmıza inanırım. Dahası, evinizin önüne ıh: bu kılıkla çıktığınıza inanırını.

Ama, hu sizin kâtibe olduğunuzu ortaya koyma/.

Boy Hidayet:

Yemin ediyorum oğlum, kâtibemdir. Şen söyle İsmail karım kâtibe olarak almadım mı?

İsmail kuyunun dibinden:

Doğrudur, doğrudur, kâtibesidir, diye inledi.

— Oh, oh. dedim, demek bu işi yapan her erkek yanında kâtibe çalıştırmış oluyor?

Bay Hidayet:

— Yani ben yalan mı konuşuyorum?.

Yalan konuşmuyorsun. Ama senin dediğini kabul edecek olursak randevu evlerinde çalışan bütün kadınların da kâtibe olduğunu kabul etmek zorunda kalırı/.

Bay Hidayet no karşılık vereceğini şaşırmıştı. Yutkundu, kızardı, morardı, en sonunda.

— F.vet. randevu evlerindeki kadınlar da birer kâtibedir, var mı bir diyeceğin?

Buna benim bir diyeceğim olamazdı.

Bav Hidayet'irı de bir diyeceği kalmamış olmalı ki son .söz. ağzından çıkar çıkmaz üstüme doğru yürüdü.

Ama ben ondan çevik davrandım. İlkin yana kaçtım, sonra omuzlarına sıçrayarak ensesinden dişlerimle şöyle oturaklı, şöyle kanlı bir gözlem derledim.

Daha sonra da, hızımı alamadım, yumruklarımla, tekmelerimle kamından, bacaklarından gözlemler toplamağa ko yutdum.

Ertesi gün. bu çeşitli noktalardan sağladığım gözlemlet Tütün Yaprakevi'ndeki işime son verdirdi.

Bunu pek umursamadım.

Ama gözlemlerden sonuç çıkarmak, ellerle ayaklarla »özlem derlemek kadar boynuz yaldızlamak istememenin de ki-şioğluna darlık verdiğini bir kez daha öğrendim.

GÖZLEMCİLİĞİN SINTRLAR 1

Tülün Yaprakevi'nden kovulmama ben veryüziindeki göz lemcilik görevimin daha iyi gerçekleşmesi için Taıın'nm düzenlediği bir olay gözüyle bakıyordum.

Biriyle konuşur, ekmeğimi böler, çarşıda dolaşır, kadınlarla yalarken derlediğim gözlemlerin artık dah:ı derin anlamları vaıdı.-

Eskiden gözlemcilik, varlığıma ekli bir varlık durumundayken, şimdiler damarlarımda akmağa başlamış, elime, sinirle rime kaı ısınıştı.

Taıı bir özgürlük içinde olmak nesnelci karşısındaki tulumuma da yeni bir yön verdi.

Önceleri kendimi, yada karşımdakileri gözlerken bu i.şiıı de bir gözlemi olabileceğini hesaba katmamıştım Tiiliin Yap rakevi'nden

ayrılmamın sinirlerime ve gözlem gücüme kazandırdığı keskinlik beıi gözlemlerin de gözlemi olabileceği düşüncesine -götürdü.

Öyle oldu ki, ya kendimi, ya başkalarını gözlem altına alırken, gözlem altına alışımı d;ı gözlemlemeğe başladım.

Bu buluşum gözlemlerime renk katmış, onların değerini bir kat daha artırmıştı.

Ama bununla da yetinmedim.

Bu kez de, kendi gözlemciliğimi, gözlem altına alışımı da gözlemlemeğe koyuIdum.

Daha sonra, bu üçüncü gözlemin de gözlemini çıkarmağı denedim.

Her gözlemin gözlemini buldukça, o bulduğum gözlemin de gözlemine varmaktan kendimi alamıyordum.

Böylece, iç'ıçe, sonsuza doğru, bir gözlemler zinciri belirmeğe başladı.

Buna, zamanla, o kadar alıştım ki, artık her yeni «özlemde. bunun hemen ikinci, onuncu, otuzuncu, yüz otuzuncu gözlemini de araştırıyordum.

Bu davranışım karşısında bir gözlem hiçbir vakit sonuçlanamıyor, boyuna sonsuza doğru, gözlemlerin gözlemi durumunda uzayıp gidiyordu. Başka gözlemlere geçtiğim zaman ise, bir yandan yeni gözlemler biçimleniyor, bir yândan da eski gözlemlerin gözlemleri sürüp gidiyordu.

O duruma gelmiştim ki, içimde gözlemler, milyonlar, milyarlar yada sonsuzu gösteren sayılarla yanyana duruyordu.

Bir hesap makinesinden, bir bilgisayardan hiç mi hiç başkalığım kalmamıştı. Boyuna çalışıyor, toplamlar, çıkarmalar, çarpmalar yapıyordu m.

Bir gün, biraz dinlenebilmek, sinirlerime çingene keyfi ettirebilmek düşüncesiyle bu gözlemlerin gözlemlerine ara vermek isteyince korkuyla gördüm ki, benim bu işten dönmemin artık hiçbir yolu yoktur.

Sade o değil, gözlem yapmak yada yapmamak da benim isteğime bağlı olmaktan çıkmıştır.

İçim, doymak nedir bilmeyen bir fırın gibi bovuna gözlem atıştırıyor, gözlemlere bana misin demiyordu.

Bir gözlemi tek olarak da algılayamıyordum artık. Zaten yanaklatımla, omu/.Janmla. kollarımla, ellerimle dc pü/lcn yaptırım için, buna hır bakıma, olanak da yoktu

Vcnı bir gailem derlediğim vakit, bu. içimde hemen, «o hin yirmi bin dcirt yur bin sayısıyla çarpılıyordu-

Bir rohol hâline yeldiğimi, ayanmı yitirdiğimi sem.ırdum

Is'Jm dışım guslenı olmıı>m

Bır.ı/ varsılsam, bira/ copsam. içimden hinlerde milyon larca go/.Iem dokuyordu.

Bunun İçin otobüslerd» sinemalarda, kalabalık ^vrl^îrıtt* çok dıkkai cdıv«>ı kimseyle süıtusmcmesı hısuk hı «*»■ ı gostcriyoı dıın

Ukemlcv»- oturur, yatana girerken t):!»- hedeninıin sa>ılmn masını saklayacak hareketleı yapıyor kını /aman, \cmek yemekten bile çekiniyordum.

Ama sine dc covcıltr uçlli bir ças futmuşçasına kendimden memnundum

Kendimi Marunre>it‘len daha fengin görüyor kimsenin "*u denil bir gu/lem koleksiyonunu dinde bulundur anıyacafrını düşünerek esenlikten esenliğe konuyordum

Bir geee, yine hır evin penceresine burnumu dayamış iki uç bin go/.Iem ati|f ırıyordum kı ensemde hiç d« ln»> ohmyan Mir lal patladı:

Ne o. afyonuna cila mı \eriyorsun.'

Basımı döndürdüm, haklım mahalle bekçbı Ne ı ıllsı görmüyor musun perdeler kupalı'

Varım saaltır perdenin kenarından ı^cri dikizliyordun

ama.

— İçeriye- değil, perdenin çiçeklerine bakıyordum

— Sen onu beıım külahıma yuttur. Bu seninkine bal gibi röntgencilik derler.

Ne röntgenciliği? Dalga mı geçiyorsun? Ben »J«*k»lcr tanımam bile

— Röntgenci olmak için, tanıdıkları mı dikizlemek "erek:*

— T amma Asa m. neyi dlki/lcdigimı anlayamam kı

— Şınanas >jvıum, sman.iv Sen bunları çel dc bav kum vere anlat

Bekçiyle nrıl aşa umacağı mı M-/mi>tim

Alt taralı, dünya sorunlarına çak kuçuk bı mazpal «Jelıyıı den bakun binydi bu bekçi Gu/lcmciliklen dcfil. dik»/cilU len bde anlayamazdı

Tanışması uzatmamak için Yum gidelim karako»;ı

Bekçi In-lki, olay usenndc çokça durmayacaktı Auta bert "Yürü pidelim deyince bunu "açıkça ibrete karıkma" dıve yorumladı. içerlediğim belli ederce s ine

— Yürü gidelim, diye yineledi.

Konisen karakolda bulamadık

Ma«a%ına nöbetçi polislerden bırı uiurmuşıu Bı/i görünce

— Ne o. dedi, vinç bir gece kuşu mu [1]

Polisin çu/unc ot keli otkelı baktım

Bekçi:

— Bir runtgentı şair bu röntgenci Perdelrıin çiçeklerini Jıkı/hvotmu>

— Bay bck^ı vamlıyor, dcdıraı. Benim röntgencilikle bir ıl pim yok

Pulu luç oralı olmadı.

— Sen röntgenciliğin yasak olduğunu bilmiyor ıtıu\un *

— Sayın bay polis ben röntgenci delilim Ben namıı*lıı bu go/lemcısını.

— Röntgenciliğin namusla ilgisi olur mu bc[J] Kofıtgenci degd efendıın. gözlemciyim.

— Şimdiye kadar röntgencilikten luç lıuküm KivJm mP

— Sayın bav poliı. ben güzlemci uldugumu töylüyorum, sie lotttgeiKiliğim üzerinde duruş otsunuz St/ıı o röntgen ci dedikleriniz hasta insanlardır Tıp dilitıde onlara vknpto-fılyak derler**

Ne nyagı derler?

— Skoptofilyak. Bir gözlemcinin, bir röntgenciyle karıştırılması doğrusu beni üzer. Gözlemci, bir filozoftur. Bir bilge, bir ahlâkçı, bir öğretmendir.

— Neler yumurtluyorsuıı be?

— Bana inanmanızı isterim sayın bay polis. Bir röntgenci .seyrettiği şeyden, gözlemci ise seyretme işinden hoşlanan biridir.

— Sen insanı çıldırtırsın. Hem dikiz geçliğini kabul ediyor, hem de röntgenci değilim diyorsun.

— Ben nesnel konuşuyorum bay polis. Bir gazeteci gibi davranmak isi iyorum.

Polis memuru koltuğunda doğrulur gibi oldu:

— Gazeteci misin? Söylesene gazeteci olduğunu

— Gazeteci değilim, ama gazeteci gibi davranmağa çalışıyorum.

Polis memuru rahatlamıştı:

— Yaıi kendine gazeteci süsü mü veriyorsun?

— Hayır, sadece gazeteciler gibi her şevi görmeğe, her şeyi değerlendirmeğe bakıyorum.

— Gazeteciler her şeyi görür, her şeyi bilir mi sanıyorsun sen yoksa? Onlar yazdıklarını hop bizden alırlar.

— Haklısınız efendim.

— Biz olmasak hiçbir gazele çıkmaz.

— Haklısınız efendim,

— Hani o cart curt »ten başyazarlar var ya, biz haberleri bir keselim, alimallah onlar da süt gibi kesilirler.

— Haklısınız efendim.

Polis memuru birden durdu.

Süz tıkanıklığına uğramıştı sanki.

Bir iki derin nefes aldı, sonra da:

— Sen iyi bir delikanlıya benziyorsun.

— Sagolıın efendim.

— Ahmet efendi, bu delikanlıdan şikâyetçi var mı?

Bekçi konuşmaların nereye yöneleceğini anlamak irin göz-

İcrini dört açmış bekliyordu. Polisin, bu delikanlıdan şikâyet çi var mı sorusundan sonucu az çok kestirmeğe başlamış olmalı ki isteksiz, isteksiz:

— Yok ama..

dedi ve sonunu getiremedi.

— Ben sana kaç kez tembih geçtim. Şikâyetçi yoksa suç da yoktur.

— Sayın bay polis diye lafa karıştım. Çok doğru söylüyorsunuz. Bunu şöyle de bütiinleycbiliriz. Suç yoksa, suçlu da yoktur.

Bunu hem siyiliyor, hem dc sayın bay polise bir cigara uzatıyordum.

Sayın bay polis cigarayı alırken bir daha buyurdu:

— O kadar! Şikâyetçi yoksa suç tla yoktur.

Hem sonra, dikizlediğim söylenilen ev <ie bir şeye benzese bari.

Bekçi işin sonunu, artık iyice kestirmişti. Odadan çıkmak üzere kapıya doğru yürüdü. Polis memuru onu eşikte yakaladı:

— Ahmet efendi!

— Buyur!

— Bayın dikizlediği ev kimin evi?

Taşıma şirketinde çalışan biri var, onun. Bir memur olacak.

— Memur mu? Bir memurun evi her zaman gözetlenebilir Ahmet Efendi. Bunun suç neresinde?

Sonra bana dündü:

— Buyur delikanlı, sen de gidebilirsin. Büyüklerden birinin evi olmadıktan sonra her evi istediğin zaman, istediğin biçimde <1 i k izleyebilirsiıl.

OYUNUZU KULLANDINIZ MI?

Bir başına gözlemci olmıya katlanmanın insana acı verdiğini güngüne dalıa iyi anlıyordum.

Ama gerçeğe bağlı kalmak adına Buetıos-Ayres valisine sevgilisini kaptıran Candide gibi gerçek bir gözlemcilik yaşamını yine dc yeğ tutuyor, gözlemlerimde çeşitliliği sağlamak için her yere dalıp çıkıyordum.

Bu ara, mahalle bekçisinin gözlemcilikle röntgenciliği birbirine karıştırmış olması beni uzun, çok uzun düşündürtmüş, sonunda gözlemciliğin dikizcilikten kesin çizgilerle ayrılmamış olduğu gerçeğine boyun eğmeğe itelemişii.

Doğrusu ya, beni, çıplak ayağının topuğu dışarda kalacak biçimde iskarpiniyle oynayan bir kadını gözlemlerken yaka layanlar bunu çıplak topuğun cinsel haz yaratma işindeki önemine bağlıyorlar ve bana utanma perdesi yırtılmış bir dikizci gözüyle bakıyorlardı.

Ne yalan söyleyeyim, bu gibilere, adamakıllı içerliyordum.

Zamanla onlara da hak vermedim değil.

Çıplak bir kadın topuğuna cinsel haz elde etmek içiı bak

inak ile gözlem için bakmak arasında dış görünüş bakımın dan hiçbir başkalık yoktu.

Zaleıı, benim çıplak topuk karşısındaki tutumum da ikili bir tutumdu.

Kinıi zaman, çıplak bir topuğa bir gözlemci gibi yaklaşı yor, kimi zaman da, kendimi, cinsel hazlar devşirmeğe kaptırıyordum.

Nedir, hu denli bir nesne karşısında ne vakit gözlemci, ne vakit kadınların kürkünü yıkan bir erkek olduğumu biliyor, bu iki dununun birinden ötekine geçerken, geçişi, saniyeler, saliselerle ölçebiliyordum.

Kimi zaman, bu işi, sırf bir oyun olması yada gözlem gü cümü güçlendirmesi bakımından ele aldığını da oluyordu.

Çıplak bir kadın topuğunu büyük bir dikkatle gözden geçirirken, bu gözlem işine birden son veriyor, cinsel haz toplama işine baş vuruyordum. Sonra, onu da yarıda bırakıyor, yeniden gözlemciliğe dalıyordum. Nihayet bıı işi hızlandırıyor. otomatikleştiriyor, elektrik düğmesiyle oynayan sıkıntılı bir insan gibi, gözlemden cinsel hazza, cinsel hazdan gözleme geçip duruyordum.

Haa evet, insanların bu iki ayrı olayı ayırabilmeleri için dünyaya bilim yöntemleriyle bakmağa alışmış olmaları gc rekti.

Oysa, insanların davranışları, bilim yöntemleriyle şöyle dursun, gönül yöntemleriyle bile ilgili değildi. Onlar akıl dı şı, duygu dışı, yol-yordam dışı bir yaşam sürmeği her şeye yeğ tutuyorlardı.

Dahası, adını bilgine, aydına çıkarmış olanlar bile bu davranışın içinde yer almak, yanlışlan bellemek yolunda ömür tüketmek için birbirlerivle sanki yanşa girişmişlerdi,

İnsanlar arasında yaşadıkça, Tanrı’nıii onlara niçin kaslar verdiğini de anlamaz oldum.

Gerçi küçükle:ˉ olsuıı, büyükler olsun kaslarına çokça önem veriyorlardı. Ama çoğunluk, kaslarına sinirleniyor, onlan kullanmak islemiyordu.

Kaslarını kullanmayan insanların var olduğunu ilk. zamanlar pek bilmezdim.

Bilmezdim diyorum, çünkii ben kaslarımı kullanıyordum.

Ben bir gözlemciydim.

Yoksul bir gözlemci.

Yoksul bir gözlemcinin ise en ucuza yapabileceği .şey kaslarını kullanmaktır. İşte, ben dc, bu yüzden, bunu bul bol, gözlemciliğim gibi, günde doksan allı saat uygulamaktan çekinmiyordum.

Kaslarını kullanmayan ilk adama, bodrum katındaki bir odasında oturduğum aparlımanın kiracıları arasında rastladım.

Ben, kapının önünde kapıcıyla bir konuşmaya dalmıştım.

Binlerinin, üst kattan indiğini, asansörün sesinden anladım.

Asansörün kapısı açılınca, oldukça temiz giyinmiş, kuş tü yii şapkalı, kalantor bir adamın asansörden çıktığını, sonra da asansörün kapısını kapadığını gördüm.

Bir başkası, adamın bu hareketleri yaparken kaslarını kullandığını .sanabilirdi.

Hani bu sanının su götürür bir yanı da vardı.

Çünkü, genel olarak herkes, bir kapı açılır kapanır, eller kollar oynatılırken kasların kullanıldığım bilir.

Ama gözlemciliğimin sezme gücüme kazandırdığı keskinlik, adamın kaslarını açıkça kullanmadığım anlatmıştı bana.

Adam, aparlımanın dış kapısına gelirken de kaslarım kullanmadı.

Kapının önünde kendisini bekleyen üzel arabasına, şoförünün yerlere kadar eğilerek açtığı kapıdan girerken do kaslarını kullandı dcyemeuı.

Bu, o gün, daha sonraki günlerde de böv!e oldu. Her karşılarımda. adamın kaslarım kullanmadığını, kullanmağı düşünmediğini

görüyordum.

Bıı, bana öteki insanlan da bu açıdan incelemek düşüncesini verdi.

İşte o zaman, büyük bir şaşkınlık vc korkuyla gördüm ki, insanların çoğu kaslarını kullanmıyordu.

Bu konudaki incelemelerimi daha ileri götürünce, bu gibilerin, tutumlarını geliştirmek için, kas kullanmama talimleri yaptıklarına da lanık oldum.

Yeni evli bir kadının çevresini, daha önce evlenmiş kadınlar alıyor, ona kocasına karşı kaslarım kullanmamasının yollarını belletiyorlardı İlk genç kızlık yıllamıda bıL* kızlaıa, erkekler karşısında, nasıl kaslarını kullanmamak gerektiğini öğretenle! vardı

Ticaret basamaklarında, memurluk basamaklarında da işler bıı akımı izliyordu.

Ticarete vada memurluğa alılıp da durumun gerektirdiği biçimde kaslarını oynatmamağı beceremiyenler hemen alanı/. ediliyorlar, kaslarını kullanmamak alanından, kaslarını kullanmak alanına alılıyorlardı.

Kaslarını kullanmayan adamlardan bir İkincisini Sirkeci istasyonunda tamdım,

İstasyonda durmuş, elektrikli trenle Bakırköy'e, Kazhçeş me'ye gidip gelenleri seyrediyor, her günkii işimi sürdürmeğe

çalışıyordum.

Bir ara, şişman, iri yaıı. kapı gibi bir kadının, elinde bebeği ve paketleriyle, vagonlardan birine yaklaştığını gördüm.

Kadının bu durumuyla vagonun kapısından geçmesi beklenemezdi. Bunu kadın da düşünmüş olmalı ki, vagon kapısının önüne gelince durdu gözleriyle çevresinde kendine vardım edebilecek birini aramağa koyuldu.

Güniiıı eıı civcivli saatiydi.

Gündüzün boğucu sıcağı altında işyerlerinde bunalan in sanlar evlerine bir an önce varabilmek, trende oturulacak bir yer bulabilmek iyin uçarcasına vagonlara koşuyorlardı.

Kadının yardım isteğinde bulunduğu bir yüksek okul öğrencisi, bir memur kılıklı adanı hiç oralı olmadı. Kadının bunlardan sonra başvurduğu iki kişi de baıa mısın demeyerek vagona geçin kuruldular.

Ben. kadının dikkaıine çarpnnyacak kadar geride duruyor, gözlemciliğimin katkısızlığını bozmamak için herhangi bir hareket yapmaktan çekiniyordum.

Derken, gümüş bastonu, bombe şapkası, gıcır gıcır öten kunduraları ile kelli felli bir adamın kadına doğru gelmekte olduüu görüldü.

Kadm. giyinmesine büyük zamanlar harcamış gökdemirli bir erkeğin kadınlara karşı gerekli nezaket davranışları için de zaman ayırmak isteyeceğini hesaphyarak sevinir gibi olmuştu.

Erkek, gerçekten, kadınlar arasında yaşamanın kurallarım bilen biri olmalıydı ki, ötekiler gibi, kadını iteleyip vagona girmeğe kalkışacağına, önce kadının içeri girmesine meydan vermek üzere geldi, kadının arkasında yer aldı.

Kapı gibi kadın, işte o zaman, öteki erkeklerce keşkülsiiz. bırakîân ricasını bu kez de bu uygarlık yüklü adama sn vıırdu:

— Lütfen şu bebeği biraz tutar mtsıni2**?**

Adamın tuhaf bir yüzü vardı.

Yaşantısının uzun yıllarını Avrupa şehirlerinde geçirme yolunda parasım tüketen, paşa babasından kalma son bir iki kırıntıyla da ancak geçinebilmek iç-iıı İstanbul'a dönen kişizadeler gibi bıyıklarını kozmatikle boyamış, burnunun kamburuna bir kelebek gözlük oturtmuştu.

"Lütfen *u bebeği biraz tutar mısınız?" sözü karşısında adamın yüz çizgilerinde açık olarak hiçbir kıpırdanma belirmedi. Ama kadın umudunu hâlâ kesmiyor, bu bombe şapkalı, gümüş bastonlu adama güvenmekte direniyordu.

Doğrusu ya, adamcağız, bebek lutınak gibi önemsiz sayılmağa elverişli bir işi yaşamı boyunca hiç yapmadığı için bu dileği yerine getirmek durumundan çok uzak bulunuyordu.

Ne var, bir kadının yardımına koşmamak gibi bir terbiyesizliğe de düşmek istemediğinden, zar /ur kadına bir adım daha atlı ve kollarını çocuğu kavramak üzere uzattı.

Ama adamın da elinde, bastonundan başka, iki büyükçe paket vardı. Çocuğu kollarına kabul etmek için bastonunu tıu sağa, yoksa paketleri mi sola geçirmek gerekeceğini düşünürken, demindenberi yükünün ağırlığı altında bunalmış olan kadın bir an önce dinginliğe erişmek için bebeğini Avrupa görmüş adamın kollarına bıraktı.

Gelgeldim, bu bırakma, o kadar birdenbire oldu ki, bebeğ: kavramak üzere kollarını uzatan adamla, bebeği bırakan kadının mızrap vuruşları birbirini karşılamadı ve bebek, eşyaların yere düşme yasasına tam bir uygunlukla kendini istasyonun döşemesi üzerinde buldu.

Kadın, çocuğu bıraktıktan sonra hemen dönmüş vagonun eşiğine doğru adımını uzatmıştı. Can evinden kopan viyaklamayla durdu, başını çevirdi, yavrucağzını kozmatik bıyıklı adamın kolları arasında bulacağına, yerde, Iğdirın al elması gibi, kanlar içinde görünce her şeyi unuttu, elinde paket adına ne varsa, topunu bir yana fırlatarak, çocuğun üzerine kapandı.

Çocuğun viyaklamasıyla kadının yaygarası az zamanda geniş bir meraklı kümesinin orada toplanıvermesine yol açmıştı.

Demiıı, kadının yardımına koşmamış olanlar, şimdiler, ölümle burun buruna gelen bebeğe daha rahat bir ölüm sağlayabilmek için

telefonlara, otomobillere saldırıyorlar, kadının acısını kimi çerçevelerle yatıştırabilmek denemelerine girişiyorlardı.

Bütün bunlar olurken, kozmatik bıyıklı adam da hiç istifini bozmamış, ortaya çıkan sonucun kendi kusurunun dışında belirdiği duygusunu vcrccck biçimde yüzüne mangalda kül bırakmayan bir zavallılık maskesi geçirmişti.

Ama kadın, bebeğini hastaneye kaldırmak üzere koşuşan larla birlikte oradan uzaklaşırken, bir ara, kozmatik bıyıklı adamın, orada put gibi durduğunu da görmüş vc her şeyi bir anda daha iyi hatırlayarak:

— Seni gidi katil seni. Seni gidi tımarhane kaçkını seni' diyerek adamın üzerine saldırmıştı.

Avrupa görmüş adamın kendini savunması da, o giinc kadar denediği yaşama biçimleri bakımından gerçeklen olanaksızdı. Bereket, kalabalıktan birkaç kişi, kadım adamdan ayı rarak, bebeğiyle beraber otomobile binebilmesi için istasyonun dış kapısına doğru sürüklediler.

Bu sırada, ben de gözlem yerimi öne kaydırmış, gümüş bastonlu adamın burmı dibine dikilmiştim.

Adam, bıyıklarından akmağa başlayan kozmatikleriu ağzı ıa girmesini önlemek için beyaz ipek mendilim ağzının iki ucundan geçirirken ben de yavaşça adamın kulağına doğru: Siz katil değilsiniz bayım!

Adam, olaylar zincirinin beklenmedik cilvesi önünde zaten yeterince lambasına üflenmiş Olduğundan benim sözümü "Siz katilsiniz." sözü kadar yersiz ve ortalık karıştırıcı buldu. Canının sıkıldığım belir.ccck biçimde suratım ekşitti.

— Siz katil değilsiniz bayım!

diye adamın kulağına bir daha Tısladım.

— Ne demek istiyorsunuz?

— Siz. suçlu sayılmazsınız. Siz sadccc kaslarınızı kullanmadınız.

— Haa evet, evet ya.. Ben kaslarımı kullanmadım. Ama be nim kaslarım da yok ki..

Ne dediniz, kaslarınız, mı yok? Nasıl olur?

Gümüş bastonlu adam, başka bir zaman olsa, bu işin aydınlanmasına belki girişmeyebil irdi, ama az önceki olay, 011 **da bir şeyi açıklamak zorunluluğunu uyandırmıştı. Birden elinden paketleri, bastonu fırlatarak ceketini, gömleğini sıyır mağa koyuldu.**

Adam, çıplaklaşma hareketine giriştiği vakit çevremizde üç, beş ki.şi vardı. Soyunması sona erdiği /aman ise bunların sayısı otuza kadar yükselmişti.

Sonunda kozmatik bıyıklı adam:

İşte, gelin bakın, bende kas, mas diye bir şey yok.

Kalabalığı dolduran gençlerden biri eliyle kelebek gözlük lü adamın koluna dokundu:

— Peki bavım, siz kassız nasıl para kazanırsınız.?

— Ben size para kazan :voıum demedim ki..

— Ama siz. düşünemezsiniz de..

— l/.vel ben düşünmüyorum da..

Ama siz oyunuzu da kullanamazsınız.

Ben oyumu kullanmıyorum zaten. Başkaları benim için oylarım kullanıyorlar. Hem de bol bol kullanıyorlar.

XII

GÜLME MAKİNESİ

Bir «ykücü her şeyi anlatmak ister. Sünger avcılarının durumundan tutun da, kirli hanım peynirinin nasıl yeıcccğinc kadar her şeyi didiklemeğe, açıklamağa can atar.

Ama o. bütün bu çalkantı, bı kürkçüoğlu macunlan arasın da bir seçmeye varamazsa işin içinden çıkamaz.

Gerçi, işin içinden çıkılmasa da olur.

Belki, daha da iyi olur.

Gelgeldim, okurların ilgisini çekebilmek için öykücünün lxiyîe bir seçmeye başvurması gerekir.

Hoş. öykücü kimi zaman da heı* şevi ımutur, gerekli olını-van birtakım -şeyleri anlatmak hava ve hevesine kapılır.

Benim şimdi burada .silistrosini öttüreceğim Dumanlı Recep öyküsüne de bu güzle bakmak gerekir.

Bir gece Yeıikapı dolaylarında dolaşıyordum.

Saz bahçelerinin önünde uzun boylu kaldıktan sonra gezi ci bir tiyatro kumpanyasının, o gece, müşterisi az bir bahçede oynayacağını haber aldım.

Cebimde metelik, nanay yavrum nanay.

Midemi sorarsanız, o da kırk seki/, saattir eşek alıp beygir satıyordu.

Ama yine de açlığımı düşünmüyor, gözlemciliğimi büyiik bir başarıyla sürdürmeğe savaşıyordum.

Bahçenin kapısı üzerine gelişi "üzel bir yazıyla «Şen Tiyatro-Komik işehir Dumanlı Recep ve arkadaşları» diye ya zılmıştı.

Daha aşağıda da yine eğri büğrü bir yazıyla "Jile: Ömer" okunuyordu.

Çekingen adımlarla gişeye doğru yaklaştım.

Gişenin açık duran penceresinin arkasından, yiyecek sıskacı bir adamın elmacık kemikleri dışarı fırlamış vüzü gürü-mıyordıı.

Adam, elinin altındaki biletlere ha bire damga pulu yapış t ırıyor, çevresiyle pek ilgileniyora benzemiyordu. Bir ara güzlerini kaldırdı, beni gişenin Önünde kendisine bakar bir durumda yakaladı.

Duruşumda, bilet almağa gelmiş bir müşteriye benzeyen hiçbir kötülük yoktu.

Bunu gişenin arkasındaki adam da anlamış olmalı ki. beni gördüğü halde aldırmadı, yine güzlerini işinin üzerine indirerek. yeniden biletleri pullamağa koyuldu.

İnsanların tiyatrolara gitmeğe alışık oldukları saate daha çok vardı.

Sıska adam pullama işini bitirdikten sonra, bu kez de biletleri saymağa geçti.

ün dakika soma, bu iş de bitmişti.

Adam beni, yine orada görünce kızar .’ibi oldu. Ama bir koyundan iki post çıkaranların bile müşteri olabileceği ilkesine inandığı için:

Bilet alacaksan acele et, dedi. Öndeki yerler hep satıldı.

— Hayır bilet almıyacağırn.

— Ama yarım saattir gişenin önündesin.

— Haklısınız, yarını saattir burada durduğuma «üre. yarım saattir gişenin önünde olduğumu söylemeniz doğrudur.

Sıska adam, konuşmayı yüı-ütme tar/ımdatı hoşlanmışa benziyordu:

— Sen kimsin?

diye sordu.

— .Şimdilik iş arayan biriyim, ama bana iş verirseniz, biraz, sonra iş arayan biri olmaktan çıkarım.

Sen tuhaf birine benziyorsun. Oyunculuğun var mı bari?

— Seyircisini bulursam her türlü oyunu oynarını.

— Kapıdan doiaş da gel. Bana da zaten aşık rolüne çıka cak hiri gerek.

Adamın dediğini yaptım, açık duran kapıdan içeri süzüldüm.

Adam da gişeden dışarı çıkmış sahneye doğru geliyordu. Bana yarı yolda kavuştu, ilkin kendisinin Komikişehir Dıı manii Recep olduğunu açıkladı, sonra da biraz, ilerde, tahta iskemlede çay içen iki oyuncuyla tanıştırdı.

Tütün Yaprakevi'ndcn büyük bir başarıyla kovulduktan sonra, bir daha hiç işe girmemeği düşünmüş, kendimi yalnız gözlemcilik görevine bağlamayı tasarlamıştım.

Aına, Tütün Yaprakevi’nde biriktirdiğim paralar kısa zamanda susunu çekince ne yapacağımı şaşırmış, vcnideıı biliş bulma yollarına atılmıştım.

İnsanlar, isledikleri zaman istedikleri işe gitme özgürlüğünü çilerinde bıılunduıanladıkları için her çaldığım kapı yüzüme kapanmıştı. Haymana beygiri gibi orta yerde fırıl fırıl dönmekten başka yapabileceğim bir şey yoktu.

Bu yüzden. Dumanlı Recep'in benden esirgemediği işe i-lı nimet gibi sarıldım.

O gece çıktığını .«şık rolünde Dumanlı Recep’i memnun ermek için canla başla çalıştım.

Biı başkasını, rol gereğince, saçlarına sarılıp kulise kadar sürüklediğim Fcrhunde'yi de memnun ettiğimi sanırım.

Ama ertesi gün. Ferhundc'ylc hiş piş ettiğimi haber alan Dumanlı Recep beni yanına çağırttı:

— Delikanlı, decli, bizimle birlikte çalışmak isliyorsan, ilkin tiyatroda kadınların bulunduğunu unutmalısın. Gerçi onlar. kendi varlıklarını duyurmak için her şeyi yaparlar. Ama bunu seyirciler için yaparlar, senin için değil. Bîr oyuncu, seyirci olmadığım her zamatı aklında tutmalıdır.

— Haklısınız. Bu işte benim de suçum yok. Sahneye ilk kez çıktığım için kimi aksaklıklarım oldu. Bunlar geçici şeylerdir. Bundan böyle beıı de rolümün nerede başladığına olduğu kadar nerede bittiğine de dikkât ederim.

Komikişehir Dumanlı Recep'in Şen Tiyatrosuyla bir ay İstanbul'u dolaştım.

Her akşam başka bir semtte oyun veriyorduk. Arada bir, teklif aldıkça, Tekirdağ'a, İzmir'e de uzanıyor, ne ki. yaz mevsiminde İstanbul'un iyi iş vermesi karşısında hemen yine İstanbul'a dönüyorduk.

Dumanlı Recep tam işinin adamıydı. Semtlere göre oyunları değiştiriyor. Yenikapı'da yada Koca Vtustafapaşa'da büyük alkışlar almış bir oyunu Göztepe'de sahneye koymak gibi bir toyluğa düşmüyordu. Bunun tersi de oluyordu. Büyük-ada'da Suadiye'de başarıya ulaşmış bir oyun hiçbir biçimde Beykoz'da, Karagümıük'te yinelenmiyordu.

Bir aksam yiııe Yenikapı'da sahneye çıkacaktık.

Dumanlı Recep, Kanlı Nigâr'ı oynayacağımızı ilân etmişti. Oyunun başlamasına 10 dakika kaldığı halde pişekâr rolüne çıkacak oyuncu gelmemişti.

Okuyucu kadınlar da şarkılarını okuyup bitirmişlerdi.

Pişekâr hâlâ görünürlerde yoktu.

Halk sabırsızlanıyordu.

Dumanlı Recep, Ferlıunde'ye yeni bir şarkı daha okuması için işarcl çaktı.

Fcrhunde ayağa kalktı, zuma, davul ve kemanın gök gürültüsünü andıran curcunası arasında “Di gel, di gel yanıma, ka nın kaynar kanıma” diye bir türkü gevelemeğe badadı.

Seyirciler Ferhunde'yi çok tutardı. Kız, daha yerinden kıpırdar kıpırdama/, halktan bir alkıştır yükselmişti Seyirciler Ferlıunde'nin türküsüyle de yetinmiyor, boyuna:

— Kadın sanatı göster, kadın sanatı göster! diye bağrılıyorlardı.

Dumanlı Recep kulisteki yerinden çalgıcılara e! etti. Çal gıcılar türkünün son sözleri daha bitmeden havayı birden bahriye çiftetellisine çevirdiler.

Ferhundc bu oldu bitti karşısında sahnede dürt dönmekten başka çıkar yol bulamamıştı. Bu arada parmaklarını da şakırdatıyor, göbek atma talimleri yapıyordu.

Bu da. çok çok beş dakika sürdü.

Artık Kanlı Nigâr oyununun geciktirilmesine hiçbir olanak kalmamışıı. Dumanlı Recep bana:

— Bizimkisi geldi mi?

— Hayır gelmedi.

Git geyin, pişekâra sen çıkacaksın.

- Ben mi, peki benim rolüm ne olacak?

— Senin rolü kaldırırız.

— Seyirciler nc der buna?

— Ben sana ne söylüyorsam sen onu yap. Seyirciler buraya bir şey demek için gelmiyor.

Az sonra Kanlı Nigâr başlamıştı.

İlkin, Dumanlı Recep sahneye fırladı.

I laik, onın sesini, daha kulisten işitir işitmez makaraları kovverdi.

Hele komikişehrin, ayağı eşiğe takılmış gibi sahnenin ortasında üç taklak attıktan sonra arkasını seyircilere dönüp, pantaloıunun özel yerinden dumanlar savurmağa kalkışması karşısında halkın şamatası ayyuka çıktı deyebilirim.

Bir süre sonra, ben de şakşağımı şaklatarak sahneye daldım. ilkin Duınanh'yı görmemiş gibi yaptım. O, bana boyuna sesleniyor, bense hiç oralı olmuyordum. Bir kaç kez hunin buruna çarpıştığımız halde:

— Buralarda biri var ama, dedim, kendisini göstermek istemiyor.

Dumanlı geldi boynuma asıldı.

— Buradayım, buradayım sen nerdesin?

Ciddiliği eldeıı bırakmadan silkindim. Bir punduna getirerek Dumanlı'nın arkasına da bir tekme savurdum. Dumanlının özel yerinden yine dumanlar yükseldi.

— Allahallalı, dedim, bir ses geliyor ama kimseyi göremiyorum.

Seyirciler gülmekten kınlıyordu. Bir kaçı:

— Burada değil, burada değil, vur beline tekmeyi.

Dumanlı bana içerler gibi olmuştu. Yanıma gelerek kulağıma yavaşça:

— Ulan başlasana, dedi, ne duruyorsun?

Oyun gereğince benim Dumanlıya "Oo, nerelerdeydin, hangi bucaklardaydın, bayram haftası?" demem gerekti. Dumanlı da “Oo sen nerelerdeydin, hangi bucaklardaydın mangal tahtası?” deyecekti.

Ben öyle yapmadım. Dumanlı başlasana der demez ben de onu yeni gürmüş gibi:

— Oo nerdeydin, hangi bucaklardaydın mangal tahtası? dedim.

Seyirciler Dumanlı'nın komikliğine alışmışlardı. Benim maskaralığım onları şaşırtmış, ne var, daha çok eğlenmelerine, daha çok gülmelerine yol açmıştı.

Ama Dumanlı, kendi söyleyeceği sözü benim söylememe adamakıllı içerlemişti. Oyunun sözlerini bir yana iterek, o da bana:

— Sen nerelerdeydin, hangi bucaklardaydın ocak çekirgesi?

dedi. Halk, Dumanlı’nın yanıtından da çok hoşlanmış, kahkahalarını bir kat daha artırmıştı.

Bu, Dumanlı'yı biraz yatıştırır gibi olduysa da ben hemen onun arkasından:

Ben buralardayım, .seıı nerelerdesin tavan süpürgesi? deyip Dumanlı'nın kaba etlerine yeni bir tekme savurunca Komikişchırdc bel beniz kalmadı.

Seyirciler ise gülmekten katılıyorlar:

—• Sen nerelerdeydin, ben buralardayım, vur tekmeyi-diye bağrışıyorlardı.

Dumanlı futbol oyununun ilk beş dakikasında yirmi gol yemiş bir takıma dönmüştü. İşi bozmamak için:

— Ben buralardayım, ben buralardayım sokak cadısı.

üo demek sen buralardasın, peki ya ben nerdeyim Ay* naroz kadısı?

dedim vc bir tekme daha savurdum.

Dumanlı'nın arkasından yine dumanlar yükseldi.

Seyirciler bana arka çıkmayı tempoya bindirmişlerdi:

Sen buralardasın, ben nerdeyim, vur tekmeyi.

Dumanlı'nın öfkeden gözlerinin akı dönmüştü. Bense, başarımdan ötürü seviniyor, şeytanlığımda açıldıkça açılıyordum.

Dumanlı'nın ikide bir yanıma yaklaşıp:

— Ulan bozma oyunu, dışarı taşma.

diye tembih geçmesine de aldırmıyor yine bildiğimi okuyordum.

Sonunda Dumanlı hiçbir şeyin para etmiyeceğîni anladı. Otuz, yıllık tuluatçılığının kendine kazandırdığı kolay nükte yapma gücüyle:

Yoo. ben şimdiye kadar buradaydım ama, bundan sonra tekmesi olmayan bir yere gidiyorum, dedi ve sahneden ayrıldı.

Ayrılırken de son sözü kendi söylemiş olmanın üstünlüğünü uzatmak için perdeciye perdeyi kapama işaretini verdi.

Öteki oyuncular perdenin kapandığını gürünce sahneye dolmuşlardı. Diri:

— Çok büyük bir başarı elde elliniz Bay Recep, dedi. Halk gülmekten iskemleleri kırdı.

— Böyle haşan mı olur? Halkı ben mi güldüreceğim, bı iki günlük il dölü mü güldürecek?

— Bağışlayın Bay Rccep, dedim, ben i: dölü değilim. Halk güldüyse güldü. Ben onların gülmemesini sağlayacak nir şey yapamazdım.

— Sen artık burada çalışamazsın. Burada sana «öre iş yok. Yarın gel paranı al, kovuyorum seni. Ben bedava konuşmam. Kesin Olarak kovuyorum.

Ertesi gün paramı almağa gittiğim vakit Dumanlı'yı yine öfkeli bulacağımı sanıyordum.

Meğer yanılmışım.

Beni çok tatlı bir yüzle karşıladı.

Hakkım olan parayı fazlasıyla ödedikten sonra kahve ısmarlamadı da unutmadı.

Kahveler gelince bana bir de Harman uzattı.

— Sana yol verdiğime alınma delikanlı, dedi. Bunun böyle olması gerek. Bu tiyatroda komiklik yalnız benim taralımdan yapılır, Ötekiler, voleybolda şuiçulara top kaldıran oyuncular gibi bana komiklik için pas vermek zorundadırlar. Bunda da şaşılacak bir yön olmamalı. Seyirciler kendilerini kimin

' güldüreceğini bilmelidir. Halk kendisini kimin güldüreceğini bilmezse oyunu anlayamaz.

Seyircilerin oyunu anlaması gerek mi?

— lıhlıh. Ama anlamadığı kuşkusuna düşmemelidir. Herkes soytarılığa kalkışırsa seyirciler böyle bir kuşkuya kapı* labiiirk-r.

İyi ama, seyircileri hep aynı kişiler güldürürse, bu, halka usa.iç vermez mi?

Yanılıyorsun, seyirci rahatını arar. Beklenmedik şeylerden hoşlanmaz.

Ben böyle düşünmüyorum. Bcncc aslolan yeniliktir.

— Otu/, yıllık tecrübem var. Bu bıdur. Halk yeniliği sevme/..

Halk sizin sözleriıü/.i duymasın.

Duysa da bir şey çıkmaz. Ben şimdi yeni bir makine yaptırıyorum. Bunu sahnenin önüne seyircilerin ivicc görebi leceyi bir yere yerleştireceğim. Bu makinenin dön yol ağız larmda yanan kırmızılı, yeşilli, sarılı işaret direkleri gibi renk renk fenerleri olacak. Halk, hangi fener yanarsa, o ışığa göre kaç dirhem güleceğini hesaplayacak. Bu buluşum sanıyorum ki tiyatro sanatında büyük çığır açar. Halk da böylcce oyunlardan daha geniş hazlar elde etmek mutluluğuna erişir.

- Bu çok tuhaf bir buluş. Kimsenin bu buluşa tiyatrosunda yer vereceğini sanmam.

Sen sanma. Sanki Kel Haşan Efendinin sahneye çıkmadan tenekesini gümbürdetmekle erişmek istediği sonuç bu değil mi?

Peki ama, ya tuluat yapmak gerekince ne olacak?

Onu da düşündüm. O zaman da makinenin "Tulûat var" ışığı yanacak. Seyirciler de. isler serbest gülüş talimleri yapacak. isler dışarı çıkıp cıeara içecek.

XIII BİR OSTAD

Bir gözlemcinin işini en kolay, en doyumlu yürütebileceği yer kahvelerdir.

Gerçi kahveler çeşit çeşittir.

Bunlann kimisine kadınlar, parmaklarında bağlılık yüzüğü olmadığını göstermeğe hevesli genç kızlar, büyük iş adanılan, kadınların gönlünü çelmek isteyen bekârlar gelir

Kimilerine ise emekliler, öğretmenler, dini bütün müslü-manlar, vatmanlar, üniversite öğrencileri dadan mıştir.

Asıl kahve dc bunlann kahvesidir.

Kalıve deyince akla cigara dumanlan, çay bardaklarının şıngır-mıngırlan, domino, tavla yada pişpirik şamatası gelmelidir.

Kahvelerde dünyanın cn büyük kararlan verilir, politika tartışmaları yapılır.

Evlerin, arsaların satılması, yüksek okula gireceklere dilekçe yazılması, kışlık odunu taşıyacak kamyon şoförüyle pazarlık yapılması hep kahvelerdedir.

Durumunu düzeltmek için yatağını satnn öğret menin öyküsünü, üstlerinden birini tokatladığı için işinden atılan icra memurunun yürekler acısı vada güldürücü serüvenini işiteceğiniz yer de burasıdır.

Ne ki, bu öykülere çokça bel bağlamamak da gerekir.

Çünkü bıı parti liderinden, başı sıkıntıda olan partisinin durumunu düzeltmek için yatağını satması istenilen»iveceği gibi, icra memurunun üstlerinden birini tokatlamasından da çokça bir şev çıkma/..

Bu öyküler, olsa olsa, kijioülunım aklını karıştırır, vada, başka bir deyişle, gerçeğin yanlış olarak bellenmesine yol açar.

Hoş, birçoklan gerçeğin doğru yada yanlış olarak bellenmesi gibi bir sorunun varlığından bile haberli değilleri"'>

Olaylar da, çokluk, insanları şaşırtmak, unla , gerçeğin arap saçma dönmüş .sokaklarında terletmek için lıiçbi I irsali kaçırmazlar.

Bunu bilen bir adamın, birlikte çalıştı*[5]' memuru topallayıp da bir üst dereceye çıkarılmış birin' giirdüğü zaman yapacağı en doğru davranış, hemen oradan Mvışm ■: t.

Gerçi, bu bir üst dereceye çıkarılanlar, üstlerini değil, ahlarını tartaklamak gibi Taıırı'nm her kuluna nasip eimediği bir kurnazlık göstermişlerdir. Amenna. Ama diinyavı dolduran varlıkların en küçüğünde beliren ctı ulak bıı sarsıntı biic insanın başını belâya sokmağa elverişlidir.

Sonra, şunu da unutmamalı ki, saldırganlık lıer yerde ve her zamaıı saldırganlıktır.

Evren üzerine açık bir düşüncesi olan her insana düşen görev de, elinden geldiğince saldırganlıklardan vc saldırganlardan uzakta durmaktır.

Bütün bunlara karşılık, şimdi ben burada başka bir şeyde söyleyeceğim.

Çokları da durumlarını düzeltmek için yataklarını satmak gerekeceğini akıl edememek yüzünden alaşağı olmuşlardır.

Kahvelerde zamanla, şairleri, hikayecileri de lamdım.

Bunlar, dördü beşi bir araya gelince hemen orada olmayan birini çekiştiriyorlardı. Bu çekiştirilen kimse de çokluk, o günlerde, kitabından biraz çokça lâi ettiren yada önemli bir işin başına getirilen biri oluyordu.

.Ben bunları şaşkınlık denizine dalgıç olup dinliyor, çekiştirilen kimsenin, gerçekten, beş paralık değeri olmadığına inanıyordum. Somadan gördüm ki, aı kasnıdan teneke çalınmayan. maytaba alınma yarı tek sanatçı yoklu.

Bir şair, başka bir şairle karşılaştı mı. bir üçiincüsü üzerine akla gelmiyecek küfürler döşeniyor, sonra daha başka bir gün. o üçüncü şairle başbaşa kaldığı vakit de. bu defa o ikinci şair için yüz kızartıcı yakıştırmalarda bulunmaktan çekinmiyordu.

Şairler içinde, öyleleri vardı ki. işlerini güçlerini sanatçıların arasım açmağa bağlamışlardı. Bu gibiler, bir yerdeki lafı başka bir yere taşımağa su katılmamış bir özen gösteri yorlar. çokluk da bu taşıdıkları laflar:, gerekli kişiye, istedikleri kılığa soktuktan sonra ulaştırıyorlardı.

İşin tuhafı, bunların ipliklerinin pazara hemen çıkması beklenirken, öyle olmuyor, bunlar herkesten çok saygı topluyor, ıe diyorum, birçoklarınca, üstad diye anılıyorlardı.

Gerçi, bu gibilere üstad deyenleri gerçek bir gözlemden geçirseniz, bunlarda, zekâ ve anlayış adına çok bir şey bulunmadığım görürdünUz ama, kimseler sanatçıları gözleme almağı düşünmediği gibi, bir sanatçıda zekâ varmış, yokmuş, buna da pek aldırmıyorlardı.

Zaten, aldırsalar da zekâ ölçen makinelerin heniiz yapılmamış olması karşısında işler, karışık olarak kalmak zorunlulu ğunıı taşıyordu.

Ben kitaplardan öğrendiğim şeylerin bunlann bilgileri yanında hiç kalacağım düşünüyor, şairler vc hikayecilerle otururken hiç ağzımı açmıyor, onları dinliyordum.

•

Sıkı bir gözlemden sonra, konuştuklarının bir kavun çekirdeğini doldurmadığım anladım.

Sanatçıların çoğunun birbirlerinin yazılarından başka bir şov okudukları yoktu Bunların en kabadayıları bir iki Fransız şairiyle, üç beş divan şairinin adını biliyorlardı.

Bu topluluklarda biç aksamıvon bir gelenek vardı. Sanatçı olsun, olmasın herkese:

Siz, bir şeyler yazmıyor musunuz? diye soruluyordu.

Bıı gün, bana da, arkadaşlarınca üstad diye anılanlardan biri ayni soruyu sorunca ben de bos bulunarak:

Evet, dedim, öykü yazıyorum.

Sonra da biraz fazla ileri »itliğimi sanarak:

Sizin yazılarınız yanında benimkilerin lafı olmaz.

Üstadın büyük bir alçak görniillülükle bir estağfurullah çekmesini bekliyordum. Ama o, sağ elini göğsüne götürerek bir makine düzgünlüğü içintle bir "sağ ol!” şandelledi

Sonra da:

Saiı günii saat o:ı dörtte- Meserret'te buluşalım. Si/i *Yeni Kuşak* dergisini çıkaran Bıçakçıoğlu'na tanıştırayım! demek inceliğini gösterdi.

Bu, benim için, yeni, bilinmedik bir gözlemler serüvenine atılmaktı.

Üstadın söylediği gün ve saatte Meserret Kahvesine gittim.

üstad oradaydı.

— Buyrun. dedi, isterseniz hemen Bıçakçıoğlu'na gidelim.

Ankara Caddesinden yukarı doğru çıkarak, Cağaloğlı Yokuşuna, oradan da Cemal Nadir Sokağına saptık.

Üstad, bir ara. eski binalardan biri önünde durarak:

— İşte burası, dedi.

Girdik.

AiL katla loş ve nemli bir odada, Bıçakçıoğlu'na bir masa ’oaşmda bir surü magazin dergileri arasında bulduk.

Üstad, kimseden esirgemediği bel kırma numarasının bir katmerlisini Öıçakçıoğlu’ıun ününde yineledikten sonra:

— Nasılsınız sayın bay?

Sayın bay Bıçakçıoğlu saygı gösterisinde, gerçekten, tistad-dan aşağı kalmıyordu. O da hemen ayağa kalktı, iki elini, karşısındakini kucaklamak istiyormuşeasma iki yana açtı:

— Merhaba üstad. dedi. Gel bak, şairleri sınıflara ayırdım. Derginin bu sayısı herhalde kıyamet koparır.

Üstad eğiidi, masanın üzerinde duran listeye şöyle bir göz atlı. Kendi adını birinci sınıf şairler arasında, hem de en başla görünce rahatladı ve yeni bir sauol çekti.

Bıçakçıoğlu:

— Görüyorsun ya. şarlatanların, artık kendilerini sanatçı diye piyasaya sürmelerine meydan vermiyeccğiz.

Üstad listeyi hâlâ incelemekteydi. Sevmediği bir iki şairin de birinci sınıfa alındıklarını gürünce:

— Bunlann birinci sınıfta gösterilmesi gerek mi?

Bıçakçıoğlu, doğrusu ya. anlayışlı bir dergiciydi:

Bu liste daha tasarı halindedir. Onların sınıflarını ben de üçüıcüye indirmeği düşünüyorum.

Üstad. Bıçakçıoğlu'nun ayaklarına kapamrcasınn, gıcır gıcır, ambalajından heniiz çıkarılmış bir sağol daha yuvarladı.

Bir ara, ben de masanın üstünde duran listeye bir göz almış, birçok tanınmış şairlerin adlarının üçüncü sınıftakiler arasında olduğunu görmüştüm.

Bu, benim cezvemi karıştırdıysa da, bir gözlemci olarak, iiiç ses çıkarmamağı daha doğru buldum.

Üstadla Bıçakçıoğlu liste üzerinde bir saatten fazla konuşlular.

üstad, birinci sınıftaki şairlerden daha bir çoğunu ikinci, üçiiıcü sınıflara yollattı.

Birinci sınıfla nerdeysc kimse kalmıyaeaktı kı üstad, Bı-çakçıoglu'ıa beni işaretle:

— Bu bayın çok güzel oyküieıi var. siz dc beğenirseniz bir İanesini derginize basalım.

Bıçakçıoğlu. o zaman, lütfen başını bana doğru Çevirerek

— öykünüz yanınızda nıı? diye sordu.

Cebimden, bir gece önce yeniden gözden geçirdiğim öykii yü çıkararak uzattım.

Bıçakçıoğlu yazımı u/.un uzun, derin derin inceledikten sonra:

— Bu öykü, bizim dergimiz için çok ağır, Biz dergiyi bu sayıdan başlayarak yan magazin kılığında çıkaracağız. Bize Henıy Miller tarzında açık saçık öyküler getirirseniz çok memnun oluruz.

Bıçakçıoğlu'nun karşılığı bana bir hayli tuhaf gelmişti.

Bunu anlayan üstad, *Yeui Kuşak* dergisinden çıkarken: Aldırmayın, dedi. Bıçakçıoğlu herkese ayni şeyi yapaı. Siziıı açık saçık t>ir hikâyeni/, varsa, önce onu getirin, buu hırı sonra yine bastırırsınız.

Bıçakçıoğlu’nun herkese ayni biçimde davrandığım öğrenişim beni biraz yatıştırdıysa da aradan iki hafta geçmeden *Yeni Kuşak* dergisine uğramadım.

Bu arada. *Yeni Kuşak*'ta yayınlanan liste, şairleri, hikayecileri birbirine katmıştı.

Hangi sanatçıya rastlasam. Bıçakçıoğlu için yakası açılmadık küfürler savuruyordu.

işin tuhafı, bu küfredenler arasında iistad da vardı.

Hem o, yalnız küfretmekle kalmıyor, başkalarım da bu işe kışkırtmak için, cv ev. kahve kahve dolaşıyordu.

Sonunda, Bıçakçıoğlu nuıı istediği açık saçık öyküyü yazarak kendisine götürdüm.

Bıçakçıoğlu'nun hcni ammsanıyacağını sanıyordum.

Hiç ek- öyle olmadı.

Beni kapıdan girer girmez tanıdı:

— Oo ilerdesiniz? Hani bize yazı getirecektin;/.?

— Ben de omın için geldim. İşte islediğiniz öykü.

Bıçukçıoğk; yazımı aldı, yine uzun. ıızıın. derin derin ince

ledi. Sonra:

— Bu öykünüz lleıııy Milleı 'i de aşmış. Bununla bizi açık .saçık yayıı yapmak suçundan mahkemeye verebilirler.

— Ama siz bu biçim yazmamı istemiştiniz.

— Ben istemiş olabilirim. Ben her şeyi isteyebilirim. Bıı hiç önemli değil. Bir dergicinin görevi sadece istemektir. Nedir. bizim memlekette Heııry Milleı'i pek anlamıyorlar. *Z:*\-ten biz, bu sayıdan bavlıyarak dergiyi yine eskisi rriii. sanal gazetesi olarak çıkarmağı düşünüyoruz. Siz, bize yine o türlü yazılar getirin.

Bıçakçıoğlu'na içerleyecek!im. gözlemciliğim buna yine engel oldu.

Kalktım, soğuk bir selâm vererek dışarı çıktım.

Bıçakçıoğlu'nun yüzünü artık görmek islemiyordum. Ama dergiyle ilişiğimi kesmek de işime gelmediği için oturdum, eski bir öykümü yemden düzene soktum ve yolumun düştii ğü bir gün Bıçakçıoğlu'nun karşısına çıktım.

O gün odada, kahvelerde tanıdığım iki şair, bir hikayeci, bir de u güne kadar hiç karşılaşmadığını biri vardı. Hı-psi-.ıc selâm vererek bir kıyıya iliştim.

Biraz sonra, o yabancı kimsenin kim olduğunu ila öğrendim.

Onun üzerine çok şeyler i.şitmiştim.

Genç kuşağın belli başlı eleştirmenlerinden biri sayılıyor, her yerde acı eleştirmen diye anılıyordu.

Acı eleştirmen benim sanatla ilgilenen biri okluğumu öğrenince:

— Ben bir antoloji hazırlıyorum, dedi. Si/, de bir fotoğraf verirseniz sizi de antolojiye alabilirim.

Daha hiçbir yazımı bastırmadan antolojiye «irmek düşüncesi bana biraz tuhaf gelmişti oma içimi de L'icıklanıamış değildi.

— Nasıl olur, dedim, beni daha kimse tanımıyor?

İyi ya, bövlecc tanınmış olursunuz.

Doğrusu ya. bu görüş sağlam bir temele dayanıyordu. İnsan, antolojiye girse girse tanınmak için girerdi,

Acı eleştirmene teşekkür ettim. Yakında istediği bir yere bir fotoğrafımla bir yazımı bırakabileceğimi söyledim.

Acı eleştirmen de bana teşekkür etti.

Yalnız, dedi, çok az sayıda basılıyor. Şimdiden antolojiye abone olmalısınız.

Bir dergiye, bir gazeteye abone olunduğunu biliyordum, antolojiye abone olunduğunu ise ilk kez işitiyordum. Durakladığımı görünce bir fabrikada muhasebeci yamağı olan bir şair:

— Bı/. hepimiz abone olduk. On lira verin, antoloji çıkınca adresinize bir tane yollasınlar.

Konuşmalar öyle bir yere gelmişti ki, geriye çark etmek çok ayıp olacaktı, çıkardım on lirayı verdim.

Acı eleştirmen yanıma kadar geldi, on papel: büyük bir titizlikle cüzdanına yerleştirirken:

Şiirinizle fotoğrafınızı buraya bırakırı ben Bıçakçıoğ-lu'tıdatı alırını.

Şiir lafını işitince:

— Ben .şiir yazmıyorum, öykü yazıyorum, dedim. Yoksa, siz .şiir antolojisi mi çıkarıyorsunuz?

— Evet- şiir ontolojisi çıkarıyorum. Ama sizin de herhalde yazılmış birkaç şiiriniz vardır.

— Hayır, yalnız öykü yazıyorum.

Acı eleştirmen güç bir durumda kalmıştı. On lirayı geri vermek hiç de işiııe- gelmiyordu.

— Canım, dedi, antolojiyi baskıya daha gelecek ay vereceğim. Sii o zamana kadar bir şiir yazarsınız.

Bu va/um biçimi üzerine iki şairle hikayeci ayağa kalktılar;

— Evet, evci gelecek aya kadar bir şiir yazarsınız.

öen hiç sesimi çıkarmadım.

Acı eleştirmen dc Bıçakçıoğlu'na bir selâm çaktıktan sonra hikayeciyle şairleri alarak çekti, gitti.

Daha kapının ününden ayrılmamışlardı ki. muhasebeci yamağı şairin:

— Hadi, bu akşamki rakı parası çıktı! gibilerden bir şey fısıldadığım duyar gibi oldum.

Ben şairin sözünden çok. Bıçakçıoğlu'nun gözlemine öncin verdiğim için bunun ne anlama geldiği üzerinde bile durmadım.

Bıçakçıoğlu oda boşalınca yazımı eliıle aldı:

— Siz. bu kez de hepsinden ağır bir öykü getirmişsiniz. Bu öykiidc serüven diye bir.şev yok. Oysa, biz bu sayıdan başlayarak *YCni Kuşak*'ı

Serüven!i Hikâyeler Dergisi **olarak çıkarman düşünüyoruz.**

Bıçakçıoğlu'nun yüzüne karşı budalalığını haykırmamak için kendimi zor Lulluıı.

Dergiden çıktıktan sonra da oraya bir dalıa ayak basma-maya karar verdim.

Ama, bu kararı bir türlü yerine getiremedim.

Gözlem yapmak hırsı beni yeniden Bıçakçıoğlu'nun kapısına düşürdü.

\edir, her defasında derginin yeni bir kılığa, sokulduğu haberini alıyor, ben derginin yeni biçimine göre yazılar hazır Jîirtrkça derginin bıı kez daha başka bir kalıba girdiğini öğreniyordum.

Bir gün, Bıçakçıoğlu'na hiçbir şeyden anlamıyan biri olduğunu, dergicilik yerine karı çobanlığı gibi bir i* tutmasının kendisine daiıa yaraşacağını kesin bir dille açıkladım.

Gelin görün ki, **bu** olay, **beni,** dergiciler ve yazarlar üzerine »özlem yapmak Um soğutmakla sonuçlandı.

Ama iyi de oldu.

Beni tek konuya saplanıp kalmaktan kurtardı.

Eyvah ki, benim derdim çok daha başkaydı.

Ben tek konudan değil, bütün konulardan sıyrılmak isliyordum artık. Çünkü »özlemler beni adamakıllı tedirgin ivmeğe başlamıştı.

Bunun için kimi denemelere girişmedim dc deşil

Ama ben size daha önce dünyanın en usta gözlemcisini de anlatmalıyım.

XIV

GÖZLEMCİLİĞİN İLKELERİ

Dünyanın cn akıllı, cn iyi, en usla gözlemcisi urcırböce-ğidir.

Çokları bunu bilmez.

Bilmedikleri için de, eırcırböccğine delişmen, uçarı, eğlence düşkünü, bir sözü bir sözünü '.utmaz bir yaratık gözüyle bakarlar.

Bu, onun, gözlem yaparken, gözlemlerinin arasına bir sürü şarkı sıkıştırıvennesinden, yani gözlemcilik göreviyle eğlenceyi birbirinden ayırmamasından ileri gelir.

Bana sorarsanız, asıl gözlemciük budur.

Gözlemciliği tok başına yürütmek!

Bumı herkes yapabilir.

Sadecc eğlenmeyi de öyle.

Bunların ikisini lanı bir denge içinde tutmak, bunları bağdaştırabilmek. bunlardan lıerhangibirine fazlaca kaymamak ise, her babayiğidin işi değildir.

Zaten, kendini sırf eğlenceye kapıp koyvermenin de hiçbir alımlılığı yoktur. Gözü eğlenceden başka birşey görmeyen

Kişi cücelijşin, yavanlığın, sümsüklüğün duvarlarına tırman mayı önceden seçmiş demektir.

Oysa, ötekiler, o cğlcnccyic görevi hirbiriylc bağdaştıranlar hem eğlenir, hem de eğlence üzerinde düşünceye varmak, öğlence felsefesi yapmak mutluluğuna ererler.

Cırcırböceği hiçbir yere bağlanmıyan ve gözlem için gözlem yapan dünyanın o az sayıdaki ayakları kösteksiz insanlarına örnektir.

Hoş. insanların çoğu, bu gibileri suçlamak, kcıdi aralarından atmak için her türlü kötülüğe baş vururlar, işin tuhafı, şairler bile, cırcırböceklerini yığınların gözünden düşürmeğe büyük bir önem verirler, ama, kimileri de bunun tam tersini yapar.

Cırcırböceklerini temize çıkarmağa, suçsuzluklarım kala balıklara duyurmağa çalışırlar. Gel etme karınca kardeş, der ler, cırcırböceğine acı

Gelgeldim ki gelgeldim, cırcırböceğine kimseler acımaz.

Onu savunan bir iki boynu bükük ozan bile kendi seslerini işittiremeden göçüp giderler.

Cırcırböceğinin bir özelliği dc ağırbaşlılığı hiç elden bırakmamasıdır.

Söylediği şarkıların onu yılışıklığa götüreceği düşünülebilirse de, tersine, o şarkı söyledikçe durulur, şarkı söyledikçe bir inceleyicinin ağırbaşlılığına bürünür.

Kimi zaman, cırcırböceğinde, bu ağırbaşlılığın vurdumduymazlığa kadar uzandığı da olur.

Bu, artık yaz avlarının en sıcak, en şiirli günleridir.

Cırcırböceği bu günlerde sesini bütün bütüne yükseltir, şarkılarına hiç ara vermemeğe bakar, gözlemlerini de e-şine az rastlanılır bir tezlikle sürdürmeğe çalışır.

Bir yandan da, kulağını hor türlü gürültüye kapar, ketldi-sine hiçbir şey söylenmemiş, kendisinin hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi davranır.

Doğrusunu ararsanız, bu kendisine hiçbir şey söylenmemiş gibi davranmak eğilimi cırcırböceğine insanlardan geçmiştir.

İnsanlar bol kaşar peynirli fırın makarnası yerken olsun, büyük büyük masaların arkasında toplumu yönetirken olsun yarılarına sokulan

kişileri tanımamayı, onların karşısında kendilerine hiçbir şey söylenmemiş gibi davranmayı çok se verler.

Gerçi, bu denli insanlar arasında, zaman zaman yanlarına sokulan kişi üzerine kendilerine bir şey söylendiğini açığa vuranlar da vardır. Ne ki, bunlar azlıktır. Üstelik bunların o kişiye yararlı olabilecek hiçbir durumları yoktur.

Bütün bu olaylar, bı pavkırmalar cırcırböceğini tetikte yaşamağa da iteler..

Bir yerde işler çatallaştı, sorunlar içinden çıkılmaz bir durum aldı mı, artık cırcırböceğini göremezsiniz.

O, hemen, selâm vermeğe teşne bir insan gibi, gezdirik kenarlı şapkasını başına geçirir ve dağ taş demez günlerce yol alır.

Aslında cırcırböceği selâm vermeğe teşnedir de..

Başında ışkırlağı olmadığı vakit, uzaktan kendine doğru birinin yaklaştığını görse, hemen onu başına geçirir, selâmını verir, sonra yeniden şapkayı yanındaki ağaç dalına bırakır.

Cırcırböceğinin bir iyi yanı da, gözlemleri nerede kesmek gerekeceğinde hiç yanılmamasıdır.

Yaz avları etrafı iyice kolaçan eden, gözlemlenmemiş tek nesne, tek karış toprak bırakmıyan cırcırböceği eylül geldi mi lasını tarağım toplar gider.

Kimi zaman eylül yada ekim aylarında da, artık kimsesiz kalmağa yüz tutrmış bahçelerde bir iki cırcırböceğinc rnsanabilir. Dunlar yolunu şaşırmış, sürüden ayrılmış, hadi söy-

İçmekten çekinmeyelim, gönlüne aşk sıtması girmiş cırcır böcekleridir.

Bunlara gerçek gözlemci gözüyle- bakmamak da gerekir.

Ama ötekiler, o bilginler, o filozoflar, o kendilerine hiçbir sev söylenmemiş gibi davrananlar böyle değildir.

Onlar, gözlemleri nerede kesmek gerektiğini çok ivi bilirler.

Gerçi bu, cğlenceniıı nerede kcsıicccğiııi bilmekle de yakından ilgilidir.

Bu bakımdan cırcırböceği birçok insanlından yeg minimalidir.

insanların çoğa, ne zaman sıkılmağa, ııe zaman enfiye kutusunu ilmeye, ne /aman diMii'mı-ıneğe. ne zanun sevmemeğe başlamaları gerekliu ıı i kemiren* len yaşarlar.

Oysa, yapılan bir işin ikk ulc dunılnca-i-mı bilmek, alılan adımın nereden geri çekilcce&'ni kestirmek üüıtyannı en büyük, en önemli, en mişkukulu davranışlarından biridir.

Buna islerdeniz, lıongi insana, hangi zaman, hangi sözün söyleneceğim bi i ineği de katabilirsiniz.

Doğrusu, katmak da gerekir.

Çünkü bununla, bir kadının sizi aû7.ı açık ayran budalası gibi dinlerken, birdenbire fitili almasının, üslünii/e iislii-ıü-ze geîerı bir kuduz, itin birden bütün güleryüzliiiüğüıüi, şirinliğini lakınıvermrs nin nedenlerini de bulabilirsiniz.

Bir de iyi bir gözlemci olmanın kilitbaşlanm ele geçirebilirsiniz ama, benim gibi, bu işi eline yüzüne bulaşl.ınıs. kendi gözlemlerinin çukuruna kendi batmış birinin bımdan laf açınası doğru olmasa gerek.

MANTIK DENİZİNİN MİDYELERİ

Ben iyi bir gözlemci olmadığımı, gözlemlerime söz geçire memeğc başladığını vakit sczinlcmiştim.

Gerçi, benim yerimde bir başkası olsa, onun da durumunun olup olacağı buydu.

Gözlemcilik öylesine bir işti ki. insanın ondan kurtulması hiçbir türlü beklenemezdi.

Bir kumaş, bir patates, bıı soğan toptancısı islediği an işini bırakabilme özgürlüğünü elinde bulundurur.

Dahası, bu adam, bu bırakma işinin, hir kârla da üstesinden gelebilir.

Hadi kâr etmedi deyelim, biitiin mallarım alış fiatına yada alış nalından biraz eksiğine satıp işin içinden kolayca sıyrı-labihr.

Gözlemci böyle değildir.

O, işini bırakmak istese de bırakamaz.

Gözlemci, her gün biraz dalıa batağın içine gömülür, her gün gözlemlerin dişlisine biraz daha paçasını kaptırır.

Tütün Yaprakevi'nden ayrıldıktan sonra, gözlemlerimde be-

üren gelişmeler beni hayli sevindirmişti. Bunu size dc anlattım. Artıa, zamanla, kollarımın, bacaklarımın, yanaklarımın, omuzlarımın ve bedenimdeki öteki yerlerin de gözlem yapmağa kalkışması durumumu zorlaştırmış, beni, içinden yıkılmaz bir uçuruma itelemişti.

Hele gözlemlerden gözlem türetme işi de buna bindirince aklım bütün bütüne karışmış, sağlığım gerçek tehlikeler geçirmeğe başlamıştı.

Hoş, bunu belli etmemek için elimden geleni yapıyor, insanlar arasında dolaşırken, onlarda kendilerinden hiç dc değişik olnnyan bir varlık etkisi uyandırmağa uğraşıyordum ama. gün gülle gözlerim kararıyor, şakaklarım zonkluyor, çilerini ayaklarım karıncalanıyor, bin tonluk bir şahmerdanın altına yatmış gibi midem, böbreklerim sancıyordu.

Gerçi burada yapılacak iş basit mi basitti. Cırcırböceği g't bi tası tarağı toplayıp gitmek.

Ah ki ah, bu, benim harcım değildi.

Ben yaşadığım çevreyi, dünyayı, insanları, ağaçlan, caddeleri, evleri, apartımanları, parkları, bahçeleri, bahçe duvarlarım öylesine seviyordum ki, bunlardan ayrılmağı göze alamıyordum.

Gözlemlerden kurtulmak yolunda çırpınmalarım, didinmelerim ise hiçbir sonuç vermiyordu.

Tersine, bunlar, beni içine düştüğüm batağa daha çok saplandırıyor, yükümü daha da taşınmaz hâle getiriyordu.

Bir gün artık, insan olarak, böylesinc öldürücü bir hamallığı yürücemiyeceğimi iyiden iyiye anladım.

İşte o zaman, beni bu hastalıktan kurtaracak bir doktora koşmaktan başka yapılacak bir şey olmadığım düşündüm.

Param hemen hemen hiç yoktu.

Şu var ki, babadan kalma şimendifer marka altın saatimi satınca, mesleğinin yüzündeki örtüyü büyük yiizgörümJülük-leri karşılığında açan doktorlardan birine kendimi baktırabi-Iecek kadar paraya kavuştum.

Doktur, doğrusu beni, ustalığını her türlü belli edecek bibimde, uzun uzadıya dinledi, yokladı, düı tıikledi, sonra da:

Bir şeyiniz yok!

— Nasıl olur doktor, ben bütün sağlığını yitirmiş bir adamım. Ne uyuyabiliyorum, ne yjyebiliyorum, ne de gülebiliyorum.

— Sız. sağlığınızı yitirmiş olabilirsiniz. Buııa ben de üzülü ruın. Gerçekten üzülürüm. Ama ne yapayını, kitaplarda sizin hastalığınız yazılı değil.

Hoppala, benim hasra olduğumu kabul etmeniz için, hastalığımın kitaplarda yazılı olma.st mı gerek.

— Belki mantık bakımından bu. böyle olmiyabilir. Ama ben, kitaplara geçmiş bir hastalımı olnnyan bit ini hasta sayacak kadar budala ve para kaparozcusu değilim.

Sözlerinizi pek iyi anlamadım. Yanılmıyorsam, ben mantık bakımından hastayım da, tıp bakımından sağlam bir adamım. öyle mi?

— Aşağı yukarı öyle. Tıp kitapları bakımından size hiçbir yardımda bulunamam.

— Peki ama, bir insanın bir bakıma göre hasta, bir bakıma göre de sağlam olabileceğini sizin mantığınız alır mı?

— 0 **halde sizi mantık bakımından da hasta saymamamız gerek,**

— Bu. onu mu gösterir, yoksa bu işin başka bir gerçeği olduğunu mu gösterir?

— Hayır bu, mantığın tıp kitaplarındaki gerçekleri doğruladığını gösterir. Dıı da, bir doktorun işini mantıkla yürüttüğünü, mantıkçının da tıptan ayrılmadığını anlatır.

Masanın üstündeki sürahiyi ansızdan doktorun kafasına çalmamak için kendimi güç tuttum. Ama doktor beni kapıya kadar geçirdi, merdiven başına kadar uğurladı. Merdiven başında ise:

— Mantık denizinin gemilerini tanımak gerek! Mantık denizinin gemilerini tanımadan yolculuğa yıkmak, insanı sonradan düş kırıklığına uğratabilir.

— Sayın bay doktor, bu sizin lafını elliğiniz gemiler, sakın mantık denizinin midyeleri olmasın? Bana öyle geliyor ki bunlar düpedüz incisi çıkarılmış midye kabuğu.

Doktor bu sözlerime kıs kıs güldü, ben de derdime çare bulacak bir başka doktor aramağa gittim Ama o gün baş vurduğum öteki doktorlar da bana mantık denizinin midyelerinden başka bir şeyden lal açmadılar. Hastalığıma hiçbir biçimde çare bulunamıyacağım

anlıyordum. Oysa, benim beklemeğe hiç mi hiç takatim kalmamıştı. İçim, gözlemleri almıyordu arlık, içime sığmayan gözlemler de lıer atı ağzımdan, kulaklarımdan, burun deliklerimden dışarı fışkırıyordu.

ARŞIN MAL ALAN..

Gözlemlere söz geçirme gücümü yitirişim sağlığa erişmemdeki her tiirlü kolaylığı ortadan kaldırıyordu ama yavaş yavaş kafamda bir kurtuluş yolunun ilk ışıkları ela belirmeğe başlamıştı.

Gözlemlerin çoğalmasını önleyemediğime göre, hiç değilse, onları iki seksen yere screcek. kendimden çekip koparacak bir yatının alanı bulmalıydım.

Bir gün Mahmutpaşa Yokuşundan inerken rastladığım işportacılar beni yapacağım iş üzerinde iyisinden uyardı.

Evet, gövdem yapmanın önüne geçemediğime göre, onlardan ancak «ılış yoluyla kurtulabilirdim.

Gerçi içimde, bu işin tutmayacağı üzerine bir korku vardı. Ama başka bir kurtuluş yolu da bulamadığım için bir ikindi üstü Yüksekkaldırım'da bir mendil açarak gözlem satışına başladım.

— Haydi, sermayesinden aşağıya satış. Yangından kaçırıldı bunlar. Sermayesinden aşağıya satış.

Sermayesinden aşağıya satış sözü, çevremde, az zamanda,

küçük bir kalabalığın birikmesine yol açmıştı. Herkes satılan şeyin rıe olduğunu soruyor, mendilin üzerinde gözle görülebilir bir şey bulunmadığı içiıı de meraklanıyorlardı.

— Acele etmeyin baylar. Hepinize yetecek malım var. Değil si/, yedi sülâleniz gelse yine kazıklayacak şey bulunun hepinize. Yalnız sırayla- Kimse kimsenin önüne geçmesin.

Etraftan hâlâ "Ne »atıyormuş, ne satıyûrmuş?” diye soruyorlardı.

— Gözleın salıyorum, diye kalabalığı aydınlattım. Düpedüz gözlem satıyorum. Top atan tüccar malı. Bos kuruşa beş gözlem.

Halk sattığım şeyden hâlâ bir şey anlamamıştı. Ama noter kâtibi olduğunu söyleyen biri bütün duraklamaları bir yana iterek beş kuruş uzattı:

— Bana beş tane ver, dedi İyi bir şey değilse dc yanmam. Alt tarafı beş. kunış.

Cebimden kâğıt kalem çıkararak noter kâtibinin hoşlanabi Icceği beş gözlem yazıp adama uzattım. Kâtip gözlemleri a i di. oradan uzaklaşırken kâğıdı okumağa başladı, okumağa başlar başlamaz da makaraları koyverdi.

Adamın katıla katıla güldüğünü gören kalabalığın öteki insanları ise hemen beşer kuruşlarını uzatarak gözlem almak isteğinde bulundular.

Onların da her birine, hoşlarına gidebilecek gözlemler ya zıp verdim.

Gözlem satmalanlar kahkahalarla uzaklaşıyorlardı. Kimisi ise geri dönüyor, daha yirmi otuz gözlem almak için kuyruğa giriyordu.

Bu arada, ben de işime muziplik katmaktan geri kaimi yordum,

Alıcılara kendilerini kızdıracak gözlemler de sürüyordum ikide bir. Adamların, bunun üzerine, babalan tutuyor, bağı rıyor, çağırıyor, bana yürek yaran küfürler yağdırıyorlardı.

İşle o zaman ben de. onlara yanlışlık olduğunu söylüyor, bu kez, kendilerini saatlerce güldürecek gözlemler .sunuyordum.

Onlar da. eskisinden daha memnun, oradan uzaklaşıyorlardı.

O gün. akşama kadar kırk liraya yakıı bir para topladım.

Bu aşağı yukarı dört bin gözlem demekti.

Şunu bir daha ayıklamak gerekir: Gözlemler bende öylesine çoğalıyordu ki böyle küçük satışlarla onlardan kuıtulına-ma olanak yoklu.

Hoş, her satışta derimin üzerinde, toplu iğne başı kadar bir yerde bir gevşeme, bir yumuşaklık beliriyor, ne ki bu bir saniyeden fazla sürmüyordu. Yerine de şipşak eskisinden daha yoğun bir ağırlık çöküyordu.

Zamanla, bütün şehir benim gözlem sattığımı işstnıişti.

İşlerim büyük bir hızla gelişmeğe başladı. Artık her giin İstanbul'un dört bir bucağından gözlem satınalmağa gelenler vardı.

Bu arada, ben de Yüksekkaldırım’da küçük bir dükkâna yerleşmiş, işime bir ciddilik havası katmıştım.

Müşterilerimin yoğu kadındı.

Bunlar kadın türü üzerine yapılmış gözlemlere pek düşkünlük gösteriyorlar, bu türlü gözlemler satmalmakla erkekleri tavlamanın yollarını öğreneceklerini umuyorlardı.

Ama, giingüne romancılar, öykücüler, gazete başyazarları da hı*lli başlı müşterilerim arasında veraldı. Bunlar yazılarm-da gözlemlerimden bol bol yararlanıyorlar, çoğu zaman yazılarına kendilerinden hiçbir şey katmıyarak, gözlemlerimi sıralamakla yetiniyorlardı.

Bir gün, yine dükkânda oturmuş müşteri beklerken içeri bir üniversite öğrencisi girdi.

Üniversite öğrencisi masayı, iskemleleri, duvarda asılı dı ran tabloları gözden geçirdikten sonra çopur yüzüyle bana doğru eğildi:

— Siz bu gözlem satma işini ıerden akıl ettiniz?

— Hoşunuza mı gitti?

öylesi değil. Size gözlem yapma hakkını kim verdi, bunu anlamak istiyorum.

— Herkesin gözlem yapmağa hakkı vardır. Bu, düşünmek, konuşmak gibi insan olmanın temelindeki haklardandır.

İyi ama, sizde böyle bir hak varsa, karşınızdakinde de gözlem altına girmemek hakkı yok mu?

— Doğrusunuz. Her insanda gözlem altına almak hakkı yanında, bir de gözlem altına girmemek hakkı olmalıdır. Ama bu hiçbir şeyi değiştirmez.

Nasıl değiştirmez, ben kendi üzerime gözlem yapılmasını istemiyorsam siz hrni gözlemleyebilir inisiniz?

— Elbet gözlemlerim.

— Ama o zaman da insanların gözlem altnıa girmeme hakkına el uzatmış olursunuz.

— iyi ama, beni gözlemlemekten alakorsanız, siz dc benim gözlemleme hakkımı elimden almış olmaz mısınız?

— Belki olurum, ama bir hakkın, öteki hakkın alanına girmemesi de gerekmez mi?

— Burada bir hak öteki hakkın alanına girmiyor. Siz kendini/ üzerine gözlem yaptırmamak için kentlinizi istediğiniz biçimde gizleyebilirsiniz. Ne ki kentlinize gözlem yaptırmayı istememek, kendinizi gizlemek sının içinde kalmalıdır. Kendinize gözlem yaptırmamak için karşınızdakini biı takını ya saklara sokmağa kalkışırsanız o zaman bir lıakkı çiğnemiş olursunuz.

— Ben, onu bunu bilmem, ben istemeden beni kimse göz lemlcycmcz.

— Evet siz istemeden kimse sizi gözlemleyemez. Ama siz, her hâlinizle gözlem altına alınmayı islediğinizi belli ediyorsunuz.

— istiyor muyum, onu da nerden çıkardınız?

— Evet istiyorsunuz. İnsanların gözüne görünmekten kaçmadıkça, insanların gözü önünde köpek dolapları çevirmekten çekinmedikçe bunu istiyorsunuz demektir.

— insanlara görünmeden toplum içinde yaşayamam ki..

— O halde, gözlcnılenmeye de ses çıkarmayın. Bunun başkaca bir yolu yoktur. Görünen adam, gözlcmlcnmeyi göze al mış demektir.

Üniversite öğrencisi konuşmanın vardığı sonuçtan hiç de hoşlnnnışa benzemiyordu. Homurdana homurdana ayağa kalktı, selâmsız, sabahsız dükkândan çıkarken:

— Sen toplum için zararlı bir insansın.

Ben de kızmıştım.

Artık kızmaktan da çekinmediğim için:

- Asıl zararlı olan sensin! Herkes gözlemci olsa, dünyada birçok işler karışıklıktan kurtulur.

Gel zaman git zaman, dükkânıma milletvekilleri de dadandı.

Bunlar daha çok azlık partisi milletvekillcriydj.

Geliyorlar, benden, tümen tümen gözlem kaldırıyorlar, sonra bunları söylevlerinde, konuşmalarında kullanıyorlardı.

Kimi zaman, çokluktaki partinin adamları da geliyordu.

Bunlar da azlıktakilcrin satmaklıkları gözlemlerden istiyorlardı -Şu var ki, bunları kendilerine gerekli olduğu için değil de. daha çok azlıktakilerin satma İmalarına engel olnıak için alıyorlardı.

Bu gibilerin, kimi zaman, araba araba gözlem kaldırdıkları da oluyordu.

Böyle toptan satışlar beni bir iki saat dinginliğe kavuşturuyor, ama ergeç şakaklarım zonklamağa, oynak yerlerim birbirinden ayrılıyonnuşcasımı acımağa başlıyordu.

Bu durum, çokluk partisi adamlarını çileden çıkarıyordu.

Zamanla, azlık ta kiler de bu içerleme işine katıldılar.

Onlar da işe yarar gözlemlerin sadece kendilerine satılmasını istiyorlardı.

Ama hen namuslu bir satıcıydım.

Namuslu bir satıcı olduğum için de her türlü müşterinin işteşini karşılıyor, çokluk t akileri güç duruma düşürecek göz leınleri azhktakilerc satarken, azlıktakileri arkadan vuracak {»özlemleri de çokluktaki milletvekillerinin önüne seriyordum.

Gelgeldim, benim, namuslu bir satıcı oluşum üzerinde kimse durmuyor, herkes beni iki yüzlülükle suçluyordu.

Bu ara, ben yokken, dükkânıma bir iki kez saldırıldı da..

Dahası, bir defasında hen de içerdeydim.

Gelenler sopalar, demirler, fil kuyruğu kırbaçlarla üzerime yürüdüler.

Korkudan sapsan kesilmiştim.

Bereket o an. çevremin haritasında gözüme eski bıı dostum ilişti.

Ona doğru seyirterek:

Amaıı, dedim, beni bu döküntü taşlıklardan kutlar.

Dostum hiç oralı olmadı.

Bcnimle ilk kez karşılaşıyormuşcasma yüzüme bön bön baktı, sonra çevresindekilere:

— Her şeyi parçalayın, diye bağırdı, sağlam bir şey bırakmayın.

İşim şık mı şıktı.

Dükkândan dışarı fırladım, saldırganlık işini büyük bir hazla seyretmeğe koşanlarıı yanı sıra ben de dükkânımın yıkılmasını izledim.

Damların üstü bile pıtraktı.

Sonunda iş bitti.

Saldırgan yayın balıklan çekilip gittiler.

Ertesi gün, dükkânımı yeniden onartmaya başladımsa da içime bir soğukluk düşmüştü artık.

Onanın bitip de dükkâna yeniden yerleşince derin düşüncelere daldım.

Bu ara dükkânıma siyah gözlüklü, karanfil bıyıklı yeni bir adam gidip gelmeğe başladı.

Adam iki laf arasında benim iyiliğimi isteyen biri olduğunu belirtiyor, bana gözlem satışına son vermemi öğütlüyordu. Bir »ün dayanamadım:

Bu memlekette özgürlük varsa, kimse benim gözlemlerinse karışmamalıdır.

— Senin o özgürlük dediğin bir toplumbilim sorunudur. Toplumbilim konuiarı ise senin, benim değil toplumbilim bilginlerinin karışacağı işlerdir.

Ben toplumbilim bilginleri bu konuya karışmasın demiyorum. Benim istediğim, bir yurttaş olarak serbestçe göz-lem satabilmektir.

Ben senin iyiliğin için konuşuyorum. Gözlem salmak sana düşme?;. Bununla uğraşsa uğraşsa politikacılar uğraşabilir.

Ama, belki ben de bir politikacıyım.

Politikacı olmak kimi özellikler gerektirir. Sende o öze' liklerin hiçbirini göremiyorum.

Yani benim bu memleketin alınyazısı üzerinde düşünmeğe. söz söylemeğe hakkım yok mu?

— Hakkın vok diyemem, ama dikkat edersen sen de bir politikacı olmadığını görebilirsin. Zaten politikacı olmak için bakla, hukukla ilgilenmeğe de hiç gerek yok.

— Felci neye gerek var?

Siyah gözlüklü adanı hemen karşılık vermedi, sustu, yüzü mc baktı, sözlerinin etkisini artıracak zamanı bekledi, sonra bunu bulduğuna inanınca cıgarasmın dumanını yüzüme s a vurarak:

— Belki gözlem yapmamağa.

Bu, karanfil bıyıklı adamla son karşılaşmam oldu.

O gece, ertesi gece, yine kimi yabancı adamlar, diikkâıu-ma gelerek vitrine, tabelaya, yan duvarlara insanların lağımlarla ilgisini ayakta tutan nesnelerden sürdüler.

Sinirlerim aı tık iyice bozulmuştu.

Par yanıp, par tütüyordum.

Hep açık havaya çıkmak, bağırmak böğürmek istiyordum.

Sonunda, gözletil satışı işine paydos çekmenin gerekli olduğuna vardım.

Bunda gecikmiş bile sayılabilirdim.

Çünkü, bit satışlar, sağlığımı kurtarmak şöyle dursun, onu biitiin bütüne tartağa, martağa iteledi.

ÇANLAR KAÇ DLRECEDE ÇALAR?

Gözlem çatışına son verdikten sonra, uzun giinîor şi'h rdc başıboş dolaştım.

Köpriiyü ben açıp kapıyor, ilk tramvaya ben biniyor, p .rk-lan, meydan lan ben bekliyordum.

Bu ara, gözlemlerden kurtulmak için her çareye başvuruyor, sıçrıyor, koşuyor, kendimi otomobilden, bayırla- :'an aşağı atıyordum.

Ne var. bu çabaların hiçbiri işime yaramıyordu G.   b;ı

sarsıntılar benden binlerce, milyonlarca. mil>aı   "'’c'

rain dökülüp saçılmasına yol açıyordu ama, mi;>un   milyarlarca gözlemden kurtulmanın bence hiçbir O"   vu lu.

Benim bedenim, ber saniye, insan zekâsının I   ,.y mı

yacağı kadar gözlem üretiyordu.

Zatım. aynı zaman parçası içinde, ağzımdan, kulal.'arımdan dışarı fışkıran gözlemlerin sayısı da milyarların çok üstündeydi.

Umutsuzluk beni çılgına döndürmüş gibiydi.

Günıin ve gecenin birçok vakitlerinde yırtıcı hayvanlar »i-

bi uluyor, duvarları tekmelemek, ağaçlan köklemek, vapur lan havaya kaldırmak, köprüleri çökertmek, zincirleri ko parmak, yıldızlan yollarından çevirmek isteğiyle kıvranıyordum.

Elim, yüzüm ateş içindeydi.

Termometreler, barometreler yiğitçe zehirli hançerlerle beni kılıç lokması ediyordu.

Bütün kurtuluş yollarının tıkandığını görünce, çaresi/ yine doktorların kapısını çaldım.

Onlarsa, gözlem satışlarından topladığım paraların kökü ne, a/ zamanda, kibrit .suyu dökmekten başka işe yaramadılar.

En sonu, kendimi, sokakta, yine kimsesiz, vine parası/, yine gözlemci olarak buldum.

Artık, ölüm dirim arasında çırpındığım bir gerçekti.

Ama Kristor Kolomb'un denizde yittiğini anladığı bir anda Amerika'yı bulması gibi, ben de. bu yarı karanlık, yarı aydınlık serüven içinde yeni bir buluşa vardığımı sezinledim

Hu, kendiliğinden ve birdenbire olmadı.

Bıma kamımı doyurmak için kapılandığım bir ekmek fırınında, nar gibi kızarmış bağ kütükleri karşısında geçirdiğim ıızun günler sonunda ulaştım.

Birçoklan buna buluş bile demez. Çünkü çoğu kimse, yaşamlarının birçok zamanlarında bunu bol boî denemişlerdir.

Oysa ben. dünyayı hep ayni açıdan seyretmeğe alıştığım için buna büyük bir buluş gözüyle bakıyordum.

Ben şimdiyedek insanları, nesneleri, hayvanlan, bitkileri hep doğal sıcaklıklarda gözlemlemiştim.

Ama artık, kafamda uyanan bu yeni düşünceyle onları 100 derece sıcaklıkta, 500. 1000 dcrccc sıcaklıkta gözlcıjı altına almayı düşünüyordum.

Bu. düpedüz bir yöntem değişikliğiydi.

Bunun sağlığıma yarayıp yaramıyacağını pek kestiremlyoı-dıuiı. Yalnız yiiirilccek bir .şeyim olmadığı için bu yeni yolda yürümekten çekinmedim.

Hcın bu yeni yolun, hiç kazancı da yok değildi.

Bir kez, gözlemlerimi o güne kadar denemediğim bir açıdan değerlendirebilecektim.

Sonra, gözlemler yeni bir yordama bağlanacağına göre, bu yeni yol, kendi kendine gözlem türeten eski çalışmamın ortadan kalkmasına da yol açabilirdi.

B;ı ise benim kurtuluşum olacaktı

Neyse no, bir jjün, ilk denemeyi yapmağa karar verdim.

Fırında İshak Usta adında bir pişirici vardı. Bu adamı çok eskiden tanırdım. Zaten benim fırına tırnakçı olarak alınmama d:ı o. ön ayak olmuştu.

İslınk Usta bütiin pişiriciler gibi uysal bir adamdı. Yeni yöntemimi onun üzerinde kolayca uygulayabilirdim. Ne var. adamı ürkütmek de istemiyordum.

İshak Ustaya önemli bir düşüncem olduğunu, bana vardım ederse, insanlık adına çok yararlı bir iş başaracağını, birçoklarının böyle bir deneye güle oynıya atılabileceklerini, benimse kendisini herkesten yeğ tuttuğumu bildirdim.

Adamcağız bundan bir şey anlamamıştı ama beni kırmamak için:

Peki, benim yapacağım iş nedir?

— Hiç! Sen sadece ses çıkarma. Gerisinin üstesinden gelirim ben.

Fırında ikimizden başka kimse yoktu. Bu sözler üzerine gittim. :ırımn kapısını sürgüledim, sonra da gelip İshak Ustayı bir iskemleye oturttum. Daha önce hazırladığım iple adamı iskemleye bir güzel bağladım.

Pişirici ustası ilkin bu bağlanma işine lnk mık edecek oldu. Ben dır gözlemin çok dikkatle yapılması gerektiğini, küçük bir sarsıntının bütün gözlemi bozabileceğini, iskemleye bağlanmanın temel ilke olduğunu kandırıcı bir dille anlattım.

On dakika sonra, adamcağız gözlemlenmeye hazır bir duruma gelmişti,

İşte o zaman ben de fırının ağzına gittim, kapağı yana sürerek pişmekte olan ekmeklerin arasında ishak Ustaya bir yer açtım.

O hâlâ, bir şeyden kuşkulanmamakta büvük bir yürek temizliği gösteriyordu. Ama bağlı bulunduğu iskemleyi arkalığından tutarak fırının ağzına yaklaştırınca adamcağız üçyüz derccc sıcaklığın ense kökünü kavurmasına çığlıklarla karşı koydu:

Ne yapıyorsun be?

Daha bir şey yaptığım yok. İlkin daram alacağım.

Neyimi alacaksın?

Dediın ya. daram alacağım. Gözlemin iyi bir sonuç vermesi için kaç kilo kalkışız insan geldiğini, kaç kilo da daran bulunduğunu biçmeliyim.

— Ben küfe miyim kaçık beril, benim daı »m »'ı ı nnı?

— Herkesin darası olur. Sen ona bakarsan, .simi iıısan sadece dara gelir.

— Saçmalama. Hadi çöz şu ipleri de kalkayım.

— Şu gördüğün makasta saçlarını kesince saçmalamadığımı sen de anlarsın. Saçlar, insanoğlunun danışıdır Tıır.tklar da öyle. Hatta bir insanı tam katkısız durunu de > ımck için onun derisini de soymak, elittim dt çil. mok ıvk ı\

Sen aklını oynatmışsın, çöz şu ipleri.

Haa bak. yüz metre koşucularının darası yukiur Neden dersen, söyleyeyim. Darayla birlikte koşulmaz da onı..-> Ama kimileri darayla da kusar, Üstelik bunlar her koşuda birinci de gelirler. Nedir, bunlar aLİet değillerdir. Bunlar yaşamlarında bir kez olsun atlet gömleği dc giymemişlerdir.

Bir vandan söylev geçiyor, bir yandan da makasla İshak Ustanın saçlarını almağa uğraşıyordum.

O ise tek durmuyor, saçlarını kestirmemek için iskemlesini sağa sola sallıyordu. Arada bir de:

Sen adamakallı kaçıksın, çöz şu ipleri.

Pişirici ustasını yatıştıranuyacağım anlayınca:

— Yoo, dedim, daram almamı istemiyorsan daram almadan da seni gözlemleyebilirim.

ishak Usta bağlarından kurtulmak için yeniden depreşti.

ipleri sımsıkı düğümlediğim için meramına erişemedi.

Ben de iskemlenin arkalığını fırının ön kısmına dayadıktan sonra iskemleyi ayaklarından tutarak fırının ağzı hizasına kaldırdım.

İshak Usta, artık iyiden iyiye debeleniyor, sesinin bütün gücüyle:

Yetişin yetişin, burada adam kızartıyorlar, diye bağırıyordu.

İshak Ustaya:

— No dive telâşlanıyorsun, dedim. Bira/, dişini sık. Şimdi nerdeyse çanlar çalmağa başlar. Ne sandın ya, sıcaklık iyicc artınca yüzlerce, binlerce çan çalmağa başlar. Çanlar çalar, acele etme. İstersen çanların bir an önce çalması için fırına bir iki odun daha atayım. Ama sen de biraz kıpırdama. Çanların çalması için kendini rahatça gözleme bırak. Bu kaçıklık değildir. Doğrudan doğruya bir bilgi sorunudur. Herkes bu işin üstesinden gelemez. Ayrı bir hiiner ister hu. Öyle ya, çanlar yüzcili derecede mi, yoksa ikiyiiz derecede mi çalar? Bunu bilmek gerek.

Gelgelelim İshak Usta benim sözlerime kulak asmıyor, boyuna:

— Yetişin, yetişin.

diye bangır bangır bağırıyordu.

Pişirici ustasının beden gemisiyle ne kadar savaştığımı bilmiyorum. Hen iskemleyi fırına sürmek istedikçe o karşı koyuyor, o karşı koydukça benim hırsım artıyordu.

İkimiz dc kan ter içinde kalmıştık.

Bu ara, ishak Usta, iskemleyle birlikte, "birkaç kez yere de yuvarlanmış ve her defasında beni işe yeniden başlatmak zorunda bırakmıştı.

Kendimden geçmiş gibiydim.

Birden fırının dış kapısına vurulan yumruk ve tekme ses* leriylc irkildim.

— Açın, kapıyı açın.

diye bağrışıyorlardı dışardan.

O /aman, İshak Ustanın ağzına Önceden bir şey tıkamamış olduğuma üzüldüm.

Bütün işler Suya düşmüştü arlık.

Dişardakileı in sesini alınca, İshak Usta da:

— Kırın kapıyı, kırın kapıyı!

İshak ustanın yakasını koyvermekten başka yapılacak bir şey kalmamıştı.

iskemleyi yere indirdim.

İpleri çözmeğe başladım.

Dtşardakıler de fırının kapısını kırmış, içeri dolmuşlardı.

ishak Usta yarı korku, yan sevinç aıası, olan-bilenleri anlattı. Sonunda da:

— Biraz daha gecikseydiniz, bu adam beni diri diri fırınlayarak 11.

— Yanılıyorsun İshak Usta, diye karşılık verdim. Benim niyetim seni diri diri yakmak değildi. Ben sadece, seni üç-yüz derece sıcaklıkta gözlem altına almak istedim. Bunda da hiçbir arka düşünce olmasa gerek.

Dışardan gelenler açıklamamı büyük bir şaşkınlık ve öfkeyle dinlediler. Ama, pişiricinin anlattıkları olsun, adamların kendi gözleriyle gördükleri olsun o kadar açıktı ki bun lar herhangi bir açıklama gerektirmiyordu.

Bir saat sonra bıı hastane arabasındaydım.

On minare boyunda iki hastane hademesi beni aralanna almış Bakırköy Akıl Hastanesine götürüyorlardı.

Doğrusu, bu sonuç benim için beklenmedik bir şey değildi.

Gözlemlerime akıl erdiremiyen insanların yeni bir yöntem karşısında bütün bütüne çileden çıkmaları kadar doğal bir şey olamazdı.

Bu bir yana, bu öykünün bir sonu olması da gerekir.

Öykü yada roman kişisinin delilerevine girmesi kadar lir-firimsi ve okurları yormayan bir son ise a/ bulunur.

Gerçi, benim öyküm akıl hastanesine girmekle de bitmiş olmuyordu. Benim sonum, çok daha değişik, çok daha beklenmedik bir sondu.

Ne var, birçoklan buna da klasik bir son gözüyle bakacaklardır. Ama olaylarla oynamayı seven küçük bir azlığın onda büyük bir incelik

sezeceğini ve bütün insanlığı kavrayan biı acının onda dile geldiğine inanacağını umarım.

Yoo, üstüme varmayın, ben o umulmadık, o şaşırtıcı sondan önce, size yeryüzünde, matematik kesinlik diye bir şey olmadığını da anlatmalıyım.

Hoş. birçoklan buna da dudak bükecek, buna da ne gerek var diyecek ama matematik kesinliğin yokluğunu benim öykümden ayrı lutmapa da hiçbir biçimde olanak yoktur.

Hem sonra, dünyadaki mutluluğun matematik kesinliğe dayandığı düşünülecek olursa, bu konu üzerinde açık bir kanıya varmanın ne kadar gerekli okluğu da kabul edilmelidir.

XVIII

DORT KÖŞELİ ÜÇGEN

•Siz hiç kapana tutulmuş aslan gördünüz mü?

Ben gördüm.

Ne ki, bu gördüğüm şeyin aslan olduğunu hiçbir türlü ileri sürçmem.

Kapanın kendine özgü bir biçimleme yordamı vardır. Onun içine girdikten sonra, bir canlının daha önccki durumuyla bir ilgisi olabileceğini sanmıyorum.

Haıi, bunlann cancviyie bağları kaklığı da pek söylenemez.

Bunu siz, bir deneyle anlayabilirsiniz.

Meydanlarda dört yıldızlı söylevleri çeken insanları, sözlerinin en tangolu anlarında tutup bir kafes altına sokun, bunların zıngadak durakladıklarını, şabanlaştıklarını, ai-a itılıl-ınuş oahk gibi renk değiştirdiklerini görürdünüz.

Ama bir meydan soylevcısini tutup kafese Koymak kimselerin aklına gelmez. Gelmediği için de kafes luhbilıni üzerine kimsenin doğru dürüst bir düşüncesi yoktur.

Ben bunu Akıl Hastanesinin bir odasına kapatıldıktan sonra daha iyi anladım.

Hem bunu anlamak için uzun bir zamanın geçmesi de gerekmedi.

Odaya sokulduktan, odanın kapısı üstüme ilk kez kilitlendikten hemen sonra, artık tümden kendi dışımda bir insan olduğumu gördüm.

Kollanın iki yabancı çocuk gibi omuzdaşlarımdan sarkıyor, ayaklarım eşi görülmemiş hir düşmanlıkla benden öteye atılmak istiyordu.

İlkin, bu durum bana çok aykırı geldi.

İnsanın kendi bedenine uzaktaki bir nesneyi gözler gibi bakması gerçekten pek tuhaftı.

GelgeleIim, iş ne kadar tuhaf olursa olsun, istediği zaman dışan çıkamıvacağı bir yere kapatılan bir adam ayaklarına, karnına, midesine, kollarına, dudaklarının ve burnunun da bir parçasına, teleskopla yıldızlan seyreden bir gökyüzü bilsin» L-ibi hiçbir şey anlamadan bakınak /.oruıdadır.

Gerçi, benim gözlemcilik yaşantımda, kendi kendimi gözleyişim çok olmuştu. Ama bunları lıep kendime bağlı şeyler olarak gözetleınişLim.

Şimdiyse, bedenimin karşısında bir yabancı, bir evde ilk kez geceleyen bir konuk gibi duruyordum.

Dakikalar, saatler geçince yavaş yavaş bu yeni duruma da alıştım. Dundan bir memnunluk duymağa bile başladım.

Mele, usumu, kendi kendine konuşma kurma işine kaptırınca acılarımın bira/, yatışır gibi olduğunu da sandım.

Yaşamayı kendi diyaloglanyla yürütmenin bütün bilgileri aşan bir bilim olduğunu, çok eskiden, kimi bilgelerle, der vişlerden işitmiştim.

Bir zamanlar, bunu elde etmek için oyunlar ezberlemiş, kendi kendime sorulu, yanıtlı konuşmalar düzenlemiştim.

İnsanın kendi kendisiyle diyalog kurmasının kimi özellikleri vardı.

Kendi kendisiyle konuşan bir adamın, dış etkilerden sıyrılması, kendini diyalogların akışına bırakması gerekti.

Gerçi, kafada düzenlenen diyalogların nesneler dünyasıyla bir alışverişi bulunmadığım ileri sürmek, ilk anda saçma bir şev gibi görünür. Ama, dikkat edilirse, kişioğlunun kendi ken dine düzenlediği konulularla günlük yaşam konuşulan arasında Gerin bir ayrılık vardır.

Doğrusu şu ki. "Sen kimsin?” sorusunu günlük olaylarla diişüp kalkan adam da. diyalogları kendi kafasında yaratan adam da sorabilir. Ne ki, deneyler dünyasının adamı “Sen kimsin?" derken buna sesinden, kişiliğinden gelen bir şeyler katar. Dahası, o, bunu yaparken birtakım cansız sözcüklere ruh kuüıgını da düşünmüştür.

Ama ötekisi, bu tiiılü davranışların topunu kendinden uzak luLiıak ister. Ona göre, kişilik, bilim çalışmalarını bulandırmaktan başka bir özellik taşıma/.

Şu da var ki. deneyler dünyasında “Sen kinisin?” sorusunun karşılıkları çok sınırlı iken, beri yanda buıuın sonsuzu kucaklayan karşılıklarına rastlanabiliyordu.

Sözgelişi, nesneler dünyasında "Sen kimsin?" sorusuna kimse, hayvan yaşantısı sürenler bile. “Hen hayvanım" demediği halde, özneler dünyasında "Ben hayvanım.”, "Ben eşe-öiıı biriyim." sözleri istenildiği kadar kullanılabiliyordu.

Üstelik, deneyler dünyasında bu soruyu öyle herkese sormağa da gelmiyordu.

Kimi kişilere "Kiminle görüşüyorum efendim?" yada "Kimilen şeref alıyorum efendim?" denilmesi gerekti.

%

Kendi kendisiyle diyalog kurmanın zorlu yanları da vardı.

M e bileyim, belki de bu bana öyle geliyordu.

Gözlem türeten bir makineden başka bir şey olmayışım beni diyaloglara karşılık bulmakta gerçeklen güçlüğe uğratıyordu.

Çoğu zaman karşılıkları birbirleriyle karıştırıyordum.

Yada bulduğum bir diyalog parçasını gözlemlerimin ara-sinda yitiriyor, onu yeniden yakalamak için gözlemleri hallaç pamuğu gibi didiklemem gerekiyordu.

Kimi zaman da diyalog yerine yanlışlıkla gözlemlerden birini kullandığım oluyordu.

İşte o zaman boşu boşuna diyalog yürütüyor, yanlışımı anlayınca da, işe, yanıldığım yerden başlamak zorunda kalıyordum.

Bu diyaloglar, bana zamanla, bilginlerin dillerinden düşürmediği matematik kesinlik sözünün de hiçbir değeri olmadığım unlattı.

Hoş, sorunu bu biçimde ele almak da pek dognı değildi. Gerçekte bu sözün dc bir anlamı vardı.

Ama bu anlam kimi koşullara vc yerlere çok bağlıydı.

Bunu size biraz açayım:

Kendi kendimle diyalog kurmağa başladığım zaman çalışmalarımı ancak matematikle ileri götürebileceğimi düşünmüştüm.

Bir cümlenin karşısında çok çok 1,2,3,4,5,6**,7,8,9 cümle vardı.**

Zaten matematik de, sıfırı saymazsanız, bu dokuz, sayı üzerine kurulmuştu.

Ötekiler, bunların birbirleriyle ilişiklerinden doğan şevlerdi.

Bu yolu tutup da belli sayıdaki karşılığın ilişiklerini de araştırmağa kalkınca, işlerin adamakıllı çorbaya döndüğünü sezinledim.

tikin "Güneş eflâtun mudur?" dediğim zaman bunun karşıcına "Evel eflâtundur" yanıtının gclemiveceğini sanırken, yanıtların birbirleriyle bağlarını yakalayınca "Evet eflatundur” yanıtının da pekâlâ "Hayır eflâtun değildir" vada “Nasıl olur güneş ebmlîdir" karşılığı kadar yerine oturduğunu görüyordum.

İşte o zaman, her soruya her karşılığın uyabileceğine vardım.

Bu durum matematik alanında da tıpkı tıpkısına böyleydi.

— İki beş daha kaç eder?

diye soruyordum kendime:

— Yedi!

diye yine kendime kendim yanıt veriyordum.

— Bilemedin on eder.

— Saçmalama, bunu çocuklar bile bilir. İki beş daha yedi eder.

— Ama elimde zaten üç varsa. On etmez mi?

— Bak ben bunu düşünememiştim. Evet iki beş daha on eder.

***— Dikkat et, bu, her zaman için böyle değildir. Elimde sekiz varsa, o zaman da on beş eder.**

Göldün mü. insan matematik karşısında hep uyanık olmalı.

— Demek, ancak elimde hiçbir şey yoksa, iki beş daha yedi eder, öyle mi?

— Gene bilemedin. F.lindc hiçbir şey yoksa, o zaman da, iki beş daha sıfır ediyor demektir.

Matematik kesinlikten ancak kimi koşullar altında lâf açılabileceğine varışım beni, kapatıldığım yer üzerinde dc kuşkulara götürdü.

Bir (jün yemeğimi getiren hastabakıcıya bu kuşkumu açık ça belli etlim.

— Arkadaş siz beıı ne biçim bir yere kapadınız?

Beğenemedin mi. burası hastanenin en iyi odası.

Onu sormuyorum. Yani bu oda bir kare midir, yoksa bir üçgen mi?

— Elbette kare. Görmüyor nnısun dört köşesi var.

— Dört köşesi olduğunu sanmıyorum. Bu oda açıkça üç köşesi olan bir üçgendir.

— Sayalım o halde 1,2,3,4. Gördün mü kare.

— Amma yaptın ha! 1,2.3. Dördüncüyü nerden çıkarıyorsun?

1,2.3. Dur bakayım, sen beni dc şaşırtacaksın. Yeniden sayalım 1, 2,3,4. Oldu mu?

— Dur acelc etme. Sen kapının yanındaki köşeyi dc .sayıyorsun.

✓

— Sen saymıyor musun?

— Yani beni buraya bütün köşeleri saymak için kapattığınızı mı söyleyeceksin?

Öyle bir şey demedim.

O halde, lamı cimi yok, bu oda bal gibi bir üçgendir.

VAROLMAK YADA VAROLMAMAK

Yaşamanın ilkelerine uzanmış kitaplarda, insanoğlunun ömrünün iik yansını ikinci yarısını beklemekle, ikinci yarısını da ilk yarısını anmakla geçirdiği yazıtı olmalıdır.

Hoş, bunlar şairce kcsinlemelerdir

Dunlara hiç mi biç kulak asmamak gerekir.

Ama insanoğlu, belli bir yaşamadan, belli bir serüvenden sonra gerçekten yorulur, başını bir ağaç kütüğüne yaslamak, o güne kadar derlediği yaşantıların bir hesabını çıkarmak ister.

Diyeceğim, böyle bir hesaba ben de iyiden iyiye teşneydim.

Gözlemlerimin durmak dinlenmek bilmemesi karşısında hesabın içinden çıkamıyor, boyuna işe yeniden başlıyordum.

Doğrusunu söylemek gerekirse, gözlemleme işinin dizginleri benim elimden çoktan çıkmıştı. Gözlemler, benim düşün-cemin dışında kendi kendine işleyen bir bilgisayarı andırıyordu.

Bense, yaralarını tavandaki aynada seyreden bir hastaya

benziyordum. Gözlemlerin korkunç bir hızla çoğaldığını gö rüyor, görüyor, hiçbir şey yapamıvordum.

Yasama gücümse, her dakika biraz daha eksiliyordu. Biri kulağım kalbime dayasa, yüreğimin attık çarpmadığım ışite-bilirdi.

Kalbimin pırpıtını ortaya koyacak hiçbir belirti yoktu.

Ne var, nefes aldığımı, yaşadığımı çok iyi biliyordum. Bu. belki, ölümle dirim arası bir alandan geçtigimi gösteriyordu.

Merdi; olursam olayım, yitik düşmeye yine de boyun eğmiyor. gözlemlerin bana verdiği acıya insanüstü, doğaüstü bir dirençle karşı koyuyordum.

Bu direnç, gerçekten, öyle akıldan geçebilecek şeylerden değildi. Bugün o ımıılеri yeniden yaşamak gerekse beıı bili: ayni katlanışı, ayni sabrı gösterebileceğimi ummam.

Derken, bir gün acılarım arlık hiçbir biçimde iaşınamıya-cak bir kata yükseldi.

Gözlemlerim öylesine çoğalmışlardı ki ağzım, kulaklarım, burun deliklerim bile onları dışarı vermeğe yelmiyordu artık.

(ı kı.ş yerlerinde gözlemler, çokluk likanıp kalıyordu.

ilk günler bıı tıkanıklığı giderecek bir çare bulmadım değil. Ayağa kalkarak, hopladım, zıpladım, gözlemlerin kendilerine yol açmalannı sağladım.

5u, çok çok iiç gün sürdü.

Üçüncü günün bitiminde artık zıplamaların, hop oturup, hop kalkmaların da para etmediğini gördüm. Gözlemlerimin bütün çıkış boruları bir dalıa açılmamasıya tıkanmıştı.

İşte o zaman, o şaşırtıcı, o umulmadık son beni yavaş yavaş kavramağa başladı.

Bu sona kimsenin inanmıyacağını biliyorum.

Çünkü bu denli sonlar Binbir Gece Masalları içinde yer alabilir ancak.

Ama öykümü başından beri dikkatle izleyenlerin bana arka çıkacaklarını sanınm.

Hem sonra, şimdi anlatacağını şeyler uydurma olsa, bu o kadar önemli dc değildir. Asıl önemli olan benim şimdiye değin anlat tıklarımdır.

Uyanık bir okur şunu bilmelidir ki. bir öykünün doğrulu yu yada güzelliği sonuyla hiç ilgili değildir.

Ama benim öyküm yüzdeyüz doğrudur da..

Nedir, hiçbir doğruya benzemiven bir doğrulukla oluşu bi rçokla n ıı ı yadırga taca k 11 **r.**

Bıı şey daha var: Ben bıı öyküyü del ile re vinç adım attığım gün de kesebilirdim.

Bıı öykü o zaman da kendinden bir şey yitirmezdi.

Anlattıklarımı orada kesmeyişim okurlara verdiğim önemdendir.

Bir yazan, okurlara önem veriyor diye suçlamağa kalkmak da kimsenin aklından geçmese gerek.

Hem beti şurıa da inanıyorum : Bir yazar başından geçen serüvenlerin kimilerini anlatmak, kimilerini ise anlatmamak hakkını kendinde bulmamalıdır. O. bir şeyi öykü İçmeye bns-ladı mı onu sonuna deyin, bütün fazlalıkları, bütün ağırlıkla rı. biitün hoşlöroşluklarıyîa okurların öniinc sermeğe bak-malıdır,

O umulmadık son kapımı çaldığı vakit ben de odanın alaca karanlığında kollarımı, bacaklarımı uyuşturuyordum.

Birden parmaklarımın içinde kemiklerimin çatırdadığım hissettim.

Ilkiıı bunu pek umursamadım.

Bunun, acıların bende uyandırdığı hir yanlış duyudan ileri gelebileceğini geçirdim usumdan.

NJc ki, biraz sonra, kollarımın, boyumun hafitçe uzadığını sezinledim.

Bu büyüme *o* gün, ertesi gün de sürdü.

Ertesi gün kaba kuşluk vaktine doğru ise korkunç bîr hız kazandı.

Üçüncü günün sabahında babını artık tavana değecek bir durunıdavdı.

V

Dalıa ertesi gün ise ayakta duramaz oldum.

Büyümem bir türlü durmak bilmiyordu.

Uzayor, uzayor, uzayoıdum.

Yedinci gün, odada barınabilmek için, yılan gibi kendi içime kıvrılıp çöreklenmem gereği doğdu.

Bütün umutlarımı yitirmiştim.

Ayakyoluıa gidip gelirken ölüm terleri döküyordum.

Odadan dı.şan çıkmak için, ilkin başımı uzatıyor, sonra ellerimi ileri götürerek bedenimi, ayaklarımı çekiyordum.

Hastanede herkes durumumu öğrenmişti.

Her ayakyoluıa gidişimde kapılar açılıyor, koridorlardan bir solucan gibi sürüne sürüne geçmemi görmek için bir sürü insan dj.şarı fırlıyordu.

Hastane doktorlarını da bir telâştır almıştı.

Günün her saatinde yanıma geliyorlar, büyümeme engel olacak bir çare araştırmağa çalışıyorlardı.

Tıp dünyasında insanların küçülme hastalığına uğradığı çok görülmüştü. Biiyümc hastalığı ise ilk kez benimle tıp alanına adımını atıyordu.

Hoş, bu büyüme hastalığına günlük olaylar dünyasında da sık sık rastlanılabiliyordu. Ama benimkiyle o türlüsü arasında çok büyük ayrılıklar vardı.

Doktorlara ağzımı açıp bir şey söyleyecek durumda değildim.

O zavallıcıklar ise beni kurtarmak için biitün bilgisizliklerini yanyana diziyorlar, her saatbaşı beni mum gibi eritip yanmış yağıma bakıyorlardı.

Şehrin bütün doktorlarının dilinde ben vardım artık.

Her zaman için, baş ucumda dört, beş, oı doktor bulunuyordu.

Doğrusu, onlar da til tufanına yakalanmışa benziyorlardı.

Yok yete odadan çıkıyorlar, koridorları koşarak geçiyorlar, sonra büyük işler başarmış gibi yeniden koşar adımla yanıma dönüyorlardı.

Bir gün doktorları şaşırtan daha başka bir şey oldu.

O güne kadar yalnız boya çekerken, birden ene doğru biı gelişme dc göstermeğe başladım.

Bu artık, işin son kertesiydi.

Koridorlardan solucan gibi sürünerek geçmek şansını da yitirmiştim artık.

Doktorlar benim ayakyoluna gidemeyeceğimden değil ile duvarlar arasında sıkışıp kalacağımdan korktular.

işte o zamanı üç dört adam getirerek bulunduğum odanın avluya bakan duvarını yıktırmağa başladılar.

Ama benim dön bir yana dal - budak sahsım adamların du varı yıkma çabukluğuna taş çıkartacak bir hızdaydı.

— Hıh, diyordum kendi kendime, siz boşuna kazma sallamayın. Siz ne kadar kazma sallarsanız ben o kadar şişerim. Bir gözlemcinin yapabileceği cn doğru iş dc şişmektir. Yoo. si/, bunu önleyebilirdiniz. Bu, zor bir şey değildi. Evet bay doktorlar siz gözlemlenecek şeyleri ortadan kaldırmakla benim sağlığımı yitirmemi önleyebilirdiniz. Böyle

şey olmaz mı dediniz? Bakın hele.. Siz, demek mikroplan değil, hastalan öldürmek düşüncesindesiniz. Nasıl, ben mi mikrobum, ben, ben, ben ha? Demek ben mikrobun la kendisiyim ha? Durdurun şu kazmaları hay doktorlar, sesinizi alamıyorum. Demek ben.. Demek ben.. Bağırın rica ederim. Bağırın, gürültüden kimse tedirgin olmaz. Herkesin zoıu sessizlikten. Ba-ğinn, sesinizi işiteyim. Peki ama, bir insan hem mikrop, hem dc hasta olabilir mi? Demek sizi de şaşırtan bu Hoppala, şimdi dc bu sinek. Bay sinek, lütfen burnumun üstünden çekilir misiniz? Şişemenı ya, siz orada oldukça rahatça şişe-mcm. Nasıl, şimdi şişmeyeyim ek* sonra şişeyim, öyle mi? Haa, demek ben sizin keyfinize göre şişecek, keyfinize göre de şişmiyeceğim? Yağma yok bay sinek, bir gözlemci sinek lere kulak asmadan pişmesini bilmelidir. Durdurun şu ka? nıalan. rica ederim. Hiçbir şey duyulmuyor. Tavukların, civcivlerin boğazlanması bile duyulmuyor. Si/.ler de sayın doktorlar benim nasıl şiştiğimi görmek istiyorsanız, lütfen bahçede biriken meraklıların yanına. Orda, belki bir insanın hem mikrop, hem hasta olabileceğine inanan kimi padişahlara da rastlayabilirsiniz. Ama siz de lütfen sayın kazmacıoğlu kazmacılar kazmanızı o kadar canla başla sallamayın. Ben siz. olmasanız da şişerim. Ne dediniz, bir dakika bay kazmacılar.. Sayın doktorları işitemiyorum. Tıp bilimini altüst mü ediyorum? Kica ederim, ben hiçbir şeyi altüst etmiyorum. Ben bir gözlemciyim. Bir gözlemci hiçbir şeyi altüst etmez. Haa. orası beni ilgilendirmez. Gözlem altındaki kişi gözlemden tedirgin olursa, ben buna hiçbir şey yapamam. İnsan ya sinirlerini güçlendirmeli, yada kevenli kevenli dağlann yedi kat içine saklanmalı. Ilello bay bakkal, demek siz de buradasınız? Nasıl bay manav da nu geldi? Oo. oo. Oo, oo demek bay vali de buyurdular? Nasıl, bav genel müdür de mi? Bakın işte bunu beklemiyordum. Ne dediniz, bay genel müdür mü, bay genel yazman mı? Bay genel yazman öyle mi? Hayır, bunda bir yanlışlık olacak. Genel yazmanlar buraya gelemez. Onlar, kurumun işlerini kimselere bırakamazlar. Yanılmıyorum, canımın cık cık damarı. Ben onları iyi bilirim. Kurumun çalınacak şeylerini kimseye bırakmazlar. Bay sayman da bırakmaz atna, o, ne de olsa, bu yerlere gelmeğe vakit bulur. Bay sayman, bay kasap, bay kasap-savman, bay genel yazman, bay kasap-yazman siz de burnumdan çekilin lütfen. Yapacağınız bir halt varsa lütfen daha rahat bir yere. Nasıl, sizin işinize engel mi oluyorum? Nasıl, polise vermekten başka bir çıkaı yol görmüyor

musunuz? Peki ama, neden bay genel yazman, bay genel sayman polise verilmiyor da ben veriliyorum? Na-sil, onlar bir şey yapmış değiller mi? Ne dediniz, bir şey yapmadılar mı? Nasıl, onlar yapmadılar mı? Ne dediniz, onlar, onlar değil mi? Yanlış mı anlıyorum? Boyuna yanlış anlıyorum öyle mi? Bağışlayın, bu kazmacılar varken.. Bu kazmacılar varken biz dalıa çok.. Bir dakika bay kazmacılar. Bir dakika.. Bakın bay genel müdür de gelmiş. Bay genel-genel-miidür de gelmiş. Hem bakın daktilo Melâhat'ı da koluna takmış. Nasıl, onun işi zaten bu mu dediniz? Ah. yine yanlış anladım galiba? Yanlış öyle mı? Nasıl? Yanlış değil mi? Bağırmanıza biraz. Bay kazmacılar, lütfen. Bağına yanlış anlamıyorum. Yanlış anlamıyorum. Bağırın, yanlış.. Yanlış yanlış bağırın. Kazmacılar, mczarcilar lütfen..

Nedir, kazmacılar bana mısın demiyorlar, boyuna kazmayı indiriyorlardı.

Bense adamakıllı şişiyor, şişiyordum.

Bay bakkaloğlu bakkal, bay manavoğlu manav, bay ahçıog-lu altçı, bay genci yazmanoğlu genel yazman, bay saymanoğiu sayman bana bakıyor vc ben şişiyordum. Ama kibarlığımı, »ütı görmüşlüğümü dc hiç elden bırakmıyordum.

Bir aıa son çırpınışlarım arasında bunca saygı değer kişiye son biı selâm sarkıtmayı da düşündüm, gırtlağımın olanca gücüyle:

Hoşça kalın,

diye bağırdım. Gelin görün ki, ağzımdan, birdenbire fren yapan bir otomobilin cızırtısından başka bir şev çıkmadı. Bunu, onlar ın, selâm yerine alıp almadığını hâlâ bilmiyorum.

Zaten dışardaki insanlarla ses alışverişim dc durmuş gibiydi. Onların hiçbir sözünü işitemiyordum artık.

Seslerin biilün bütüne kesildiği bir sıra kalbimden atardamarlara doğru akıp giden bir şeyin anık pıhtılaşmağa vc akmamama başladığını duydum.

Ama beıiıiı öykümün sonu bu da değildir.

Daha doğrusu, öyküm burada sona ermesine eriyor ama benim serüvenimin bir başka sonu daha var.

SİRAKÜZE KRALLARI. SİRAKÜZE İMPARATORLARI

Bir öykünün sonuna vardıktan sonra bile bitmemiş olmasına kimi okurlar kızacaktır.

Eh, hakları da yok değil.

Mantık alanında olsun, gel - git dünyasında olsun her zaman rastlanılan olay şudur ki, bir şey sona erdi mi artık onun sona ermediğinden lâf açmak hiçbir türlü beklenemez.

Gerçi, otuz iki kısımlık kovboy filmlerinin kuruluşu da bundan başkası değildir. Onların her iki kısımlık bölümleri sonunda film bir kez biler, sonraki bölümde de yeniden baş lar. Ne var, yaşam, bir kovboy filmi olmadığı için, bir hikâyenin bittikten sonra bitmeyeceğine yada ikili bir sunu olabileceğine kimseyi inandıramazsınız.

Hele filozoflar, buna, ustaca düzenlenmiş bir yalan gözüyle bakarlar. Ama, gerçekte, onlara pek kulak asmamak gerekir. Onlar eşyaların neden ters yüz olduklarım değil, ters yüz olurken yerçekimi kurallarına aykırı davranılıp davranamadığını araştırırlar sadece. Filozoflar, çokluk, bir şeye gü-

zel demekle başka bir şeye çirkin demiş olduklarını bile se zemîyecek dutuındadtrlar.

Doğrusu» benim öyküm dc bu ilkeyi hiçbir biçimde yalanlamıyordu. Ama, akıl hastanesindeki o umulmadık sonun, gerçekten benim başımdan geçip geçmediği çok su götürürdü. Yalnız o mu. gö/lcmleri satmağa kalkışan. Dumanlı Recep’in Tiyatrosunda Kanlı Nijıâr oyununa çıkan, cırcırböceklermi kovalayan. İshak Ustayı üç.yüz derece sıcaklıkta gözlem altına alan kişinin dc ben olup olmadığımı açıkça bilemiyordum. Hani, serüvenimin nerede başladığını bile pek

çıkaramıyorum desem doğru olur. Dahası var, I ıtın Yaprakcvi'nde çalışmış oluşum bile bana Dede Kurkul Masallarından biri gibi geliyordu. Tek doğru şev. başka bir deyişle, aklımda tuttuğum tek şey gözlemciliği elden bıaknuıyışımdt.

Zaten, yıllar geçince, gözlemler de sağlığıma dokunmaz olmuştu. Bu. bana, yeni bir mutluluk ülkesinin kapılanın açtı. Buna, hiç de zorlukla varmadım. Banyo içindeki kıllı bacaklarından özgül ağırlık yasasını çıkaran Arşimed gibi, ben dc, bir sabah yiiziimii yıkarken kendimi hirdon hiitün açmazların sona erdiği aydınlık bir vol üstünde yakaladım. Yalnız, ben. “Buldum, buldum!" diye bağırarak don-paça sokağa fırlamadım. Durdum, bulduğum şevin başını sonunu ölçüp biçtim.

gerçekten, çok basitti O güne değin bunu akıl edememiş oluşumdan kendimi ayıpladım Yapılacak şey, gözlemlerden kurtulmağa çalışmak değil, onların bana mutluluk getirdiğine kendimi inandırmaktı.

Bunun için, günün belli başlı saatlerinde, kendi kendime:

— Gözlem yapıyorum, demek mutluyum! demeğe koyuldum.

Yemeğe oturur, sabah yataktan kalkıp gerinirken hep bu sözü teşbih çeker gibi çekiyordum. Gözlem derlemenin büyük bir esenlik olduğunu yeniden kabullenmiştim.

İşim, gücütı yine eskisi gibi gözlemcilikti artık. Bunun için hiçbir kılığa girmekten çekinmedim. Garsonluktan, kamyon şoförlüğünden tutun da şarkıcılığa, aşk tellallığına, lâ ğımcılığa kadar denemediğim iş, burnumu sokmadığım nesne kalmadı.

Bunlar belki agı işlerdi.

Çok ağır işicrdi.

Ama bana gözlemciliğimin bir anlamı olduğunu anlattıkları için ben bu sıkıntılara teşekkürler yağdırıyordum,

Giin geldi, gözlemci olmadan yaşanmıvacagınt da anladım. İşte o vakit:

— Gözlem yapıyorum, demek varını! demece başladım.

Bu söz o kadar hoşuma gidiyor, beni yaşamaya öylesine bağlıyordu ki buttu, günün her .saatinde, dilimden düşürmüyordum:

— Gözlem yapıyorum, demek vurun! Gözlem yapıyorum, demek varım! Gözlem yapıyorum, demek varım..

Doğrusu, yeryüzünde bel bağlanabilecek tek gerçek gözlemcilikti.

Gelgeldim, insanlar, uşaklık pahasına elde ellikleri bir lokma ekmeği yıı inmekten korktukları için görünüşlerin ötesine geçmekten çekiniyorlar, gözlemci olmağa yanaşmıyorlardı.

Bu yüzden de. dünyayı çok başka türlü tanıyorlardı.

Sözgelişi, erkeklerin de, kadınların da başka başka adları oldukla] ı sanılıyordu.

Oysa, kadınların topunun adı Havva, erkeklerin ise Kabil'di. Kabil'ler, gözlerini kırpmadan, kardeşlerini öldürüyorlardı. Hoş. kardeşleri öldürüldükten sonra Habil adını alıyorlardı aıtıa, ölmeden önce onlar da Kabil diye çağrılıyordu.

Kabilce yürüyorlar, Kabilce düşünüyorlar, Kabilce sırıtı yorlardı.

Kimi zaman, Kabil'lerde öldürülüyordu.

işte o zaman onlar da Habil adını uhyordular.

Nedir, bir Kabil'e ne vakit adını sorsanız size:

— Habil! karşılığını veriyordu.

İlk görünüşte, Kabil'ler güzü pek insanlara benziyorlardı. Ama yüzlerine, bağışlayın, burunlarına, burun kalıplarına biraz dikkatlice

bakınca bunların ne kadar ödlek, nc kadar tabansız olduklarını sezmemenin olanağı yoktu.

Bir genelev patronunun dostluğunu yaptığım günler, Kabil'leri daha yakından tamdım.

Kabiller buralarda süt dökmüş kedi gibiydiler.

Patron, onlara, yakası açılmadık küfürler savuruyor, onları tekmelerle dışarı attırıyordu. Onların ise, gıkı bile çıkmıyordu. Sadece arkalarına gönderilen tekmeleri bir derviş bilgeliğiyle. devşiriyorlardı. Kimi zaman da patronun:

— Haydi baylar, kızları alalım!

sözüne uyuyorlar, kızları alıp yukarı kata çıkıyorlardı.

Yukarda ise, onların, açıkça, rahatça pembe, yeşil, mavi, nohutı abajurlar altında öldükleri işitiliyordu.

Bu. belki, gerçekte, yaygın bir bilgi değildi. Nc yapalım ki. erkekler böyleleyin ölüyorlardı. Üç kez, beş kez, on kez, yüz kez ölüyorlar, tükeniyorlardı. Dahası, genelev patronu, kimi zaman, işe karışmak gereğini duyuyor, kızlardan birine:

— Kızım, sen de çok öldürüyorsun! diyordu.

Kız ise oralı olmuyor, omuz silkiyor, amerikan çikleti çiğniyor, kaba etlerini hart hart kaşıyor:

— Ne yapayım anne, benim elimde değil ki..

Daha tuhafı var, genelevlerdeki renkli ölümler, şehrin öteki kadınlarının, hiç değilse afacanlarının da merakını uyandırıyordu. Bu ele avuca sığmaz kadınlar kendi çevrelerindeki erkeklere boyuna oraları soruyorlar, erkek kılığına girip oralara gitmek isteğini gösteriyorlardı.

Bunların içinde, arabayla o evlerin sokağından geçen, kapı aralarından kendilerine yasak olan dünyanın gizliliklerini, karışıklıklarını çözmeğe çalışanlar da vardı.

Gözlemlerin yükünden kurtulmanın anahtarını elime geçit dikten sonra benim çırılçıplak yada yanık şeker renginde so kağa Eırlamayışnn Arşimed gibi Siraküze kralına kul olmayı ştmdaıı ileri geliyordu.

Gerçi, ben Siraküze krallarını takmıyordum ama, her yerde. her adımda bir Siraküze kralı vardı.

Hem bu Siraküze kralları Arşiıned'inki gibi de değildi.

Bunlar çevrelerine bunaltı okları savurmak, insanları ak şaın ahıra, sabah çayıra sürüklemek için ellerinden geleni ardlarma kovmuyorlardı.

işin kötüsü, bunlardan, insanlar, hiçbir biçimde, yakalarını .sıyıramıyorlardı. Çünkü Siraküze krallarının arkasında Siraküze imparatorları duruyordu. Siraküze imparatorları ise ölüyorlardı da Siraküze krallarından geçmiyorlardı.

Şu gizli kalmasın ki. Siraküze krallarının, Siraküze kralı olduklarım bilen dc pek yoktu. Ne diyorum, bunlar da, kendilerinin Siraküze kralı olduklarının bilincinde değillerdi. Siraküze kralı gibi davranıyorlar, ayıp değil ya. Siraküze kralı olduklarını biliniyorlardı. Biri çıkıp da "Haa, demek siz de Siraküze kralısınız?" yada "Demek Siraküze kralı sîzsiniz?" dediği vakit de ağzı açık ayıaıı budalasına dönüyorlardı.

Ben Siraküze krallarını çok iyi tanırdım. Onların kıllarım kıpırdatmalarından, yüzlerinin rabbiyesinden Siraküze kralı olup olmadıklarını çıkarırdım. Bir kez de, Siraküze kralı olduklarını anladım mı, artık kafamı kesseler, onların semti 11**e uğramazdım.**

Ey okurlar, .5111111 **da belleyin ki, benim, onlardan bucak bucak kaçışım. Siraküze krallarını ortadan kaldırmıyordu. Teı sine, onlar, kendilerine karşı çıkacak bir kişi, bir gözlcmcî bulunmadığı zaman**

bütün bütüne celalleniyorlar, kendilerinden başkalarını Siraküze krallığı işleriyle suçluyorlardı.

Ama Siraküze krallarının bütün nemrutluğu, bütün kök söktürücülügü kullarına karşıydı. Siraküze imparatorlarının

önünde Siraküze: kralları yerlere kapanıyor, tozlara belentyor. Siraküze imparatorlarının tabanlarım yalıyorlardı.

Siraküze imparatorları ise, sıralan eelincc, kendilerinden daha aznavur, daha çakıcı imparatorlara, şehinşahlara bo-yımc'ğiyorlar, onların oturaklarını kılsal hir nesneymiş gibi başlanma üstlerinde taşımaktan çekinmiyorlardı. Bunlar su rotlarına yağdı ulan tükrük sağnakları karşısında da şöyle bağırıyorlardı:

Çok şükür lanmn, bize bu günleri de gösterdin!

Bütün bunların aldatıcı, üzücii, çileden çıkarıcı hır görünüşü dc vardı.

Kimileri Siraküze krallarına peygamber gözüyle bakarken, kimileri de sizin üçkağıtçı dediğinize Siraküze kralı damgasını vuruyordu.

Gözlemciliğimin ilk yıllarında, ben, gerçeklerin anlamını değiştirmeğe yada gerçekleri başka türlü göstermeğe çalışan kişilere karşı çıkmak istedim. Bu. fincancı katırlarım ürkütmekten başka bir işe yaramadı.

Gerçi. Iıeı kapağın altında fincana katırlarının da bulunduğunu öğrendim ama, sonunda, fincancı katırlarından ürken bir yaratık durumuna da düştüm.

Hoş, dünyada, insanlara uykusuz gözlerle düş gördürten sadece fincancı katırları da değildi.

Birtakım üçgenler de boyuna insanoğlunun ayağına takılı-vordular. Üçgenlere basmadan yürümeğe ise, sözcüğün en geniş anlamıyla olanak yoktu.

Bu üçgenlerden birinin bir köşesine kurulsanız, başınızı belalardan kurtarabiliyordunuz ama üçgenlerin köşelerini ele geçirmek için

üçgence bilmek, üçgence konuşmak gerekti.

Hem sonra, iş üçgence konuşmakla da bitmiyordu.

üçgenlerin bir de dördüncü köşeleri vardı ki, insanoğlunun gözü bunları seçmeğe elvermiyordu. Elvermediği için de, bütün çırpınmalar, çabalar, sıçramalar tantuna gidiyordu.

Ne var, dördüncü köşelerin gözle seçil m emesi bir bakıma iyiydi dc..

Çünkü., çünkü bu köşelerde Siraküze kralları oturuyordu.

Siraküze krallarının dördüncü köşelerde oturduğunu bilmenin ise kimseye yararı olduğu işitilmemiş!!.

Ama, insanlara omuz vermeyi istemenin de biiyük bir anlamı var denemezdi.

Kalabalıklara tehlikeleri duyurmak için, şuraya binaya di-kilebilecek “Dikkat! Burada bir üçgen var", “Burası Siraküze kralının ülkesidir", "Buradan fincancı katırları geçer" gibi levhalar çokluk, insanoğluna ayakta duracak veri bulunmadığım anlatmakla sonuçlanıyordu.

Bu işe hir çare bulunsa da, insanların başlarım üçgenlere çarpmak ahnyazıştndan kendilerini kurtarabilecekleri çok su götürürdü.

Onun için, üçgene çarptıktan sonra "Haa, burada bir üçgen varmış" demekle "Tamam, şimdi kafamı üçgene çarpıyorum" dedikten sonra üçgene toslamak arasında biiyük bir ayrılık olduğu sanı İma malıdır.

Ben bütün bunları, hu köpek dolaplarını bu çanak mehtaplarını. bu beberulıulikleri. bu hesaplan, bu çelmeleri, bu kavun • karpuz sergilerini görüyor vede onlara yaklaşmamaca bakıyordum.

Son yıllarım, bütiin büyiik ozanlar gibi, yalnızlık içinde geçti deyebilirim.

Meydanlarda, parklarda, kırlarda, dağbaşlannda yaşıyordum hep. Yağmura, kara, soğuğa aklıınıyoı, bir başıma oluşumu büyük bir

başarıyla sürdürüyordum.

Bu tutumumun iyi bir yanı da vardı.

Üçgenlerle karşılaşıp, üçgenlerdeki Siraküze krallarının balyozunu yedikten sonra arkasına neft yağı sürülmüş it gibi kaçmaktansa. üçgenleri daha uzaktan görür görmez taban ları yağlamak daha yeğdi.

Bunun için, Tanrının günü, tabanlarımı yağlı tutuyordum. Bir kaldırımın kenarında yada bir merdivende beni, tabanlarıma avuç avuç makine yağı sürerken yakalayanlar, makaraları koyvermekten kendilerini atamıyorlardı.

— Yoo, baylar, diyordum ben de onlara içimden. Siz istediğiniz kadar gülebilirsiniz. Sizin gülmeniz, tabanlarıma bol bul yağ sürmekten a la koyamaz beni. Gerçekte sizin yolunuz da bu olmalı. Evlerini/in başlarınıza yıkılması, çokluk, tabanlarınızı yağlı nıtmamanızdandır. Size gelince, bomnarşe bebekleri. siz de yüzünüzü değil, tabanlarınızı yağlamalısınız.

Nedir, insanların benim bu jç-konuşmalarmıdan haberi olmuyordu. Gerçi, kinlileri yüzüme dikkatli, dikkatli bakınca, oradan bu iç-koıuışmalarla ilgili bir iki esinti koparabiliyorlardı ama bundan pek bir şey elde edemiyorlardı

Bense, hıı iç - konuşmaları biç aksatmıyordum. Sokakları, insanları kolaçan etmekten yoruldukça onlara dönüyordum. Bu iç-konuşmalar benim tiirküındü. Bu bütün gözlemcilerin tiirküsüydü:

— Ne dediniz, sapığın biri miyim ben? Eğer bunu beni kızdırmak için söylüyorsanız boşuna uğraşıyorsunuz baylar. Ben, ömıüm boyunca, bil-yük beygirine, gözlüklerinin iki yanım göremiyor diye kızmadım. Kızmam ben. Kızmak bcıiim harcım değil. Kızsam da bu. gerçekleri daha iyi görmeme yarar. Durun bakayım, .suratınız hemen de sirke satmaya başlamasın. Ben sizi iyi tanırım. Yoo. yoo iyi tanırım. Siz işinize yarayan gerçeklere el uzatırsınız sadece, v.ıramıyarılara da burun kıvırırsınız. Ne dediniz, ne dediniz? Lütfen sözlerinize biraz dikkat edin baylar. Bıı insana durup, dururken ahlâksız deyemezsiniz.

Çok rica ederim, terbiye sınırlarını aşıyorsunuz. Şimdi ben de kalkıp sizi aynı şeyle suçlarıdırsam ne ola-

1

cak? Ama durun sayın baylar, ben ahlaksızsam, benim alı-lâksızlığım sizi hiç kızdırmama!». Öyle değil mi canını? Bana baksanıza, ben sizin ahlâksız olmanıza kızıyor muyum? Kasıl siz de mi kızmıyorsunuz. Yoo yoo, siz ahlâksızlığın kendi tekelinizde olmasını istediğiniz için kızıyorsunuz. Başkasının ahlâksız olma özgürlüğü karşısında nevriniz dönüyor. Haa. ne buyurdunuz? Cözlcmci olmak ahlâksız, olmağa yeter, öyle mi? İşte şimdi hallettiniz baylar. Siz de gözlemci olabilmek gücünü elde edebil sevdi nız böyle konuşmazdınız. Siz "özlemci olamıyorsunuz. Kolay mı canım? Herkes gözlemciliğe kalkışabilir mi? Sız istediğiniz kadar dudak bükiin. Dernekleri, kurumlan, apartımanlan, otomobilleri, cmgıltılı kolyeleri bırakıp da gözlemci olabilir misiniz siz? Ne sandınız, otomobile kurulmakla gözlemcilik yürür mü? Nasıl, nasıl otomobilde daha iyi gözlem mi yapılır? Hayır canını, otomobille sadece insan çiğnenir. Ama dinleyin canlanın, Lafımı bitireyim, hiç değilse. Rica ederim, öyle hemencecik sıvışmayın. Lafımı bi lireyim de başka yere gideyim. Bir gözlemci.. Ama nereye ka çıyorsuiiuz canlarım, ciğerlerim? Dinleyin beıii.. Bıı gözlemci. Dinleyin lütfen.. Gözlemci dediğin.. Benden iğreniyor musu nuz? Ne çıkar bundan efendim? Siz akşamlara kadat bir sü rü iğrenç şeyle kucak kucağa oturmuyor musunuz? Nasıl, benim haşka işim yok mu dediniz? Ama işte benim işim dc bu canım : Gözlemcilik. Evet gözlemcilik dediğin.. Gene kaçıyorsunuz, dinlemiyorsunuz beni.. Buradaki işimi bitiremezsem başka yere gidemem ki.. Ne buyurdunuz, bana acıyor musunuz? Nasıl olur canım? Benim hiçbir şeyim yok ki bana acıyasınız Ben anadan doğma bir atletim. Bir atlet gözlemci Gözlemci dediğin.. Dinleyin Uitfen.. Kaçmayın hemen.. Göz lcınci dediğin.. Ah beni boşuna terletiyorsunuz. Dinleyin beni.. Lütfen.. Akşama kadar daha bir süıü yer dolaşacağım. Dinleyin beni.. Lütfen dinleyin.. Lütfen dinleyin.. Lütfen. Hiç olmazsa sözümü bitireyim. Sizden çok bir şey istemiyorum. Sözümü bitireyim. Dinleyin beni.. Ben bir gözlemciyim, uluslararası bir gözlemci. Dinleyin beni

Cihangir Ağustos - Ekim 1957